ISBN :81-88-980-09-9

صُبح صُبح بے قرار

सुबह सुबह बेक़रार

وبد لال کول رازؔ

व्यद लाल कोल 'राज़'

ترتیب و تدوین

ڈاکٹر رتن تلاشی

डॉ० रतुन तलाशी

مرزا پبلی کیشنز حسن آباد رعناواری سرینگر کشمیر

मिर्ज़ा पबलिकेशन्स हसन आबाद, रैनावारी श्रीनगर

صُبح صُبح بے قرار

وبد لال کول رآز

ترتیب و تدوین

ڈاکٹر رتن تلاشی

فہرست

صفحہ	عنوان	نمبر
1	راز : اکھ تعارُف : رتن تلاشی	
14	یِی ونان راز آو : پروفیسر منظوٗر فاضِلی	
19	پوشہِ وُن ناے کأنسہِ لوکچار ویٚسی یے	1
21	تھوس پیٛالہِ بٔری بٔری تیم نا سالےَ	2
22	وٕنی ہےٚ دِتی مَس جایہِ جایہِ لولو	3
23	نیٚہہ گجہٕ چھَم چانہِ اَمارے	4
24	رووُمت ےٚ لوکچار	5
27	آدنٕگ وعدٕ یاد پاو	6
29	یارمیٛون نُنٛدٕبون وُنہِ چھُھَس آدن	7
30	تمہِ مستی بال مٔژرأنَس	8
32	کأتی حُسنَس روزی نہٕ بوش	9
33	جذبہٕ شوقا مُستِیا چھےَ دِل ہُشارَن	10
35	مَنہِ منقلہِ وُہہِ لولُک نار	11
37	اعتبارا وعدَ ے بے اعتبارن آسہِ نا	12
39	بہٕ یأری مأرنسےَ	13
40	روشہِ روشہِ تژاو	14
41	ڈ دیٕ مِتِس دژمنَس بہار آمُت	15
43	حُسن پانےَ ژھایہِ روٗزِتھ	16

جملہٕ حقوق چھہٕ مُصنِف سٕندِ حقہٕ رٔژھرِتھ

کِتابہٕ ہُنٛد ناو : صُبح صُبح بے قرار
شأعر : وبد لال کول رازؔ
ترتیب و تدوین : ڈاکٹر رتن تلاشی
کمپیوٗٹر ماہر : A-471 سیکٹر 2، وِنایک نگر، مُٹھی، جموٗم۔
رِنکو کول # 9419136369
ؤری : 2012
تعداد : 500
مول : ₹ 300.00
پرٛیس : کراون پرنٹنگ پریس۔ 2451249
ناشر : مرزا پبلی کیشنز حسن آباد رعناواری سرینگر کشمیر
فون نمبر : +91-9796539383, +91-194-2507444

کِتاب میلنٛگ پتاہ:

۱۔ پروفیسر اشوک کول، بنارس ہندو یونیورسٹی، وارانسی، یوٗ پی۔
۲۔ روپ کرشن کول، (رٹائرڈ پرنسپل) برنای، اَپر مُٹھی، ہاوس نمبر ۵۸ گلی ۳، جموں
۳۔ شانتی سروپ کول، 1024 ڈی، وسنت کنج، نئی دہلی۔
۲۔ کِتاب گھر کنال روڈ، جموٗم / مولانا آزاد روڈ، سرینگر۔

رآز : اکھ تعارف

کٲشیرِ ہندبن گامن گُٹھن منز چھِ وقتہٕ وقتہٕ مُختلف شاعِر وۄتھیمتی، یِمو پننہِ ووندِ بأوِژ سٟتی کٲشُر اَدب مالامال کوٚرمُت چھُ۔ مگر یِموٚ منز چھِ کیٚنہہ شاعِر تِتھی تہِ یِم اکِہ یا بیٚیہِ وجہہ کِنۍ وقتہٕ کِس بہاوَس سٟتۍ گال کھالتھ گرٛزِھتھ غار معرۄف روٗدیمتۍ چھِ۔ یِتھے اَکھ شاعِر چھُ وبد لال کول رآز۔ حالانکہِ رآز چھُنہٕ زمانہٕ لحاظہٕ تیٚوٗت پرٛۄن، ئلِکہِ اوس سُہ کیٚنہہ وٕری برٛونہہ تام حالہٕ حیات۔ مگر وُہمہِ صدی ہُندِ آسنہٕ باوجوٗد چھُنہٕ اَدبی حلقن منز وُنہِ تہِ پزِنہٕ پأٹھی مُتعارف سپدمُت۔ رآز سٕنز پیدائیش سپٕز سَتھ جنوری کُنوٗہ شتھ باہ عیسوی منز کلوٗسہِ بَنٛڈ پورِ۔ تَسُند بُڈی بَب گنہٕ کول اوس نایب تحصیلدار، یُس بِذآتی سرینگر رعناواری ہُند بسکین دَر اوسمُت چھُ۔ سرینگرِ پیٹھ بَنٛڈپورِ تبدیلی کِنۍ گو گنہٕ کول اَز برٛونہہ اکِہ پلہِ سواد ہَتھ ڈوڈ ہَتھ وٕری بَنٛڈ پورِ تہِ أتھی دوران سپدُس خانہ در تہِ۔ گنہٕ کولس زاو اکھ لڑکہ یُس پننہِ زنانہٕ 'رادا مالہِ' تہِ دون لڑکن تہِ آتھ پانژتٕرہ وٕری وآنسہِ منزٕ ےیمہِ عالمہِ روخصت سپُد۔ یِمو دویو لڑکو منز اوس زیٹھ اکھ وبد لال تہِ کٕونس شمبھوٗ ناتھ۔ زیٹھ آسنہٕ سَبہِ پیٚیہِ مٲلی یٚتیم وبدلالس سبٹھاہ لوکچہِ وآنسہِ منزٕ پننہِ ماجہِ تہِ لوکٹس بایَس شمبھوٗ ناتھنٕی ذِمہٕ وآری۔ یِتھِ پأٹھی یوسہٕ وآنس تَس بے پروا پأٹھی گندنچ دروٚنچ آس، تتھ وآنسہِ منز پیٚیہِ تس پنٕن تہِ پننہٕ نبن ہُند نفس پالنچ جستہٕ خآزی کرٕنۍ۔ امہِ کِنۍ کرٕتمی

17	ہےَ وِیٚسی بالہِ یارَس وَنِتہٕ	44
18	روُوم قرار بالہِ روُوم قرار	46
19	بدلاٚوی نۆوی نۆوی جامہٕ	47
20	ساد لوح تہٕ بے خبر	48
21	حُسنَس بوشا، پتہٕ اَکھ گُمانا	49
22	کٲشیر	51
23	بہار	54
24	شِلم نار	57
25	ڈَل	58
26	13 جُلٲے کِس یادس منز	60
27	26/جنوری1966	62
28	شیٚچھ بوز پڑزناو پنہٕ نۆے پان	64
29	مرثیہ لالہٕ آرٕ گامی	66
30	گۆرُو اَستۆتی	67
31	غفلت	68
32	لیلا	71
33	شامہٕ سوندرو	73
34	شاردا ماتا	74
35	دَیا درشٹی	75
36	واکھ تہٕ ژِمصر آے	77-96

تخلیقی صلاحیژ و ٚکنۍ تہِ اتھ علاقس منز ناماوار۔ أدیٖب فاضل اِمتحانَس منز کٔرتَمۍ اول پوزِیشن حاصِل ۔ پننہِ شوز بوز ٚکنۍ اوس تَس اُردوٗ، فارسی، عربی، سنسکرت تہٕ انگریزی زبانَن پیٹھ جان دسترس حاصِل سپُدمُت۔ پننہِ امی اہلیژ ٚکنۍ آس تَس بَنڈ پورکبِن کینژن أمیر خوجہِ گرن ہِندی شُری پرناونچ منگ منگ روزان۔ وبد لالس اوس عٲلمُک دودسہٕ۔ پَران اوس سخ۔ ابھنوگُپت، اقبال، حافظ تہٕ روٗمی سُند اوس خاص مدح تہٕ یِمَن بُلنٛد پایہِ اَدبی شخصیوٗن ہِندِس کلامس تہٕ تحریرن پیٹھ اوسُس جان دسترس تہِ۔ اَمہِ مُطالُک پرٛتَو چھُ تِہنٛدِس کلامس منز تہِ میلان۔ یہِ گَتھ چھےٚ دِلچسپ زِ اتھ علاقس منز اوس سُہ کُنہِ جان موقعس پیٹھ ہیندٕ بن تہٕ مُسلمانَن ہنٛزن مجلِسن منز گیتا پاٹھ یا قرآن خانی تہِ کران۔ سُہ اوس مُنزی مُنزی 'اہم شریف' تہِ گرٛھان تہٕ تتہِ کُنہِ مذہبی موضوٗعس پیٹھ تقریر تہِ کران۔ پننہٕ نِس علاقس منز آس تَمۍ بلالحاظ مذہب و مِلت، ذاتھ تہٕ طبقہٕ پننہِ روٗحانی ووندٕ وُشنیر تہٕ عالمانہٕ بجرٕ ستۍ پرٛتھ ووندس منز جاے کٔرمٕژ۔ اَمی سَبہٕ اوس درویش صفت وبد لالس اڈور وآنسہِ منز کھور تہٕ اونہٕ پتےٚ احترامہٕ پۄشُ 'بب' وَننہٕ یِوان۔

چوٗنکہِ وبد لالن آس مُفلِسی پانہٕ وُچھمٕژ تہٕ وبترآمٕژ، تمہِ سَبہٕ اوس تَس پننہِ سماجُک ژُک تہٕ امہِ سماجٕچ خدمت کرنٕچ کل۔ تٔمۍ بنٲو کُنُوہ شتھ ترٛہ ٚکس ڈٕہلس منز بَنڈٕ پورِ مِڈل سکوٗلُچ عمارت۔ امہِ علاوٕ آسن اتہِ کہِ مندرٕچ درٛم سال تہِ تامیر کرناوِمٕژ۔ کُنُوہ شتھ نمتھ پتہٕ پیٛیہِ أمس مُری دیادِ شخصس تہِ کٔشیر دوٗر بنارسس منز جلاوطنی ہنٛزٕ زِندگی گُذارٕنی تہِ مدٕتی بتھِ پیٹھک یہِ مُشیٚل نغمہٕ

شہر ترٲوِتھ بَنڈ پۆرِس منٛزٕ سکوٗنت اختیار۔ یُوٚ دوٚے وبد لالس برزُل سرینگرٕ وراثتہٕ رٕنگٕو وارِیاہ زمین تہِ اوس، مگر دوٗر گۄژھن لگہٕ سَبہٕ ہیوٚک نہٕ وبدٕ لالس مالی اَتھ تنگی دوٗر کرنس منٛز امہِ زمینہٕ رٕنگٕو کانٛہہ تہِ اَتھہٕ روٗٹ سپدتھ۔ راز اوس بالہٕ پانے پیٹھے مزازٕ کِنۍ حساس تہٕ باصلاحیت۔ دُنیاوی زِندٕگی منٛز اگرچہِ تٔمۍ پننہٕ زِندٕگی مُفلسی منٛز گُذٲر، اماپوٚز ذیہنی ذرخیزی آسس لوکچارٕ پیٹھے باگہِ آمٕژ۔ تمِس یِہِ ترٲوِ وُچھتھے روٗد بَنڈ پورکہِ سکوٗلُک ہیڈ ماسٹر گووِند کول تس تالیم پرٛاوناونہٕ باپتھ زِکھ زِکھ کران۔ سُہ تہِ روٗد اُمِس ہیڈ ماسٹرس چھلہٕ ہنٛدی پٲٹھۍ پتہٕ پتہٕ تہٕ تٔمۍ نِش گوٚو تس سنسکرت تہٕ فارسی زبٲنۍ ہنٛزٕ ابتدٲیی زٲنۍ ہُنٛد اوپ ژوپ۔ بَنڈ پوٚرس منٛزٕ سکوٗلی تالیم پرٛاونہٕ پتہٕ کٔرن اُتی اُکس سکوٗلس منٛز مُلازمت۔ بوے تہِ سوٗزُن آیورویدک ٹریننگ کرنہِ لاہوٗر۔ پانَس تہِ اوسُس پرنُک شوق، یِتھ زِ مُلازمتس دوران تہِ تھوٚون مُطالعہٕ جٲری تہٕ کوٚرُن مُنشی تہٕ اُدیب امتحان پاس۔ کتابن سِتۍ روٗد تَس دِرس واَنسہِ تاشوق تہٕ پننہٕ زٲنۍ ہنٛزٕ ترٛیش ہوٚ مراونہٕ باپتھ اوس ہمیشہٕ کیٛنٛہہ نہٕ کیٛنٛہہ پرٛان۔

وبد لال کول سُنٛزٕ جوٲنی منٛزٕ وۄتھ کٔشیرِ منٛز تحریکِ حُریت تہٕ اتھ سِتۍ سِتۍ وۄژھ کاشرِس بٹہٕ سماجس منٛز کیٛنٛہہ اِصلاحی تحریکہٕ تہِ، یِمَن منٛز کشپ بندوٗ سُنٛز اصلاحی تحریک تہِ شامل آس۔ راز سپُد یِمَن تحریکن سِتۍ تہِ وابستہٕ۔ سُہ سپُد جلدٕے پننہٕ قابلیژ تہٕ پننہٕ نوٚ ووستادانہٕ صلاحیژو تہٕ روٗحٲنی مزازٕ کِنۍ اتھ علاقس منٛز مشہوٗر۔ تس آسۍ ہیندی کیو مُسلمان احترام کران۔ وارٕ وارٕ سپُد سُہ پننہٕ نوٚ

درپے۔ ۱۹۳۱ عیسوی منز اوس وبد لال گُنوہ وُہر جوان۔ امی وُریہِ دژاو لۆکن ہُند یہِ جذبہِ الاوبُنتھ منز مارکس تہٕ کٔشیرِ منز گیہِ شخصی راجس خلاف باضابطہ تحریک شۆرُو۔ یمکہِ نتیجہِ آزادی پتہٕ عوامی راج بارسس آو۔ غرض یہِ دور اوس نوین آشن تہٕ ارمانن ہُند دور۔ چناچہِ اتھ سماجی فضہس منز آس یہِ قودرتی کتھا زِ نوین آشن تہٕ آرزوین ہندی یم بیالی پھلی آسہِ ہن آدرش پسند سوچ تھاون وأٔلس نوجوان وبد لال نِس ذرخیز ذیٚہنس منز تہٕ ووَنہِ آمتی۔ یمن ہُند تر تیٚندس کلامس منز تہٕ یِتہٕ ہوتہٕ نظر گژھان چھُ۔

یہِ دور اوس نہٕ صِرف سِیاسی سۆتھرس پٹھ دۄرس تبدیلی یَن ہِندِ باپتھ اہم، بلکہِ آسہِ سماجی زِندگی منز تہٕ مُختلف تبدیلیہ نموٗدار سَپدنہِ لگمژ۔ جدید تالیم تہٕ آس وادی منز لنگ لنجہِ وُہراونہِ لگمژ۔ جدید تالیمہِ ہِندِ زیرِ اثر اوس سماجس منز اکھ نۆو تالیم یافتہٕ طبقہ بارسس آمت۔ یُس زِندگی مُتلق نوٚو خیالوٚ سِتی سرورا اوس۔ بڑوٚنہہ کُن وُتھی امی طبقہِ منز تم أدیب تہٕ شاعر، یمو کاشرِ اَدب نوین سرحدن واتنوو۔ کٔشیر ہُند پۆرمُت لۆکھمت طبقہِ اوس اقبال ہنزِ شاعری تہٕ فلسفہِ خۆدی پانَس کُن متوجہِ کۆرمُت تہٕ شاعرانہِ مِزاز تھاوَن والی اُردوٗ خاندٕ أسی اَتھ زبانی منز شاعری تہٕ کران۔ کاشُر شاعر اوس ووٚنی آسانچ کتھ تژ آوِتھ زمینَس تہٕ زمانَس کُن وُچھان۔ اَمہِ صدی ہِندِ دۆیمہِ ترٚیمہِ دٔہلہِ چہِ کاشرِ شاعری منز اوس مہجور بحثیت اکھ نُمایَندٕ شاعر بڑوٚنہہ کُن آمُت۔ تمی سُند کلامہِ مہجوٗر تہٕ پیامِ مہجوٗر آس کاشرِ شاعری ہنز نُمایَندٕ آواز۔ مہجوٗرس سِتی سِتی آو تسُند

خان گوٚو جلاوطنی منٛز ے زٕ ساس اَتھس منٛز جان وٲنٛس پزٕ آوِتھ سورگواس۔

راز اوس اُردوٗ زبانٛی منٛز تہٕ لیکھان تہٕ کاشرِ زبانٛی منٛز تہٕ، مگر پزر چھُ یہِ زِ کاشرِس مُقابلہٕ چھےٚ تسٕنزن تخلیقی صلاحیژن اُردوٗ زبانہِ راس آمژٕ باسان۔ وَننہٕ چھُ یِوان زِ سُہ اوس نثر تہٕ لیکھان تہٕ نثرِس منٛز آس افسانہٕ صِنف تسٕنز منہٕ کانٛچھ اَدبی صِنف۔ وُنی کمن چھُ نہٕ تسُند کانٛہہ تہٕ نثر پارٕ بدس۔ بدٕقسمتی کِنیٚ ییٚلہِ نمتہٕ کیٚو حالاتَو وادی ہنٛز بیشتر پَنڈت آبٲدی وادی تژاوٕنس مجبوٗر کٔر، راز اوس تِمَن دوہَن بنارسس منٛز ے۔ پتہٕ آو نہٕ سُہ تہٕ واپس کشیرِ تہٕ یہِ کیٛنژھا اَدبی سرمایہِ بَنٛڈٕ پورِ اوسُس، سُہ پیٛوس تَتیٚ، یتھ منٛز تسٕنز نثری کاوِشہِ تہٕ شامِل آسہٕ۔ یہِ سوُرے سَپُد پتہٕ اَتی ضایہٕ۔ یتھٕ پاٚٹھی یہِ کیٛنژھا تسٕندٕ تخلیق پارَو منٛز پتھ پِلہِ روٗدمُت چھُ، تتھ منٛز چھےٚ اُردوٗ تہٕ کاشرِ زبانٛی منٛز کیٛنٛہہ درجَن غزل، گیت، نظمہٕ تہٕ ٹَکھ شامِل۔ بہرحال مِقدارِ رٕنگٕی یوٗ دوٕ ے تسٕندی یِم بدس تخلیق پارٕ بوٗزِتھے چھِ، مگر یمےٚ کٔرژ تام تخلیقہٕ چھےٚ تسُند تخلیقی بُژرُک نیب دِوان۔ تسٕنزن تخلیقی صلاحیژن ہُنٛد اعتراف کران آیہِ بنارسس منٛز تسٕندِس قیامس دوران تَس بنارس ہِندوٗ یونیورسٹی ہنٛدِ اُردوٗ شعبہِ طرفہٕ عزت افزاٲیی تہٕ کرنہٕ۔

وبد لال کول رازَن یتھ دورس منٛز یتھ دُنیاہَس منٛز اَچھ مُژرِ سُہ دور اوس کاشرِ توارٕتخٕک اکھ فاصلہٕ کُن دور۔ یہِ دور اوس نوٚو بیدارٕی ہُنٛد دور۔ قومیت تہٕ آزادی ہِندی جذبَن آس سارِسے برِصغیرس ژھٕٹھ کڈٕمژٕ۔ کاشُر عوام تہٕ اوس اتھ دورس منٛز کمر بَستہٕ سپدِتھ ڈوگرٕ راجکہِ ظُلمہٕ تہٕ سِتمہٕ نِش نجات لبٕنس

تژ ایہِ شاعری کران۔ یتھٕن شاعرن منٛز ہیکون أسی رازٔ تہٕ شامل گرتھ۔ چناچہِ رازٔ اوس اِنسان دوست تہٕ پنُن سماج بدلاوُنک خواہاں تہٕ۔ تسُند سوچ چھُ، نیاکشمیر پرٛوگرامہٕ ستی تہٕ مُتأثر تہٕ تَس چھےٚ روشن آینٛدٕ کالس کُن نظر آسٕمٕژ۔ دراصل چھےٚ رازس اِنسانہٕ سٕندِس ازلہٕ رٕژرٕس پٹھ پٔژھ تہٕ سُہ چھُ اِنسانہٕ سٕندِ امی تأمیری پہلوٗچ گتھ کران۔ یوٚہَے وجہ چھُ زِ وُہمہِ صدی ہٕنٛدِ پانٛژمہِ دٔہلہِ پتہٕ ییٚلہِ تِہنٛدی کأشرِ شاعری ہٕنٛدی کالہِ بٲج جدید حسیا گِہی تحت آدمی پرٛژھینٛزِ چ تہٕ ذأتی کرٛیچ گتھ کران آسی، رازٔ روٗد اَتھ دورَس منٛز تہٕ زِنٛدگی ہٕنٛدِ مأری منٛزرُک موٗت تہٕ یہِ زِنٛدگی شوٗبہ راوَس درپےَ۔ تٔمی چھِ مجازٕ کی نغمہٕ تہٕ گوٚبِ متی تہٕ پٔنٕنی سمأجی زِنٛدگی خوشگوار بناونٕچ مَنہِ کامنہِ تہٕ اِظہارٕ بخشمُت۔ اَتھ ستی ستی چھُن دَیہ لوٗلس تہٕ وکھنےٚ گرمٕژ تہٕ روٗحانیت کہِ حوالہِ آدمی حیاتچ بَرٕ گتھ تہٕ باوٕمٕژ۔ غرض تہنٛز نظر چھےٚ معنہٕ ساوٕ زِنٛدگی ہنٛزن مُثبت وَتَن کُن۔

یہِ چھُ پَزر زِ کأشرٕن اَدبی حلقن منٛز چھُ وبد لال کول رازٔ وُنہِ کَمے پہن معروٗف۔ تِکیازِ تِہنٛدی یم تخلیق پارٕ چھِ وُنس تام کأشرٕن اَدبی نقادَن تہٕ اَدبی مورخن باپتھ صیغہ رازٕے روٗدی متی۔ وجہ چھُ یہِ زِ سُہ چھُ پننہِ ادبی زِنٛدگی دوران کٔشیرِ ہنٛز اَدبی ووسہِ دٕژوسہِ نِش لوٗب روٗزِتھ پنہٕ نٕبن تخلیقی تجرُبَن ہنٛز باوَتھ کران روٗدمُت۔ رازس آس نہٕ اَتھ ووسہِ دٕژوسہِ ستی شأمل گژھنٕچ فُرصت تہٕ نہٕ سکتھ۔ تِکیازِ تَس اوس نہٕ تیٚتھ مأ لی استحکامتھ زِ نفرٕنی ژھرٕٹھ ژھرٕٹھ بالاے طاق تھأوِتھ ہیکہِ ہے سُہ اَتھ ووسہِ دٕژوسہِ منٛز شأمل سپدِنہٕ

کۆنس ہمکال عبدالاحد آزاد ٚنوی انقلابی خیال ہیتھ۔ یمو دویو آوازو کری نہٕ صرف پننہِ دورٕکی بیشتر شاعر متاثر، بلکہ کوٚ رکھ بزٕوٚنہہ گٕن پکنہٕ باپتھ تہٕ کاشرِ اَدبچ ترٛاے سَر کھرِ۔ تہٕ یمن ہندی کینٛہہ کنسی ہمکال تہِ تہٕ پوٚت وأنی شاعر تہٕ روٗدی یہندی پوٚت گرزٕ ہیتھ زِندٕ۔ وبدٕ لال کول راز ہنٛزِ تخلیقی شخصیژ ہُند تأمیر چھُ اتھی ہوا نواہَس منٛز سپدمت۔ یوٚ دوٚے أمی سُند اَدبی سفر مہجورس تہٕ آزادس پتہٕ شوٚرو سپدمُت چھُ، مگر مزاز حسابہٕ ہیکون نہٕ أتھی روٲیژ ہتی گنڈِتھ۔ تٚسنٛد امہِ کم قلیل کاشُر کلامک نُمایاں حصہٕ چھُ مہجوٗر، آزاد ہنٛدی اَدبی روحجانٛک تہٕ ادبی مزازُک آینہٕ بردار۔ یژھ شاعری چھےٚ غنأیی خصوٗصیژ ٹاکارٕ۔ امہِ روحجانٛچ بیشتر شاعری چھےٚ بوزنہٕ تہٕ گیوٚنہٕ ینہٕ واجنی شاعری، یوسہ لولہِ وژنَن، غزلن تہٕ وژَن چالہِ موضوٗعی نظمن ہنٛز شاعری چھےٚ۔ یژھِ شاعری منٛز آس لَے تہٕ موسیقت شارٕ باوژ ہنٛز شوٗب مانٛنہٕ یِوان تہٕ یِم عنصر آسی یژھِ شاعری ہنٛدبن میزانَن تہٕ معیارن ہنٛز پرکھِ منٛز تہِ شأمِل۔

راز سُند کلامہٕ چھُ یِہ کتھ بزٕوٚنہہ گٕن اَنان زِ ترقی پسندی ہُند غلغوش چھُ پننہِ وقتہٕ وادی ہنٛدِس طوٗل ارضس منٛز اوٗسمت۔ اَمیُک پژتوٚ چھُ راز ہنٛدِس کلامس منٛز تہِ۔ بعضے چھُ یمَن خیالن ہُند اِظہار باوژ ہنٛدبن روأیتی پیرایَن منٛزٕ ے کرنہٕ آمُت۔ ترقی پسندی ہُند گرزٕ سوریوو گۄے کالی تہٕ امہِ پتےٚ آو جدید ادبُک دور۔ سانہِ أزِکہِ دورٕکی بیشتر اہم شأعِر چھِ ترقی پسندی ہُند دور چھاوِتھ دراٲمتی۔ یِمے شأعر بنے یِہ جدید دورچہِ نُمایَندٕ آوازٕ۔ مگر کینٛہہ شأعِر روٗدی پرٛأنی

وَنن تہٕ مرگن منز تہٕ وُنی دِوان تہٕ تِہندِ ژھایہِ گتھن تہٕ پان آلوان۔ سُہ چھُ محبوٗبس گِہے پژانِن واد قرارَن ہنز یادا وُری تہٕ کرٕناوان تہٕ وقتَس نہونکاَر ژٲے یادِ پٲوِتھ غوصہٕ تژاونہٕ باپتھ تہٕ دُلی رٹان۔ سُہ چھُ بعضے پننِس منہٕ کاَنچھس گژاوِ تہٕ شِکوٕ تہٕ کران تہٕ بعضے تِہندِ حُسنکی تہٕ نازنخرن تاَریف تہٕ کران۔ مثلن:

(۱) کاَلی حُسنس روزی نہٕ بوش		بَاَلی یاوَنس مے روش

(۲) پےٚ توٚہۍ ژھاَری توس شچھ میٲنی نی توس

زار میٲنی وُنی توس عارمیوٚن أنی توس

(۳) اَستہٕ استےَ امہِ نَستہٕ خنجرَ ستی		سینہٕ کتران کینا وار ونیسی ییے

یِتھی ہِوی شعر چھُ اَسہِ تَمہِ شعرِ لہجک باس دِوان یُس أسی امہِ بزوٗنہ تہٕ حبہٕ خوتوٗن، روٗسُل میر یا محجوٗرس بیٚترِ شاعرن نِش وُچھان چھِ۔ مگر امہِ شعرِ ایڈیمک ورتاو کرنہٕ باوجود چھُ سُہ منزی منزی تِژہِ شعرِ باوٗژ تہٕ بزوٗنہ کُن اَنان زِ یہِ کیٚنژھا سُہ ونان چھُ تہٕ چھُنہٕ محض اَکھ جذبل بیان روزان، بَلکہِ چھُ جذبہٕ پیکرو دُسی ٹھوس صوٗرت پژ آوِتھ سانِن مُختلف حسن تہٕ آوٕراوان۔ تہٕ شاعرِ ہنز کاَم تہٕ چھےٚ یِی زِ اکایِل خیالن تہٕ احساس ٹھوس منظرن ہنز صوٗرت بخشِنی۔ مثلن:

(۱) پوٗشن چھےٚ اُلجِھ ریےٚ		ڈیٚنِش ڈیٚنِش وُسی وُسی پیےٚ

چمنَس منز سُہ یام ژاو

(۲) بُچھِ وِنی ژِ جوٗری ستی شہمارن		وارِ وارِ زآ گی زآ گی پتہٕ لارن

باپتھ گرِ نیرتھ۔ تسنٛز شاعرانہٕ شخصیت روٗز 'ژِتر نار' کہِ خودروَ کُلکی پاٗٹھی پنہٕ نیبے أنٛدی پکھِس منٛز پلان۔ سُہ روٗد یتھوَ ادبی محفلوَ تہٕ مجلِسوَ نِش دوٗر، یم اَتھ دورس منٛز تہِ خاص پاٗٹھی سرینگرس منٛز أدیبن تہٕ شاعرن اَکھ أکس قریب اَنان آسہٕ۔ سُہ روٗد شہرچہٕ ہنگامیوٚ نِش بدوٗن، پنہٕ أنٛدی پکھی چہٕ دارِ کِنہٕ زِنٛدگی ژرژان تہٕ اَتھ پنہٕ تخلیقی تارژِ پٹھ تولان۔ یِیمہٕ کتھِ نِش ہیٚکو نہٕ شاید اِنکار کٔرِتھ زِ مہجوٗرنے پنہٕ نمن باٗتن پانہٕ تشہیر دِنچہِ سٔبیلہٕ کرِہے، سُہ ما آسہِ ہے نہٕ وُنی کُنہِ شاعرِ کشمیر ناوِ زِنٛدٕ۔ وبدٕ لال کول راز ہسنٛزٕ اَدبی سرگرمیہٕ روزٕ پنہٕ نِس علاقس تامے محدوٗد۔ پنہٕ نیبے علاقس منٛز منعقد سپدن والین مشاعرن منٛز اوس کُنہِ کُنہِ شرکت کران تہٕ منٛزی منٛزی اوس تُسنٛد کلامہٕ خاص پاٗٹھی اُردوٗ کلامہٕ اخبارِ خدمتس منٛز تہِ چھپان۔ یتھٕ پاٗٹھی زَن بزوٗنہہ تہِ وَنہٕ آو زِ کاشرس منٛز چھُ تمی کم قلیلے لیٛوکھمُت تہٕ یہِ اوس نہٕ شایع تہِ سپدٕمُت، مگر پنہٕ اُردوٗ شاعری کِنہٕ چھُنہٕ سُہ کُنہِ پاٗٹھی تہِ ناقاٗبلہِ فراموش۔ حالانکہِ علاقہٕ کِس سوٚتھرس پٹھ اٚسی تمی بیشتر عاٗلم تہٕ أدیب پنہِ ادبی تہٕ علمی شوز بوز کِنہٕ پنٛنی گروید بناٗوِتی۔ یِمن منٛز چھِ تم عاٗلم تہٕ أدیب تہِ شاٗمل یم بزوٗنہہ کُن اَمہِ علاقُکی نمایٚنٛدٕ أدیب تہٕ شاعر تہِ گنزرنہٕ آیہِ۔

رازٕ ہنٛدِس کلامس منٛز چھُ رِوایتُک رنٛگ غاٗلب۔ رِوٲیتی شارٕ ایڈیمُک ورتاو کٔرتھے چھِ تمی غمِ دورانکی تہٕ غمِ جانانکی نغمہٕ گیٚوٗنس ہتی ہتی پنہٕ نِس بٔکھتی باوَس تہِ اِظہار کٔرمُت۔ رازٕ چھُ بیشتر لولہٕ شاعرن ہنٛدی پاٗٹھی پنہٕ نِس محبوٗبس

تہ لۆکہٕ نژٕنُک سنگم گرِتھ پاٹھ کرنہٕ آمُت۔ 'کوٗتۍ گو مےٚ ویٚسی ییٚ کیٛاہ کرٕ ویسی ییٚ، 'آدنُک وعدٕ یاد پاو ٹاٹھہِ یارٕ مسا مٔشراو' تہٕ 'روٗم قرار بالہِ روٗم قرار' چھےٚ امہِ قسمچہِ ٹاکارٕ مِثالہٕ۔ یتھن وژنن منٛز چھُ راز لفظن رقص کرٕناوان۔ راز سٕنزِ منظر نِگٲری تہٕ چھےٚ پُرکشش۔ ''بہار'' تہٕ ''شلم نار'' یا ''ڈل'' چھےٚ یژھہ ہِشہٕ وژن چالہِ نظمہٕ یمن منٛز شاعرن فِطرژکۍ مُختلف منظر حرکژ ل اَنٛدازس منٛز وونلاوِمتۍ چھِہ۔ خاص پاٹھۍ چھےٚ اَتھ منظر نِگٲری منٛز زٕ خصوٗصیژ پاٹھ سپزمژ۔ اول چھِہ یِم منظر ووتلاوِنہٕ وِزِ رازس لوٗکٹۍ بڈۍ تفصیل زیرِ نظر روزان تہٕ دوییم فِطرژکین موروٗضن ہنٛز شخصاونگٲری۔ یمن منظرن منٛز چھِہ فِطرژکۍ مُختلف موروٗض یتھن زِنٛدٕ زوٗ کِرداران ہنٛزِ صوٗرژ منٛز بروٗنٛہہ کُن اَننہٕ آمژ، یِم آدم زاد ہٕنٛدۍ پاٹھۍ مُختلف جذبات عیان کران چھِہ۔ مثلن:

(۱) یِمبرزل وُزنٲمژ نیٛنٛدرِ رٔتھو بوٚمبُر بامبر یوٗمُت پتےٚ آو لاران
ہمن کیٛاہ کِنٛدان یوٚمن سورمہ لٲگِتھ
ژٕنٛہ موٗرِ ہبٕژمژ چھےٚ ریٚہہ لولہٕ نارن

(۲) منٛد چھِہ بوٚ کُر شرٕمہِ سوو روشہِ پمپوش درِوو
چھُس گوٚمُت ہوو ہوو کٔمۍ سنا آشہِ ترٛوو
ڈیٚنش ڈیٚنش یہِ ووشلیوو منٛد چھِہ بوٚ کُر شرٕمہِ سوو

(۳) چھارَن چھمبن پتھ بُتھن تہٕ نارَن بُتھِہ بُتھِ آو دِوان پان مارن
روومُت چھُنہٕ لبان ژاوتوےٚ غارن تَس لولہٕ نارن زوٗلۍ بدن

(۳) منز ڈری یاوس ترآوِتھ گوم ناو ہم ژھوٹ، تار سوٚن سونٹھ وِجہِ واو
بُٹھی بُٹھی روٗزِتھ چھم گندان تِکہٕ تار

گوڈنچن دون مِثالن منز دِنہٕ آمژٕ شعر باوٕژ چھےٚ بیک وقت پَرن والِکی سُندلمسی تہٕ بصری حسن آوراوان تہٕ ترٛیم شعرٕ مِثال چھےٚ اَسہِ اَکس تِتھی بے شعرٕ کِردار ہنٛز ژھرٕ ژھرٕ دِیدمانہٕ کران، یُس اَسہِ لل دیدِ ہُند ''آمہِ پنہٕ سوٚدرس......'' ہشہِ شعرٕ باوٕژ منز ژینان چھِ۔ وونی گوٚو فرق چھےٚ یہِ زِ رازن یُس منظر ووتلوومُت چھُ تتھ منز چھِ 'مُتأثر کرن وول تہٕ مُتأثر سُپدمُت' دوشوے کِردار دِیدمانہٕ کرنہٕ آمتی۔ یِیمہِ کِنی اَتھ منظرس منز ٹکراوٕچ خوٗبی وارد سپدِتھ ڈرامأیت پأدٕ سپزمژ چھےٚ۔ اتھ برعکس چھُنہٕ لل دیدِ ہِندِس اِظہارس منز امہِ صوٗرت حالُک کانہہ خأرجی محرِک ٹاکارٕ کرنہٕ آمُت۔ تتہِ چھےٚ صرف خود کلأمی۔

راز ہِندٕ بن یِمن کینٛژون وژنَن کیٛو غزلن منز یِہ دوٚیے ارضی لولکہِ رنگُک بڑٕ وٕنتھ گژھان چھُ مگر سُہ چھُ بسا اوقات یِمن منز کُنہِ کُنہِ تہٕ خاص پأٹھی آخرس تِتھین رموٗزن تہٕ اشارن ہُند ورتاو کران زِ یہِ لول چھُ عشقِ حقیقی ہُنٛد تمثیلی رنگ پژاوان۔ صوٗفی شاعرن نِش تہِ چھُ یہِ اَکھ منہٕ کونچھ ول۔ راز سنٛز یِم تخلیقہٕ تہِ چھِ ہجرٕکس دردس تہٕ وصلچہِ شادمأنی ہِندٕ بن حأری ثاتن تہٕ احساسن ہنٛز باوَتھ امی انمانہٕ کران۔ وونی گوٚو تِہندِس یَتھ کم قلیل کلامس منز چھےٚ زِ خوٗبیہِ توجہ طلب۔ اکھ یہِ زِ غنأیت ووتلاونہٕ باپتھ چھےٚ تمٕ شعوٗری طور نوٚہنہٕ تہٕ سأدرواریہِ ورتاونس ستی دِلچسپی ہأوٕمژ۔ تہٕ لین ہُند یہِ نوبر چھُ شأعری

خأرجی عملہٕ ذٕسی باطنی عمل گاشراونہٕ ستۍ چھُنہٕ صرف أہِنٛدِس کلامس منٛز تشبیہن تہٕ استعارن ہنٛز خصوٗصیت پأدٕ سپزٕمٕژ، بلکہِ چھُ امہِ ستۍ تہِنٛدِ تخلیٖک وُڈوٗ وَ تہٕ ٹاکارٕ سپُدمُت۔ رازٓ سٕنٛزن یمن لیلاین منٛز چھُ جذبٕچ شِدت تہٕ عقیدتٕچ اِنکسأری تہٕ خوٗدسُپردگی ہُنٛد احساس تہِ ووتلیوٗمُت۔ رازٓ چھُ پزرُک مُتلاشی۔ تس نِش چھُ اِنسأنی زِندگی ہُنٛد چھیٚکرس مقصد تہِ یی۔ تکیازِ یہٕ نوٗر تلاش کرنُک بُتھ چھُ تمام زوٗ زأژن منٛز اِنسانس منٛز۔ بقولہِ تہِنٛدِ چھُ اِنسأنی مقصدِ حیات ناپایدار دُنیاہکین رنٛگن خام طماہ گرٛھنہٕ ورأے پزرکہِ زأنییارٕ بلہٕ تن ناونی۔ یہے شیٚچھ چھیٚ تہِنٛدِس کلامس منٛز پھِری پھِری باونہٕ آمٕژ۔ تہٕ پزر سرنچہِ اَمی کٔج چھُ تہُنٛد ''صُبح صُبح بیقرار'' باسان۔

بہرحال أخرس پیٹھ چھُس بہٕ پروفیسر اشوک کول (بنارس ہندوٗ یونیورسٹی) سُنٛد مشکوٗر، یمو بہٕ یٚمہِ سوٗمبرنہٕ ہنٛدِ اشاعتُک وولہٕ بوٗر تُلنس اہل زوٗنُس۔ بہٕ چھُس پروفیسر منظوٗر فاضلی سُنٛد تہِ ازحد مشکوٗر یمو پننہٕ علالتہٕ باوجوٗد رازٓس مُتلق قلم تُلنس شادمأنی سان رضامندی ہاو۔ مےٚ چھیٚ وومید زِ رازٓ سُنٛد یہِ کلامہٕ دِیہِ پرن والین پوٚت شہلُن ہُنٛد ہیٚو سروٗر تہٕ کأشرِ اَدبی روایژ ستۍ لوٗے کھوے تھاون والین کرِ وُہمہِ صدی ہنٛدِس کأشرِ شاعری ہنٛدِس عبوٗری دورس مُتلق زانکأری منٛز ہُربُر۔

ڈاکٹر رتن تلاشی

کشمیر یونیورسٹی، حضرت بل سرینگر

باؤ ژ ہُنٛد یِہ انداز چھُ تمُ "ژُمصرآے" تخلیقن منٛز تہٕ ورتوومُت۔ مثلن:

اسان اسان روٗ گیہِ آبس   نژان نژان سآلاب وژاو
سنٛبر تہٕ ووگنیار کُنٛے سائٹن   سانٛہن لیٖن اَدِ گاش آو

رازن یُٛو دوے عُشقیہِ موضوٗعو علاوٕ سماجس سٟتؠ وابستہٕ موضوٗعن تہٕ اظہار بخشمت چھُ اماپوٚ ژَتس تہِ چھُنہٕ مجبوٗر ہِندی پاٹھی زبانٕی تبدیلی ہنٛز ضروٗرت پیمٕژ۔ تہٕندی پاٹھی چھُ تمُ تہِ آزموود تہٕ بدس لفظہِ سٟتؠ یمن موضوٗعن باوتھ کرمٕژ۔ بامے تمُ وژن یا غزل صنف ورتاومٕژ چھےٚ یا موضوعی نظم یا پد، ژُمصرآے۔ تس آسہٕ تن نوٗ کٔشیر تعمیر کرنٕکس خابس اظہار دِیُن یا شتُوٗہ جنوری کہِ دُہچ اہمیت وکھناوٕنی، تہٕنٛد لفظُت چھُ گنٛڈتھ۔ امہِ لفظتٕکی موٗل چھِ تہٕندس أندی پکھی کس ماحولس تہٕ ثقافتی ووسہِ وژوسہِ منٛز سرٕنی پاٹھی پیوستہٕ۔ یمہِ سٟتؠ اچھ زبان مانوٗس بنیمٕژ چھےٚ۔ اُہنٛزن لیلایَن ہنٛزِ زبانٕی ہُنٛد پوٚ تہٕ چھُ تہٕنٛدِ کرِ نواح پیٹھے میلان۔ یمن لیلایَن منٛز چھےٚ سوٚگن بکھتی ہِندِس دَیہِ لوٗلس سٟتؠ سٟتؠ نرگون خیالن ہنٛز أڈرن تہٕ، یمن أوِلِہٕن تہٕ ژاوِلِہن تصوٗرن اظہار کس سوٚتھرِس پیٹھ اَنہٕ باپتھ تہٕ چھُ تس پنُنِ فوٗری ماحولے لفظ آگُر۔ مثلن:

(۱) پژانہٕ اپانہٕ کُے ہیٚتہٕ پیٚنٛز تہٕ ووٗنُن   ایاسہٕ کس دوٗنس اتھِ دوٗنُن
خاصہٕ پوٗنبر ووٗنتھ بہٕ ساوتھ   مَنہٕ دورے منٛز بہٕ لِلناوتھ
(۲) لوٗنٛچ سوٚتھ چھَس تژ شنا گیو   کامنایہِ ہُنٛد ژونگ میٛون پژ زلیو
ژھبتہٕ کرِ اَتھ چون اَنہٕ گژہ پون

میٲنِس مأژس ستۍ تولوقعات بدستوٗر قایِم۔ راز صاب آسۍ بحیثیت ووستاد تمہِ کاروانُک روکُن، یِس بَنڈپوٗری علاقس منٛز میٲنۍ بابہٕ صابن، مولوی نجم صابن تہٕ حبیب اللہ صابن بیٚترِ ووستادو یِمن برٛونٛہہ شوٗرُ کوٗرمُت اوس۔ راز صابس اَس پنٕنۍ میٚحنت تہٕ ستۍ تہٕ یتھٕ پاٹھۍ رٕود سُہ گوڈٕ پٮ۪یہِ ہنٛدٮ۪ن ووستادن ہنٛدِس کاروان کِس نقشہِ قدمس پیٹھ پکان۔ راز صاب اوس کِردارُک سُہ اکھ مُجسمہٕ، یُس أسۍ کلاسیکل وٕنِتھ ہٮ۪کو۔ حُسنہِ سلوٗک اوس تسٕنٛزِ زِندگی ہُنٛد شار بنیوٗمُت۔ ساتھی آسہِ ہے یا سکوٗل لڑکہٕ یا گامُک کانٛہہ کمٕیُل، سُہ اوس پرٛتھ کانٛسہِ ستۍ یکسان سلوٗک کران۔ سُہ اوس یِرِ بُٹھِس پیٹھ بہتھ داند واین وأژس ستۍ ہمکلام سپدان تہٕ ژینہِ وَن دِوان: 'پان پٔنُن پرٛزناو'۔ تَس اوس عام تہٕ خاص عزتچہِ نظرِ وُچھان۔ سکوٗل نیرنہٕ پتہٕ سکوٗل پیٹھٕ گرِ اژنَس تام اوس تَس پرٛتھ طرفہِ آداب آداب بوزُن پیوان تہٕ تتھ جواب دِیُن پیوان۔ وبد لال جی اوس اکثر یِنگہٕ ران آسان:

شِو چھے تھلِہ تھلِہ رَو زان
مو زان ہیٚوٗند تہٕ مُسلمان
ترٕکھ ہے چھُکھ، پان پٔنُن پرٛزناو
سوے چھے تَس ستۍ زانی زان

راز صاب آسۍ کٔشیرِ ہنٛزن ریوایژن ہنٛدی قٲیِل۔ تِم أسۍ لل دید تہٕ شیخ نوٗردٕین ولۍ سِنٛدی خاص پرستار۔ یِمن دوشوٕنی گونماتن ہنٛز شیچھ اَس یِہے زِ

یِ وَنان راز آو

دَپان نندٕلال جی گٔیہِ سورگہٕ واس۔ سورگہٕ منز زٕ دزاے تہٕ سورگس منز رٔٹکھ جاے۔ یِیمہِ زِندٕگی پیٹھ تتھ زِندگی تامُک سفر کوٗرکھ۔ اَماپوٗز یہِ ہمسوسہٕ روٗدُکھ زِ اتھ سفرس نیرنہٕ برٛونٛہہ کرہَن اکہِ لٹہِ پننہِ ماتٕر بھومی ہُند درشُن۔ یہِ خاہش سپز نہٕ تَس پوٗر۔ روٗزیٚتن تِم وجوہاتن راز، یِموٚ کِنٛی تیٚسنٛز یہِ خاہش پوٗرٕ ہیٚچ نہٕ سپدِتھ۔

رازَن چھُ پننہِ زِندٕگی ہُند تمام فلسفہٕ یَتھ شارس منز ووٗنمت...... 'یہِ وَنان راز آو پان پنُن ژٕ پرٛزناو۔ سُہ یِیلہِ مسا ترٛیٚے وُہر اوس زِ بابہٕ صأب گوس سورگہٕ واس۔ کاشرِس لوٗکہٕ اَدبس منز چھُ یہِ مشہوٗر دِپُت زِ یتیٖمس چھِ ژٕنجی ہَن وٗرِ یَن پیٹھٕ لار آسان۔ اماپوٗز وبدٕلال جی یام پھأنٛپھلیو، تِمی کُر اتھ ڈٕلیٚ تِس لتہِ موٗنڈ۔ تہٕ مِہنتہٕ تہٕ مشقتہٕ سٟتی دِیُتُن یہِ ثأبت کٔرِتھ زِ یتیٖم تہٕ چھُ برٛونٛہہ پکنُک حق تھاوان۔

راز صأبس سٟتی گوٚم گوڈنیُک مُلاقات ۱۹۵۸ ہَس بَنڈی پوٗرٕکِس نأدِم میموریل سکوٗلس منز۔ تِم آسی میأنِس بابہٕ مرحوم عبدل قدیر فاضلی سٟندی ہمعصر۔ دونٕوے آسی اِنسانی، سماجہِ باپتھ تأمیٖری قدرن ہٕندی علمبردار تہٕ دونٕوے آسی نفرت، حسد، دُنیا پرستی، نفرٕ پرستی، رِیاکأری تہٕ کُلہم بدی خلاف جدوجہد کران۔ اماپوٗز أتھی وٗرِ یَس منز گٔیہِ قدیر صأب ریٹائر۔ مگر امہِ پتہِ روٗدی راز صأبس

کلامس اوس لول،، یہٕ ونہٕ اِنسأنی لول، نہَ زِشہوآنی لول پڑ یڈان۔ خاص پأٹھی
یِیٚلہِ سُہ بوزٕ ناوان اوس:

دِوان چھُس ژٕنی ژواپأرۍ   یہٕ یأرۍ مورنس ہَے
مےٚ چھُم یِژ بیقرآری   یہٕ یأرۍ مورنس ہَے

اَماپۆز ییٚلہِ سُہ اُردوہَس منٛز بوزٕ ناوان اوس یہِ اوس زیادے پُرکشش
بنان۔ تٔمسٕنٛز اُردو شأعری چھےٚ اَکِس حساس شأعرٕ سٕنٛز شأعری۔ یہِ شأعری چھےٚ
روحأنیتُچ عکاس۔ مثلن:

جلواء بیقرار کی دیکھی بیقراریاں
گِرتی رہی ہے بجلی گُلشن دِل پہ بار بار

☆

چار ہوتی ہے مسکراتی آنکھیں
خوٗب تجویز ہے تعمیر قفس اب ہمدم
کاش ہوے وہی تنکے میرے کاشانے کے

تٔمسٕنٛز کأشُر کیٛو اُردو شأعری اۆکطرف ترٛآوِتھ تہٕ ہرگاہ وُچھو، وبد لال
جی اوس پنہٕ نِس گامس تہٕ کٔشیرِ ہٕنٛز سٔبٹھاہ مۆحبتھ کران۔ تِس اوس آرزوے زِ
مرنہٕ برٛونٛہہ گۆژھُس پنہٕ نِس گامس وُچھُن تہٕ لول برُن۔ پٔزر چھُ یہِ زِ موت
چھُنہٕ یِمن آرزون قدر کران۔ تٔسنٛد گۆبُر اشوک جی آسی برٛونٛہہ روزگارکہِ وجہہ
کٔشیرِ منٛز درٛامتی۔ تِم چھِ وُنی کٔبن بنارسس منٛز سماجیاتکی پرٛوفیسر تہٕ بیاکھ تہِ

پان پڑٕ ناؤن گو خوداَیس نکھ یُن۔ درویش صِفت راز تہٕ اوس یوٚ ہے شیچھ پھِری پھِری دِوان۔ امہِ علاقکی لۄکھ، تِہندی شاگرِد تہٕ ساتھی آسی امی سبہٕ تِہندی پُرستار بنان۔ مےٚ ستیٚ کرہَن اکثر لِل دید، نُندرێشی یا مہجوٗر یا آزادس پٮ۪ٹھ بحث۔ یہِ بحث اوس علمی تہٕ منطقی آسان۔ مگر کُنہِ وِزِ تہِ اوس نہٕ پننی دٔلیل بێیس پٮ۪ٹھ ٹھوسان۔ تِمن ستیٚ بحث کرنس یا عام کتھ باتھ کرنس اوس پٔنن میچھر تہٕ مودربر۔ تِہنز شخصیت آس درویشانہٕ تہٕ تُنُد فُقر تہٕ سادِگی آس بێین پٮ۪ٹھ امیُک اثر ترٛاوان۔

رآز اوس سیکولر تہذیبُک علمبردار۔ تِہنز شاعری، باے سو اُردو آسِتَن یا کاشُر، چھےٚ امی فِکرِ ہنز غماز۔ مِثالے:

کس قدر شوق ہو گویا رُسوا		میں نے بُت کو خدا بنا ڈالا

چارا گر چارا کیوں کریں، معلوم		جان جانتے کوئی مسیحا تھا

یا کاشرِس منز ییٚلہِ سُہ نالس چاکھ دِتھ ونان چھُ:

نالس چاکھ دِتھ دامانہٕ روٗٹُم		لۄکھ چھم دپان دیوان گو

لولچہِ کُنزِ ستیٚ گنجینہٕ مُژرُم		آفتابہٕ نوٗن دژاو پرٛکاش پیوٚ

پٔنڈِت صأب اوس اِنسأنی لولس پٮ۪ٹھ موٚت۔ کأشُر لفظ ’لول‘ اوس تس رگن رگن منز۔ تَوے اوس سُہ ونان: ’پان پٔنن پرٛزناوٗ‘۔ بہٕ چھُس نہٕ اُدیب تہٕ نہٕ اوسُس۔ مگر اکثر اوسُس بَنڈپوٗرِس منز منعقد سپزمژن اَدبی محفلن منز حِصہٕ نِوان۔ تِمن دوہَن اوس رآز تہِ یِمن مجلِسن منز پٔنُن کلامہٕ بوزناوان۔ تِہنزِس

○

پوشہِ وُن نابے کاٗنسہِ لوکچار ویٚسیہے
کتھِ مَنہٕ وَن روٗ ٹھُمت یار ویٚسیہے

لُیہِ لوٗسم ییہِ نا ڈٕے کیٛاہ گیٛس
تٕیہِ خوٗن دژام ییہِ سے عار ویٚسیہے

ژٕنٛژ موٗر ہِش ہیٚرِ بوٗنہٕ پھولِتھ آیَس
شولہٕ وُن کیٛاہ لولُک نار ویٚسیہے

اَستہِ اَستے امہِ نستہِ خنجر ءستی
سینہٕ کتران کیناوار ویٚسیہے،

پوٚت زوٗنے لوٚت لوٚت بال وژالیس
سونہٕ سُنٛد ہے تَس ساز. سیتار ویٚسیہے

اوسس جۆم نوکری کرنہٕ گۆمت۔ امہٕ سبہٕ اوس وبد لال جی پڑتھ وندس شُربن نِش کٲشیرِ نبر گرٛھان تہٕ کٲشیرِ ہنٛدِ شیٖتکال نِشہِ پنٛن پان بچاوان۔ تم آسی نمہٕکہِ وونٛدہٕ تہٕ گاٲمتی۔ مگر پتہٕ ییٚلہِ کٲشیرِ واپس ینہٕ باپتھ بنارس پٮ۪ٹھہٕ جۆم واتی، اتہٕ اور ہیکی نہٕ کٲشیرِ ترٛتھ۔ یتھہٕ پاٹھی یتھ کٲشیرِ سٕہ ژھاین تہٕ گزاین وُچھان اوس گو تمہٕ سورگہٕ نِش ژھننہٕ۔ پتہٕ آو آخر سُہ دوہہ تہٕ ییٚلہِ سُہ بیٚیس سورگس کُن دزاو۔ پنٛن پان پزٕناونہٕ پتہٕ اوس سُہ تتھی منزِلس کُن لمان، یُس پرٛتھ کانٛسہِ ہنٛدِ خاطرِ مُقرر چھُ۔ مگر سُہ اوس چنٛدِ بۆرُت۔ تِکیازِ سُہ اوس پنٛن پان سٲرِتھ تہٕ خودا پرستی عملی طور سرِ کھرِ کرِتھ اتھ منزِلس کُن دزائمت۔ تمی چھُس یہِ ژہنہٕ وَن دِژمٕژ:

خودی بیدار سپدتھ واو بُنٕ بُنٕ
دٕزِتھ سوٚرٕچ تیٚمبر بیٚیہِ شولہِ ناون
چھُ فقرس کیٛاہ تھزر، بیدار چھُس دِل
عمل آسِتھ ہتِھے عقبے بساون

پرٛوفیسر منظوٗر فاضلی

بٔنڈٕ پور، سرینگر

☆☆☆

○

تھُوس پیٚالہِ بٔرِ بٔرِ تِیم ناسٕہ سالے
پٔنُن پان پاٗرِتھ بہٕ کرٕہَس حوالے

وزان زیرو بم چھُم وزان سوزٕ سِتی دِل
دِوان روزٕ کۄٗت کال بو دردٕ نالے

ترٛٹن وُزملن میٛانہِ آلٕیُک تلاشا
پٔنٕنہِ آہ کہِ نارے اوٕلُے بہٕ زالے

پھوٚلِتھ آو گُلالے دوٚسن پیٛٹھ دجن منٛز
دِلس داغ کمہِ کُے رٕٹِتھ کیٛاہ ملالے

بہارس نہٕ جوشانہٕ باغس سو پھُلیٛا
یمبٔرزل کھٔٹِتھ پان بوٚمبرس ملالے

صُبح پھوٚل تہٕ واو دزٕاو اسہِ ناوِ پوٚشن
رِوان آیہِ لوٕ ژٔج کران حال حالے

گُپِتھ خلوَتس منٛز کھُلِتھ جلوِتس منٛز
وُچھم رآز یِم چاٗنٛی عجب کیٛاہ خیالے

نُنہٕ پوش زَن چھُ کران ژھایہِ گتی
پٹھ گوشن کیاہ شرٛم دار ویٚسی یے

سَنہٕ لوٚگُمت چھُم یَنہٕ نیٖرتھ گوم
زانٛہہ نہٕ بَلہٕ وُن لولہٕ بیمار ویٚسی یے

لولہٕ توسس دِیہِ ہٕنز پیٚمژ اَتھ
غوصہٕ تژاوِنا کُرنَس بہٕ خار ویٚسی یے

دوٗرِرکہِ ناگہٕ کاُنی میٖاُنی وٕجھژ ناو
لولہٕ وولرس کُنہِ نے تار ویٚسی یے

دِل ہُشیارن لولہٕ مَس باٗگراوان
رِنٛدٕ رازٕنی زِنٛدٕ افکار ویٚسی یے

☆

○

نیٚہہ گجرٕ چھم چانہِ امارے متیٚو بلیٚو چانہِ دیدارے
ہولہِ چانے یِکھنا بہٕ پان مارے متیٚو بلیٚو چانہِ دیدارے
روشہِ یِکھنا وٕتھرے پوٚش وتن چشمہٕ ووٚنڈیو دون پمپوش پادن
روزوٗ میہمان سانہِ دوہ تارے متیٚو بلیٚو چانہِ دیدارے
چاٲنی دوٗ رِرن کوٚرنَم وأنجہِ سوٗر واہِ گرِی گرِی زانٛہہ نو گری تھم پوٗر
سورمہٕ چشمن اَشہِ چی لُجم دارے متیٚو بلیٚو چانہِ دیدارے
چشمہٕ اسوٚنی برٕی برٕی چھی مَس کھاسی لولہِ ژوٗرن امہِ چی چھےٚ لُجرٕ پھاسی
ڈینٛش ڈینٛش نا روزان دِلقرارے متیٚو بلیٚو چانہِ دیدارے
نیٚنڈرِ ہرٕ جوٗ رِدوٗ رِ دوٗرِ وُچھ میہہ رویَس آر گرِی گرِی شہمار حسنہٕ گنجس
نارٕ وُزملہِ چھم چشمہٕ خُمارے متیٚو بلیٚو چانہِ دیدارے
راؔز اوُسم بازہے اَتھ منٛز گوم وتر اُتھ زوُنم نہٕ پترُن پیٚوم
راوِ روٗم پھلہِ پھلہِ موختہٕ ہارے متیٚو بلیٚو چانہِ دیدارے

☆

○

ؤنی میہ دِتِمَس جایے جایہِ لولو
مُژ بہِ گاٹمژ تہٕنزے مایہِ لولو
نازِ تلوار لایان دِل کتران
تازِ چشمہٕ درَے بے پروائے لولو
زُلفہٕ کے زال شیرِتھ ژھایہِ روٗزِتھ
لولہٕ ژوٗرن چھُ آیے گژایہِ لولو
اۆبرتلہٕ زوٗن چھےٚ کران ژھلیہِ گتی
روے ہاوِتھ تہِ درحجاب آیہِ لولو
جیرِ اوٚنم کمہِ سونہِ بٕرنس کن
موٚت لوکچار کوٚرنم ضایہِ لولو
نا وومید چھُس نہٕ چھُم رحمتس پیٹھ نظر
پایہِ بوٚڈ کرِ رازٕن پایہِ لولو

☆

لولہٕ ہِیہٕ میانے ژوٗر پیٚوم سورگوم
پرٚمس یأری چوم تنہٕ ہے دوٗریوٗم
پایہٕ بوٚڈ پاے کرِ ییہِ سُے میوٚن عار
کوٚتُے گو میٚہ ویٚسی یے کیاہ کرِ ویٚسی یے

پژاران لوٗےٚس ژاران کوٗنگ پوٗش
کارتِک زوٗنا چھےٚ پھُلیا برجوش
لول بأگراو ہاو چھاوٕ ہاو لوکچار
کوٚتُے گو میٚہ ویٚسی یے کیاہ کرِ ویٚسی یے

منز دٕریاوس ترٕ اُوِتھ گوم ناو
ہم ژھوٚٹ تار سوٚن سونٚتک وِجہِ واو
بُٹھی بُٹھی روٗزِتھ چھُم گِندان تِکہٕ تار
کوٚتُے گو میٚہ ویٚسی یے کیاہ کرِ ویٚسی یے

○

رووُمت مێہ لوکچار بالہِ یِیہِ نا بالہٕ یار
کۆتُے گو مێہ وێسہ ییے کٔیاہ کرٕ وێسہ ییے

اوٚر یہِ سمسار تاوُنن ہا بازار
کۆتُے گو مێہ وێسہ ییے کٔیاہ کرٕ وێسہ ییے

خشمہٕ ہٕژ سورمہٕ چشمن ہُنٛد یہِ خُمار
وُزٕ ملہِ ژھێپھ دِتھ اوٚبرُک یہِ گٹہٕ کار
شولہِ وُن چھُ گُلزار لولُک نوبہار
کۆتُے گو مێہ وێسہ ییے کٔیاہ کرٕ وێسہ ییے

ہی تن نأوِتھ بال رٕوٚزس پرٕتھ
یِہم نہٕ تےَ دِل ما گرٕژھ میٚون ہوٚنٛد رِتھ
پزاران خم ژام کارٕ، رٕوٚدُم اِنتظار
کۆتُے گو مێہ وێسہ ییے کٔیاہ کرٕ وێسہ ییے

○

آدنک وعدٕ یاد پاو ٹاٹھِ یارٕ مسأ مٔشراو
پزٕ دٕ ٹٔل اَسہِ روے ہاو ٹاٹھِ یارٕ مسأ مٔشراو

یاوٕنس چھِ ماران ژھوہ دوہ پاأنٛشہِ راتھ کیاہ دوہ
یاوٕنن دگہٕ دگہٕ تژاو ٹاٹھِ یارٕ مسأ مٔشراو

ہی تھٔر کٔرتھس برٕ ہردنہِ أہرٕ چھم تھرٕ تھرٕ
پھولراوِ سونتن واو ٹاٹھِ یارٕ مسأ مٔشراو

آیہِ سَے وتہٕ شیران لوٚسمٕژ چشمہٕ وتھران
دوٚ رِرٕک نار شیٚہلاو ٹاٹھِ یارٕ مسأ مٔشراو

پوشن چھے اُلجمٕژ ریٚہہ ڈیٚنٛش ڈیٚنٛش ؤسی ؤسی پیٚیہِ
چمنَس منٛز سہٕ یام ژاو ٹاٹھِ یارٕ مسأ مٔشراو

بالہِ کۅر مێہ پأراو، نیرہم یہ ہاوباو
سونہِ دزاو یاوٕنس اَپزے بۅر مێہ چاو
کُس زانہِ ویرِ ہُنٛد أندرِم دۆدریار
کۅتےٚ گو مێہ وێسی یے کیٛاہ کرٕ وێسی یے

گورٕ شَپد بۆزِتھ رازٕس ہوش آو
نازٕس بوش آو سازٕس جوش آو
کھےٚ ژٕج مێہ اٚنس دیدن چھُ دیدار
کۅتےٚ گو مێہ وێسی یے کیٛاہ کرٕ وێسی یے

☆

○

یار مێون نُنڈ بون وُنہِ چھُس آدن   نادن میٚانٮ۪ن تھاوِ نا سُہ کن
موٚنہِ بو وندہس پمپوش پادن   نادن میٚانٮ۪ن تھاوِ نا سُہ کن
لولہٕ ناٗری گنڈم رٮ۪ہہ کھیٚمہٕ نا وٮ۪ہہ   رؤُڈے نہ کانٛہہ سرٮ۪ہہ ساتھا ودلہٕ بیٚہہ
لۆسمٕژ کیٚاہ کرِ چانٮ۪ن وعدن   نادن میٚانٮ۪ن تھاوِ نا سُہ کن
کتھ کٔیت سورمہٕ ساز، ماژٕنم تہٕ موٚیہِ ناز   پھُٹمُت چھُ دِلُک ساز واٗژٕرے نہٕ آواز
یِکھنا! خم ییٚلہِ اژِ شمشادن   نادن میٚانٮ۪ن تھاوِ نا سُہ کن
پرٛمس وُچھتھ واے، رۆزٕے نہٕ دلنہٕ ماے   اٗسم نہ چانٛژ راے، کتہِ ووٚنی مێون پاے
وژشنہٕ چانہِ وُزِ پوٚنی ناگرادن   نادن میٚانٮ۪ن تھاوِ نا سُہ کن
بُچھِہٕ ونی، بچ جۆری ستیٚ شہمارن   وارٕ وارٕ زاٗگی زاٗگی پتہٕ لاران
توٚژھ چھَم نہٕ گوش تھاوِ کُس فریادن   نادن میٚانٮ۪ن تھاوِ نا سُہ کن
اٗدُیِل تہٕ زاٗدِیِل لوُلُک اوم پن   کٔتی کٔتی آچھر وُڈھی ڈٔھی ژھیٚن تہٕ ژھیٚن
راگُک تہٕ دُویشُک راز بوو سادن   نادن میٚانٮ۪ن تھاوِ نا سُہ کن

☆

سرتلہِ بنہِ سون پژار   نارس بنہِ گُلزار
لولچہِ بچھِ مژ تاو   ٹاٹھِ یارٕ مسآ مُشراو

آبشار میوٗن چھُ گرزان   زیروبم چھُ وزان
لولس چھُ آمُت چھاو   ٹاٹھِ یارٕ مسآ مُشراو

نَنہٕ کتھ رازٓن ونہِ   جامس مُژرِتھ تنہِ
خاہ مخواہ روزِہس گژاو   ٹاٹھِ یارٕ مسآ مُشراو

☆

پےٚ توٚہۍ ژھاأرِتوس شێچھ میٲنۍ نی توس
زار میٲنۍ ؤنۍ توس، عار میوٚن أنۍ توس
ؤنۍ توٚہۍ دِیہِ توس پرٚبتہٕ پٔستی
تمہِ مستی بال مٔشراٰونس

عارٕ ہٕژ چشمہِ میٲنہِ بٔرۍ بٔرۍ گُلاب وانہِ
ماریک لأیتھ مارے مٔٹھیا دانہِ دانہِ
منٛچھر تہٕ مٔدربرٕ اتھ زبردستی
تمہِ مستی بال مٔشراٰونس

اِظہار کٔرِتھ رازٕ، راز چھُنہٕ روزان
رِنٛدٕ چھکھ زِنٛدٕ مر، کھٹ تہٕ پٔنُن پانٔ
گوٚرٕ واکس پزِ کرٕنۍ پروستی
تمہِ مستی بال مٔشراٰونس

☆

○

ساقین دِیُت شراب دست بدستی
تمہِ مستی بال مۆرأ ونس
مدہوش کرِ ؤنی کیٛاہ مۆدر مستی
تمہِ مستی بال مۆرأ ونس

روٗنہِ گوڈٕ کے شرونی شیرٕ ہن کیٛاہ
کزونی کزونی أندرِم میٚہ بالہِ ژۆل نہٕ زانٕہہ
جامن چاک دِتھ دامانہٕ دٔستی
تمہِ مستی بال مۆرأ ونس

ڈیٛشتھ گو وودأسی زُلفچ والہِ وأشہِ
پوشہِ موٚت پوشہِ نۆل مٕٹھٕمٕ بول باشہِ
بُلبلس آباد دِلچی بستی
تمہِ مستی بال مۆرأ ونس

○

جذبہٕ و شوقا مُستیا چھِے دِل ہشیارن آلوِتھ
اضطرابا بے قرأرِیا اِنتظارن آلوِتھ

صُبح پھۆل تے واو باغس منز أژِتھ دژاو یلی ونان
ارغوأنی لالہٕ زارٕچ دون عِذارن آلوِتھ

مست نظرن سورمہٕ چشمو میٹھ نظرا یام کُر
پیٚالہٕ وسرِتھ پیٚیہٕ پتھر چشم خُمارن آلوِتھ

یاوُ نا کھسہٕ وُن مگر وُچھہٕ ساذِگی ہنٛز اِنتہا
دیٖن و ایماں زِنٛدٕگی معصُم اِشارن آلوِتھ

شرمہِ کتھہٕ رؤٹ گوم گُمہٕ آم کیا ونے زیوٚ گلہِ گیم
کرٛؤتھ دؤرہٕ، وعدئے بے اعتبارن آلوِتھ

○

کاڑی روزی نہٕ حُسنَس بوش	باڑی یاونس مےٚ توش
لولہٕ نارن کھورنَم جوش	باڑی یاونس مےٚ توش
کلہِ تھُزرے روؤم آرام	واوِ نِکھ نا پاٚغام
لولہٕ باغس چھِ پھٔلِمتی پوش	باڑی یاونس مےٚ توش
مچھِ پیٚمژ چھےٚ لولہٕ اُنس	یُژ پریشان تنہٕ چھس
خوٗنِ جگرٕ چھُ کوٚرمُت نوش	باڑی یاونس مےٚ توش
اشہِ وانے پاد چھاہس	اڑکجہِ زیوِ ونہٕ ہَس
ژےٚ چھُکھ سپرس سر پوش	باڑی یاونس مےٚ توش
لولہِ للؤم لولُک نار	سیماب چھس بیقرار
دِہ ریٚہہ رؤس سوٚت خاموش	باڑی یاونس مےٚ توش
حل ازتام سپُدم نہ رآز	محمؤد کُس کُس ایاز
کس ونہِ کُس تھاوِ کُس گوش	باڑی یاونس مےٚ توش

☆

○

مَس بہٕ چاونس دامہٕ دامہٕ گلہِ گلہِ
منہٕ منقلہِ وُہہِ لولُک نار
سۆت سۆت للہٕ وُن پیٚوم منٛز لولہِ للہِ
منہٕ منقلہِ وُہہِ لولُک نار

سوزُے اچھو کٔنز وۆتھ جگر چھلہِ چھلہِ
سُے رنگ سٔدرن ذیُت لٔدرس
ویرِ چانہِ راتس مالہٕ کرہم پھلہِ پھلہِ
منہٕ منقلہِ وُہہِ لولُک نار

زُلفٕچ کمند ہتھ تلوار چھَس ہلہِ
لایان تہٕ وایان بے پروائے
بد مست بوالہوس نخقہٕ چہٕ گاٹگلہِ
منہٕ منقلہِ وُہہِ لولُک نار

لولہٕ تب سۭینس سنیوٗمُت پرنہٕ ژر گوٚمُت نبس
داغ جگرُک پھوٚلتھ آمُت ، نو بہارن آلوِتھ

وُٹھ کملی ڈیٚشتھ ڈکس درہ گوس ترٚن تز وو،ہن اندر
سنہٕ لوٚگمُت چھم مۍ زِنٛدگی اختیارن آلوِتھ

عِشو کنجکس دِل گنٛڈِتھ دژاو میرِ شِکار بأنٛلی بأنٛلی
آش تےٚ گاش، دِل جگر چھےٚ شہسوارن آلوِتھ

رأتی راتس مالہٕ لۍدرس صُبحنس تامتھ کرہم
ہلمہٕ ہلمو موختہٕ چھکرم آبشارن آلوِتھ

رازؔ نکھےٚ اِنقلابک ڈول ہیتھ روٗدُکھ نژان
ڈوٚلچی ٹھسراے یژھ چانٛہن اشارن آلوِتھ

☆

○

اعتبارا وادے بے اعتبارن آسہِ نا
میٹھ کأژاہ بیقرأری اِنتظارن آسہِ نا

روۍ گوڈُک شڑ وٕنی جاپچی ژھٹھ کمان روپہِ سٕژ وُچھتھ
مایہِ ہوٚت مێوٚٹھ اِنتشارا اِنتشارن آسہِ نا

کێنٛہہ وٕنتھ ہیوٚکُمس نہٕ کوٚل گوس تھوٚ د تُلِتھ زأنم نہَ أچھ
رۄبرو رۄزِتھ زبان مێانٛٮ۪ن اِشارن آسہِ نا

ہرِد واو آو شیٚچھ وٕنتھ دژاو وُزملو ہیوٚت سٕژ کرُن
آسمان ووشلێو تھرٕ تھرٕ نوٚ بہارن آسہِ نا

گێنٛژ ڈکس کُھرٕ ژاس یامت، پھول جِگر کیا دُشمنس
زانہِ وُن کانٛہہ معنہِ یمن چانٮ۪ن اِشارن آسہِ نا

جگرُک داغ ژلِہ ساَرِے گٹہٕ ژلِہ
ووٕنہٕ پژزلِتھ پیٚیہٕ عالمس گاہ
اَرژر بوزتم لولہٕ چھوکھ یِتھ بلہِ
منہٕ منقلہِ وُہہِ لولُک نار

وٕنی مےٚ دِتیٕ مس ونہِ آم نہٕ منز تھلہِ
منہٕ منزُلس منز وُچھمس جاے
شیٚچھ چھےٚ اوم دوٕد للہٕ وِتھ یِتھ نہٕ ڈلہِ
منہٕ منقلہِ وُہہِ لولُک نار

اوم زوم تھاوِتھ سوٚرگوم چانہِ کلہِ
دم پھٹ بال چھَس یِژ پریشان
سوٚنہٕ چھَم گیلان، قولہٕ پنہِ یِتھ نہٕ ڈلہِ
منہٕ منقلہِ وُہہِ لولُک نار

عقلہِ ہنذِ مُلہِ مایہِ کوٚت کال اپُز چلہِ
لولہٕ سارنگہِ چاروارِ پاٹھی تار
ڈولکہِ ڈُمہِ ڈُمہِ راز نسأ ہوشہِ ڈلہِ
منہٕ منقلہِ وُہہِ لولُک نار

دِوان چھَس ؤنۍ ژوپأری　　بہٕ یأری مأرنٕس
میٚہ چھم یُژ بیقرأری　　بہٕ یأری مأرنٕس
أچھن آم گاش سوران　　کوٗٹھن آم ہوش لوسان
سُہ کافِر چھُ زُنأری　　بہٕ یأری مأرنٕس
موٚ دُرمَس کیٛاہ چھُ پرمس　　لگِتھ رس بے ووفہس
جِگر چوم پھٹأری پھٹأری　　بہٕ یأری مأرنٕس
درس لجِہ أچھ یمبرزلہِ　　سُہ ییہِ نا واڈ یِتھ نہٕ ڈلہِ
میٚہ روٗشِتھ ژوٗل کیٛأری　　بہٕ یأری مأرنٕس
چھُ پنُنۍ لول پژزلان　　دٕزِتھ اوس پوشُر ونان
میٚہ مُژرِنہٕ آیہِ تأری　　بہٕ یأری مأرنٕس
جلوٕ کیٛاہ گو پرٕدٕ کیٛاہ　　نیٚبر نیٚرِتھ اندر چھا
بہٕ مأرس پرٕدٕ دأری　　بہٕ یأری مأرنٕس
بہارس ہوش ییٚلہِ آو　　دِلس روٗدُس نہ آمہٕ تاو
وُچھِتھ رازٕنۍ بیدأری　　بہٕ یأری مأرنٕس

جامہٕ ژٔڈ پوشو تھکان أچھ آیہِ نا یمبٔرزلن
بوش حُسنٕک نازلن تےَ گلغدارن آسہِ نا

چھِم مِژری کنڈ ترٕسی لگان ییٚلہِ یاد گیلُن چھُم پیٚوان
شانہٕ دآرِتھ کُنہِ قرارا بے قرارن آسہِ نا

چھُس وُچھان پنٕنے بہارا بیٚہِ جہارا أندی پکھٕی ژوپاٗری
رازٓ روٗزِتھ رازِ حاٗرِتھ رازدان آسہِ نا

☆

○

ڈ دیٚ مِتِس درٚمنس بہار آمُت مگر لتس کیٛاہ خبر
روٗٹھمُت موٚت لوکچاریار آمُت مگر لتس کیٛاہ خبر

بوالہوس ترٚاٗوِتھ چمن، کوتاہ اپیر، داغ جِگر
ہیٚتھ وتن پیٚٹھ لالہٕ زار آمُت مگر لتس کیٛاہ خبر

آش سوٗرِتھ کاٗر پکھِ منٛز، کانڈٕ مٔرِس اندر بِہتھ
روٗٹھمُت منہٕ وٗنی بہار آمُت مگر لتس کیٛاہ خبر

ہمسہٕ جوٗریا جورِ ماران چھےٚ اسان پمپوشہٕ ڈل
سینہٕ مُژرِتھ وُچھ امار آمُت مگر لتس کیٛاہ خبر

ژھایہٕ پننے چھُس بہٕ کھوژان، گاشہِ اندرے گٹہٕ گیٚم
غفلتُک مَس چیٚتھ خُمار آمُت مگر لتس کیٛاہ خبر

○

روشہِ روشے تڑاو، لول وُزناوتن چھیا میٲنۍ درِے
ضایہِ کوٚرمُت میون یاوُن چھاوتن چھیا میٲنۍ درِے

کیا ونۍ کتھ پاٹھۍ ونۍ یم عارِ ہڑ أچھ چھےٚ گواہ
نیاے لولُک وارِ پاٹھۍ أنزراوتن چھیا میٲنۍ درِے

لولہِ چانے ہول چھُم جِگرس توَے گومُت وبالی
چھُس مژر پننے مسأ مُژراوتن چھیا میٲنۍ درِے

رایہِ رایے بأگہِ راوُن، گژاے کٔیاہ رٹھم دِلس
کینہِ تھاوُن لی پژیا، مُشراوتن چھیا میٲنۍ درِے

لولہ چوٚنیو ستۍ جوٚرتھن سینہ میون چھےٚ مرحبا
زوٗنہ پیٹھ کنہِ باغ پھولِتھ چھاوتن چھیا میٲنۍ درِے

پڑاروُن متہِ تھاوتن آمُت سوٲلی یٔژ کاٗ لگےٚ
لولہِ مسہِ کی پیالہِ برٔی برٔی چاوتن چھیا میٲنۍ درِے

پأڈۍ کیٚمۍ ہندی پأٹھۍ کھۄتھ، کھیٚنہِ چی کتھا انجام وُچھ
زالہِ لوٚگمُت رآز چھےٚ موکلاوتن چھیا میٲنۍ درِے

○

حُسن پانے ژھایہِ روٗزِتھ لولہٕ کُے سامانہٕ کیٛاہ
مصلحت چھا گردِشس منٛز ونتہٕ نتہٕ پیمانہٕ کیٛاہ
ژوٗرِ للہٕ وُم خلوتن اندر چون خیالِ نازنین
انتہا لوٗلچ گژھہم، کعبس خبر بُت خانہٕ کیٛاہ
رحمتُک دربار ووٗتھ اَسِتھ تہٕ گستاخی بغاَر
ہرنہٕ چشمو چاوِہے تیٛلہِ ساقیا مستانہٕ کیٛاہ
پان زالُن بڑ کتھا چھےٚ نہٕ یِی مگر اندیشہِ چھُم
گژھ کرُن نوٗرِس پوٚزُے، ساَری بنن پرٛاونہٕ کیٛاہ
وُزملن ہُند رقص ڈیٚشِتھ ہوش ڈوٗل صاحبِ دِلن
واَنکہِ مَستس واوصُبحُک دژاو کرنے شانہٕ کیٛاہ
ننگ ترٛاَوِتھ نقدِ دِل ہتھ لولہٕ بازر رازٓ دژاو
زاَوِجارا گاٹہ لئین ہیٚچھناوِ از دیوانہٕ کیٛاہ

☆

لولہِ سازس تارِ ڈیجہِ چھے سوزِ رۄس دِل چھے اگر
راتہِ ۂکرلا شب بیدار آمُت مگر تس کیاہ خبر

زۄل جگرُک کۄر اُچھو ژھیتہ ژاُنگو ریٚہہ رٕکتھِ روزِ پتھ
لولہِ چۄنن کر شُمار آمُت مگر تس کیاہ خبر

ژُرگیُشا ہارٕن ژرٕن ہُند چھُس وُچھان اُندی پکھی ژوپاٗرۍ
راز ہیٚو کانہہ دِل ہشار آمُت مگر تس کیاہ خبر

☆

درس اُنجمؤ چھےؕ اُچھ باسان دوان دوران یِوان گُستام
سبٹھاہ گوؕو ژیر پڑاران دژشنس چھَس ووڈ تۂ واتُن گوؕژھ

ژےؕ ونۂ نا اِد کِمٔس ونۂ، ونتۂ کُس چھُم بیٛا کھ بوزن وول
پگاہ ما گژاو کرنےَ ٹاٹھی پنٔنی توتۂ بوزُن گوؕژھ

تسِنژِ گیٛجہِ گنڈنۂ آمُت رآز، باوان سپر باجن دأدٕ
سُہ دادس واتہ یا نے واتِہ مگر فُری یاد بوزُن گوؕژھ

☆

○

ہتےَ ویٚسی بالہٕ یارس ونتہٕ روشے روشہِ تڑاوُن گوٚژھ
شِشُر نیٚرتھ یہ زردیوٗمُت چمن بیٚیہِ شولہٕ ناوُن گوٚژھ

میٚیہ لۆہم کاٗر پڑاران وتہٕ وُچھان لَس چشمہٕ وتھران
تمِس پوٚت زوٗنہِ اوسُم یُن، خبر چھا وارِ آسُن گوٚژھ

میٚیہ آمُت جیرِ بربگہٕ ہتھ توٗے چھُس دارِ برٚی نیران
وُچھان چھُم دوٗرِ دوٗرے موج، سُہ یم شُرٚی لٲز تڑاوُن گوٚژھ

لُگِتھ پرِمس میٚیہ کم کم شاٗلی تارکھ روٗد کیٚاہ ہاوان
بہٕ کاٗژاہ سادِ کم کم ئیڑ کران، منہٕ ون مگر یُن گوٚژھ

یِوان چھُم یاد ڈل سائلِن تہٕ میلن ہُند مزٕر کیٚاہ اوس
سُہ مزٕرُک پیٚالہٕ راتُک صُبحنس تامتھ تہِ آسُن گوٚژھ

○

بدلاوی نۆی نۆی جامہٕ لولن سوزِ جِگر چھا
دِتھ چاک جامن سوز رٕستین ہُنٛد تہٕ مژر چھا
یَم ہرنہٕ رنج چشمہٕ وُچھِتھ چانہ ڈلان ہوش
چاوان متین تژیشہٕ ہتین جامہٕ نظر چھا
لاگِتھ چھےٚ کمن مأتژ نمن اٚسی تہٕ کرو زۄل
اندیشہٕ چھم اے سوزِ جِگر خوٗنِ جِگر چھا
چشمن میہ وُچھان زۄن لُجم بزاٚتی کاتیاہ گام
پرتھ خیالا چھُ ژھایہٕ گیتا لُس تہٕ خبر چھا
اتھ نۆرِ بُتھس پرٕدٕ ٹُلان شوخ نظر دٔز
وُچھنس تہٕ ارمان رۄد وُچھنک وُچھ تہٕ خبر چھا
بیمار چشمو، عارِ ہژو وارِ وشنیُمس
سۆت سۆت دۆد نا مئون بدن رێہہ تہٕ نێبر چھا
کیٛاہ کرِ ژلہٕ نا دۆر جنگل تھامہٕ گوٗمت دِل
انہِ تاب کۆتاہ رازؔ تمِس یۆت جِگر چھا

○

سوٚنتھ آو لوٚت لوٚت وُہوُن لولہٕ نار   رووُم قرار بالہِ رووُم قرار
چاک دِمہٕ جامن چھُم نہٕ وٚنس وار   رووُم قرار بالہِ رووُم قرار

پژاران لۄسس اوُسم اِقرار   پوٚت شیٚہلن واتہٕ نیٚرتھ کوٚت
سادٕ چھُس بہٕ کرٕژا وادس چھا اعتبار   رووُم قرار بالہِ رووُم قرار

کوترٕ بہانہٕ اوس لولس وبوہار   مہر لانسایہ ژۄل روٗشتھ سیلم
لوسمژ چشمو چھےٚ پژاران شالمار   رووُم قرار بالہِ رووُم قرار

روٗبروٗ روٗزتھ شیرین گُفتار   میچھِ کتھ بۄزی بۄزی گلہِ زیوِ گیٚم
پژانہِ گژاو افسانہ سپدِتھ دیدار   رووُم قرار بالہِ رووُم قرار

گنٕہٕ رینہِ گژھ کُر سوٚ درس لوٚگُس تار   سوٚن ووگُن تمہِ کتہ زانیوُ ے،
مانہ رینہِ کروٗٹھ پیٚو وکوتاہ یہِ سمسار   رووُم قرار بالہ رووُم قرار

○

حُسنس چھُ بوشا یِتہٕ اکھ گُمانا   دِلس چھُ چاوا یِتہٕ اکھ دعوا
حُسنا تہٕ عشقا دوشوے چھِ مژرا   یِتہٕ اکھ مژرا ہُتہٕ اکھ مژرا

وصلُک منٛچھر، منٛچھرس تہٕ زہرا   دردُک کرٛتچھر، کرٛتچھرس تہٕ لذتھا
وٕصلا تہٕ وِرہا دوشوے چھِ مژرا   یِتہٕ اکھ مژرا ہُتہٕ اکھ مژرا

یاونس جوشا سُہ تہٕ نا پایدار   ہوسں مستی سو تہٕ چھےٚ بے خُمار
یاوُنا تہٕ ہوَسا دوشوے چھِ مژرا   یِتہٕ اکھ مژرا ہُتہٕ اکھ مژرا

شرٛاونہٕ ہی پھوٚج ترٛاوِتھ جلوتھ   آرن وَنن منز پژاوِتھ خلوت
جلوت تہٕ خلوت دوشوے چھِ مژرا   یِتہٕ اکھ مژرا ہُتہٕ اکھ مژرا

ترٛاوِ کیٛاہ تہٕ پژاوِ کیٛاہ، من گوٚژھ مارُن   نتہٕ گوٚو کرٛنجلِن پوٚنیا سارُن
ترٛاون تہٕ پژاوُن، دوشوے چھِ مژرا   یِتہٕ اکھ مژرا ہُتہٕ اکھ مژرا

○

ساڈِ لوح تہٕ بے خبر وُچھتہ سأ مئون چاڑ گر
دأدی لدس دوا کر یا گژھ تہٕ پننٕ کتھا ژِ کر

لولہٕ چھوکن تہِ چھا دوا یِہنٛد ہوژن یَمن روا
سینہٕ پئُن چھُ داغ داغ، داغ پئُن جِگر جِگر

کیٛنٛہہ وُچھِم بُٹھی بُٹھی پکان، کینہہ وچھم سنز سکھر کران
لولہٕ سرس بیوایہِ ووٹھ لأے بس تِمو زیٛون سفر

دوہ ڈۆلُم ساز سنٛز کران، رات گُیم وُچھان وُچھان
ژھایہِ گِتبن مئِہ بڑأنٛتی گُیم روو قرار آم مژر

میکدہ چون لۄبہِ وُنے پیٛالہِ ملر چھِ برٔی برٔی
چنہٕ نشہِ کۄت مۆدُر مۆدُر واے پۆتُس زہر زہر

بُت کدس منٛز چھُ کیاسنا، شیٛخ وُچھم کران طواف
ژۆرِ تھوان چھُ رآز دِلکُ وعظ پران زبر زبر

☆

کشیر

آو بہار روف کران   ٹھرٕی ٹلان لول بران
لول بران بران ونان   أسی بناوون کشیر
ٔنو بناوون کشیر

جوے باران چھے گیوان   گوٕر گوٕر چھے کران
ووتھ ژےٚ چھے لیہِ انان   لولہٕ کمہِ چھے ونان
ترٛاو نیٚندرِ ہُنٛد غُبار   بے خودی ہُنٛد خُمار
مێوٕٹھ موٚدُر انتظار   یِی ونان چھُ فلک پیر
ٔنو بناوون کشیر
گردشِ ایام چون   صُبح چون شام چون
بنٛدٕ چون غُلام چون   نوٚو مگر نِظام چون
ناز دپان بوش آم   جوش ونان ہوش آم
مے بدوش ساقی آم   اکھ أکِس دِوان چھِ زیر
ٔنو بناوون کشیر

دوہ لۆگ درٕ وآژ یارٕ بل تل ناو　　چنۍ سور تار دِیہ بُتھِ چھےٚ وِجہِ واو
بۆڑھ تےَ آوُلن دوشوے چھِ مژرا　　یِتہٕ اکھ مژرا ہُتہِ اکھ مژرا

ہأرُس تہٕ زینہِ گُس ٗاہمن ٗژ روٹنکھ　　سمسار شطرنٛج ژٕ تہِ اکھ موہرا
زیٗنن تہٕ ہارُن دوشوے چھِ مژرا　　یِتہٕ اکھ مژرا ہُتہِ اکھ مژرا

رآز گرژھِ نہٕ باوُن، ہاوُن چھُ نیاوُن　　نتہٕ گرژھِ کانٛژھا دِل ہشار آسُن
ہاوُن تہٕ نیاوُن دوشوے چھِ مژرا　　یِتہٕ اکھ مژرا ہُتہِ اکھ مژرا

☆

چھکھ اگر ژٕ ہوشمند　　　کر خُودی پننٕز بُلند
لاے تارکن کمند　　　یُتھ بنکھ ژٕ ارجمند
تُل قدم ژٕ گنڈ کمر　　　تیُتھ یتُھے زِ نیرِ شر
شانہٕ بشانہٕ کأم کر　　　کیازِ ونن اسہِ فقیر

نٔو بناوون کشیر

کأم کرٕنی چھےٚ کأم سأنٛز　　　بڑوٚنہہ پکُن چھُ مان مأنٛز
لولہٕ ٹُلنٕی چھےٚ الہٕ بأنٛز　　　أمِ اگر چھےٚ کونڈٕ چأنٛز
وق ہوٚان چھُ امتحان　　　وہمہٕ ترٛاو بیٚیہٕ گُمان
تھَو یقین گرٛھ پکان　　　چھُےٚ اتھس منٛز یہِ تیر

نٔو بناوون کشیر

پیشہِ ورن ہُنٛد ژٕ تاج　　　ہینٛد ریٛنٛد چون راج
عالمس ہیوٚن چھُ باج　　　چھُےٚ کمیٛک ژےٚ احتیاج
یِی ونان رازؔ آو　　　پان پئُن ژٕ پرٛزناو
آوٕلنس منٛز چھےٚ ناو　　　چھکھ ژٕ قأفلک امیر

نٔو بناوون کشیر

☆

داغ چھے بے داغ چون   جِسم چھُ بے چراغ چون
پوشہِ نۄل چھُ زاغ چون   راغ بنان چھُ باغ چون
تاب بیقرار کر   حوصلہٕ پروقار کر
وۄتھ پٔژن ژٕ چارٕ کر   چھےٚ بناوٕنۍ کٔشیرِ

ئو بناوون کٔشیر

وۄش تہٕ وٕہی ترٛاو ژٕے   زور پننٕی ہاو ژٕے
تھاو پٔژن ناو ژٕے   باغ چھُ چون چھاو ژٕے
چھِی ونان کوہکن   سنگر ژٹھ پہاڑ کھن
تیشہِ چون نعرٕ زن   چھےٚ انٛز ژٕے جوے شیٖر

ئو بناوون کٔشیر

سۄن وۄگُن تہٕ سۄم ژٕ کر   ماے محبت لول بر
سینہٕ مژر تہٕ ہاو جگر   پردٕ مہ تھاو ژٕ پردٕ ور
نیرِ نۄن آفتاب   گاہ پھتھ ژلہِ حجاب
چھُے کمیٚگ ژٕے اِضطراب   کُس وَنان چھُے حقیر

ئو بناوون کٔشیر

بران رۄد سوٗن وندس دُشمنن کن
توٚے زیو پھٔٹتھ دژایہِ لتس اند مزارن
ودان شأعرس دِل سوتیٖومُت أچھن گاش
تمِٔس زخم پھولرأوِمتۍ نوبہارن
چھُ کُنہِ باکہٕ دیٚاوان چھِ کُنہِ شڑاکہٕ وایان
چھُ جام و صبہا کُنہِ، چھِ کُنہِ آب کارن
أچھن زالہِ ہے حُسن معصوٗم، وُچھتون
سُہ کوٚرمُت چھُ مجبوٗر نفِس امارن
چھےٚ ژاٖمڑ بُتھِس گیٚنہِ، زنگن واے موٚزرینہِ
دزان وُچھ میٚہ خوجہِ باے، ریٚہہ زن انارن
چھِ کم تمنہِ ژٔکی ریٚشمس مخملس پیٹھ
وُچھُم ہاے پیٚمژ کٔمن ماہ پارن
کمن مِس تہٕ بانگر تہٕ سأڈانی پھلےٚ نال
چھ، کم سونہ لرن دٕرِ پھلین گرایہِ مارن
اڈین گوٗل گوٚمُت چھُ عرقس تہٕ خوٗنس
تہٕ أڑۍ شراونس یاونس ژھوہ چھِ مارن

بہار

نۆوُے عالما شۆبروو نَو بہارن
نویر تازگی چھم خیالن اِشارن
گیوُن لوگ کُکلو جلو پوشہِ نۆلو
دیٖتُن سوز جوین، کولن، آبشارن
گُلالوَ وتن پٔٹھ کِسٕنزِ ویرِ کۆر زۆل
چھکان موختہٕ باران آو سبز زارن
گران دۆر تھرٕبن آو جران چۆنہِ سبزس
ولان جورِ باغن، ونن، کوہسارن
یمبرزلہٕ وُزناو مٔژ نیٚنْدرِ گۆتجو
بۆمبُر بامبریوُمُت پیتے آو لارن
بُمن کیا گِندان یوسمن سورمہٕ لاگِتھ
ژٕنٛزٕ موٗرِ ہیٖژٕمٔژ چھےٚ ریٚہہ لولہٕ نارن
چھِ گُلدستہٕ تۆملہٕ گویہ شۆبان اتھن کیتھ
ڈٕکس ٹِکٕہٕ لاگِتھ گُلاب آو لاران

شلم نار

شلم نالہٕ چھُ اجس بانڈی پوٗرک اکھ برساتی نالہِ یُس رہتہٕ کالہٕ کمن اِبتدآیی دوہن زورن پٹھ آسان چھُ مگر ہرُ دِینس بتی چھُ ہوکھان تہٕ تتھ چھنے گرد ووتھان۔

سونتھ آو ہیوٚت گرزُن ہوٚکھی متیٖ آرن تس لولہٕ نارن زوٗلے بدن
بوش آو چشمن لولہٕ آبشارن تس لولہٕ نارن زوٗلے بدن
کوستام شیٚچھ ہِتھ سونتگ واو آس دآدی لد دِلبے ہردُک تاو دزاس
سون ووگُن چھُنہٕ دُچھان پتہٕ بزٕنہٕ لاران تس لولہٕ نارن زوٗلے بدن
چھارن چھمبن پٹھ بُٹھبن تہٕ نارن بُتھ بُتھ آو دِوان پان مارن
رووُمت چھُنہٕ لبان توٗے ژاو غارن تس لولہٕ نارن زوٗلے بدن
سوزاہ چھُ وایان رازِ دِل چھُ باوان بے خبر تہٕ بوزان، بوٚزِتھ چھُ راوان
زآنی وول زانان خوٗنِ دِل چھُ ہارن تس لولہٕ نارن زوٗلے بدن
سوٕرنے ہِٹہِ بوز زِندگی ہُند سوز ڈولچہِ ٹھسرایہِ منز مَہ راو ہوشہِ روز
بم چار وارِ پاٚٹھی لولہٕ چِن تارن تس لولہٕ نارن زوٗلے بدن
منہٕ سرِ پمپوش پھولہِ ییٚلہِ میلہِ یار منہٕ وِنہِ بُلبُلس پانئے ییہِ بہار
مَس کھاسی ہِتھ چھس یمبرزل پزاران تس لولہٕ نارن زوٗلے بدن
منہٕ مشقہِ رِندٕ دِتھ یزٕ پزٕ میلتھ ناو چون لیکھتھ ہیٚکہِ نہٕ مِٹاوِتھ
معنہِ کُس ژارِ رازؔ چانین اشارن تس لولہٕ نارن زوٗلے بدن

کمن رہزنن جاہلن دور آمُت
وُچھم کرؤٹھ تاون کمن دِل ہُشارن

اڈین ہُنْد وُچھان چھس دزاں تیلہِ کنہِ آب
بنان وُچھ میٚہ اشہِ ووٕنی کمن موختہٕ ہارن

چوان خوٗن دِل چھس ونے زاٗوی جار کیٛاہ
کمن احمقن چھس تھوکن اتھ بہ دارن

پزر ٹیٚوٹھ اپزٕ میٚوٹھ، یہِ ما راز زوٗنتھ
چھیٚ تلخی سیٚٹھاہ سخت چانہِن اشارن

☆

حسین وبسراونے زوٗنہٕ ڈل چھاونے حوٗرٕ دژایہٕ پھیرنے
سورمہٕ چشمہٕ خشمہٕ ہٕژ نرگسین غبارٕ کیا میوٗٹھ انتظار. کیا
توشہٕ وُن امارٕ کیا لولہٕ ہوٚت خُمار کیا سورمہٕ چشمہٕ خشمہٕ ہٕژ
وقت چھے ژٕ دادہیس پوشہٕ وُن شباب چھا ساز ٹُل رباب چھا
کُس چھُ غم حساب چھا ساقیا شراب چھا وقت چھے ژٕ دادہیس
وارٕ بوز چھم ونان شالہٕ ماٚر ہُنٛد خُمار ییٚہٕ نِشاطُک قرار
راغ و باغُک بہار چھُنہٕ کُنہٕ اعتبار وارٕ بوز چھم ونان
ژھیٚتہٕ آسہٕ دِل تیمِس باسہٕ کیا ڈلُک سروٗر لیس گومُت آسہٕ سوٗر
تس ہُوے چھُ نارِنوٗر اٚسۍتن سُہ کوہِ طور ژھیٚتہٕ آسہٕ دِل تیمِس
پرٕدٕ ٹُلہٕ دردِ دِل رازٕ ونہٕ نہٕ کرِ تہٕ کیا ونہٕ تہٕ نےٚ زرِ تہٕ کیا
خاہ مخواہ کھوژِ کیا موٗدُمت چھُ مرِ تہٕ کیا پرٕدٕ ٹُلہٕ دردِ دِل

☆

ڈل

ساقیا ژٕ پیالہٕ بر
ڈل چھُ اوہ، اوہ ڈل
عشق بیقرار چھے
ہدف نوبہار گۆو
فطرتچ یہِ سازٕ گر
ہۆرٕ آیہِ بچھَ کرِ
گٹہٕ تہٕ گاش پانہٕ وأنی
لاوِ وأنجہِ پھرٕکان
زٕژٕ تہٕ لٔہر پانہٕ وأنی
ماے تہٕ لول بأگران
مندچھِ بۆ کُر شرمہ سوو
کٔمی سنا عأشہِ تروو
وُچھ ہُپأرِ یپأرِ ژٕپأرِ
بزٕوٕنہہ پکان روان دوان
ہۆرٕ درٕایہِ پھیرنے

شولہٕ ماران چھُ ڈل
حبس ژٕ کر حبسہٕ مہٕ ڈل
حُسن بیقرار گۆو
جامہٕ تار تار گۆو
ساز کرنہِ اژٕ رژٕ
چھُس نہٕ پژھ کس یہِ پژٕ
ہلچہِ وُچھ کیٛاہ گِندان
زأم کاکنہِ روپھ کران
نالہٕ مُتی کیا کران
گرٕاوِ گرٕاوٕ کیا کران
روشہِ پمپوش دژوو
ڈینش ڈینش وۄشلیٛوو
نوجوان حسین جہاں
چاو بران اسان اسان
لول وُزناونے

پانہٕ چاوان چھُ ڈل
ساقیا پیالہٕ بر
وقفِ انتظار گۆو
عشق بیقرار چھے
چۄنہِ جرنہِ رژٕ رژٕ
فِطرتچ یہِ سازٕ گر
رونہِ ہٕٹ کیا وزان
گٹہٕ تہٕ گاش پانہٕ وأنی
دُر تہٕ کوسم ہران
زٕژٕ تہٕ لٔہر پانہٕ وأنی
چھُس گۆمُت ہوو ہوو
مند چھ بۆ کُر شرمہِ سوو
زندگی ہُند کاروان
وُچھ ہُپأرِ یپأرِ ژٕپأرِ
دامہٕ دامہٕ چاونے

یِمو الہٕ رٲوِ کاخ وایوان تخت تاج
کمند زۄنہِ لٲیِتھ ہیوٚتُھ تاراکن باج
لرزی دبدبہٕ یِہٕنٛدِ ستیٚ راج بیٚیہ تاج
سلاما تِمن بلہٕ ویٖرن سلاما

یِمو مرٕ نیٚنٛدرے وطن وُزناوِتھ
ہشر ماے محبت تہٕ لول بٲگراوِتھ
بسأوِتھ کُنی محفلا جام چاوِتھ
سلاما تِمن میکسارن سلاما

سبق دِلبری ہُنٛد دیتُکھ شوق چمنن
نزاکت دِژِکھ نازلن مہ جبینن
زبانا اِشارن تہٕ خاموش نظرن
سلاما تِمن پاک عاشقن سلاما

سبق زِنٛدگی ہُنٛد ژٕ ہیچھِ روز زربے
ژٕ ووأہم جُلأیی یِہے شیٚچھ ونان چھے
چھُ میخانہٕ منتظر تہٕ پزاران چھے موے
سلاما تِمن سخت کوشن سلاما

13 جُلے کس یادس منز

صبا ووتھ ژٕ گژھ نہٕ شہیدن سلاما
سلاما تِمن نوجوانن سلاما
سلاما دلیرن تہٕ شیرن سلاما
سلاما تِمن شۆبہٕ دارن سلامان

یِمو خوٗنہٕ پننے چمن میون سگہٕ نوو
یِمو داغہٕ پننے وطن میون پژزلوو
یِمو عاٗش عشرت آرام تہٕ سوکھ تژوو
سلاما تِمن دِل ہشارن سلاما

یِمو سینہٕ دور تیغ و تلوار تبرن
یِمو جوش بوزٕ موردٕ روٗحن تہٕ بدنن
یِمو دِژ ترٕپ بیقرأری قرارن
سلاما تِم بیقرارن سلاما

چھوکن بُلغار چشمن سورمہٕ ہیتھ آو تاشقند اعلان
چھُ کینٛژھا راورِتھ اِنسان رٕژھران، آیہِ آزادی

سگوومُت خۄنہٕ پنہٕ نے باغ اِدٕ باغس بہار آمُت
پھُلے لُج ماگہٕ ماسس منٛز تہٕ توشان آیہِ آزادی

مژر لولس چھُ آمُت جرُت رِندانہٕ گوٚو پیدا
ژٕ تھِ ستھ پرٕدٕ نٔوی نٔوی جلوٕ ہاوان آیہِ آزادی

خودی اکھ جوہرا قسمت بناوان زندٕ قومن ہُنٛد
یہِ جوہر مورٕدٕ سپدِتھ رازؔ سوران آیہِ آزادی

☆

26 جنوری 1966

بہارس یاونس ستی جورِ ماران آیہِ آزآدی
ژُلتھ مژِ نیندرِ باغس چشمہِ مژران آیہِ آزآدی

خیالن منز نویرِ ییٚیہِ تازگی یِوٚ دوَے چھےٚ محفل سوے
نٔوی پیمانہِ بٔری بٔری بآگراوان آیہِ آزآدی

سبق نٔوی نٔوی پرن ییٚتی آش نٔو ہیتھ ژاٹہِ ہالن منز
انیر چشمن دِلن ہنز کھےَ تہِ کاسان آیہِ آزآدی

جوانو لول بوٚر امنس پرٛتشٹھا مان لوٚب دیشن
گِنڈُن جانس شہیدن ہیٚچھناوان آیہِ آزآدی

دِلن منز نفرتُک دوگنیارُکے ییٚلہِ بیٚاٚلی پھوٚل زتھ آو
سرپھ گٔیہِ نالی کٔری کٔری آلی بٔچھوان آیہِ آزآدی

پمپوش ڈل بُٹھن پھولنأوِکھ   مادآنہٕ آبشار گرٛزنأوِکھ
کولہٕ راد ناگہٕ راد وُزنأوِکھ   پنچایت پارک پڑٕوِ ماران
شیٚچھ بوز پرٛزٕ ناو پنُنے پان

بنٛڈٕ پورِ پنچاأڈ یِہندی وُچھ کار   برٛونٛٹھ برٛونٛٹھ چھمب تےَ پتہٕ زن لار
شوٗبیا آسُن یِمن موختار   زوٗنہٕ ڈبہِ بابہٕ صاب نظر ترٛاوان
شیٚچھ بوز پرٛزٕ ناو پنُنے پان

ونہٕ کیٛا گوٚو کیٛاہ یتھ زمانس   مَن لٔج پُرننے ہاہا دانس
پیٛنٛژ کانہِ لٔٹ کھأر آسمانس   وازِ چھُے رازس چونٛچہِ گلوان
شیٚچھ بوز پرٛزٕ ناو پنُنے پان

خوشامد ٹٔڈ ءکتی بارسس آے   اندر چھکھ دٕے تے نیبرٕ چھکھ ماے
وُٹھُن چھکھ مٔدربٕر دِلس چھکھ گرٛاے   داے چھُے ہمسس کاو دِوان
شیٚچھ بوز پرٛزٕ ناو پنُنے پان

پرٛدٕ تٔلی دردٕ دِل رازنؔ وٗن   بوزِ یوٚد کانٛژھا سنہِ کھوتہٕ سوٚن
پانٛژلس وٕشِن کھسہِ پانے کرِ نوٚن   ڈنٛگہٕ ءہہ ڈنٛگہٕ چھِی پھٔٹراوان
شیٚچھ بوز پرٛزٕ ناو پنُنے پان

☆

شێچھ بوز پۆز ناو پێنے پان

(طرزِ لڈی شاہ)

شێچھ بوز پۆز ناو پێنے پان

بنڈ پۆرُ مدرسہِ کیاہ چھُ شوُبان		باغس رنگہِ رنگہِ پھُلیا جان
باغوان لول تےَ ماے بآگران		شێچھ بوز پۆز ناو پێنے پان

أندرِم حال باوے کن تھَو		لڑکہِ چھی ژور ہتھ استاد نو
بُجہِ ماجہِ نیٚنڈر پێیہِ بزارِ کھیٚوگیوٚ		لولہِ سان پێنز کنز پرناوان
شێچھ بوز پۆز ناو پێنے پان

دوہس تے راتس ژھینان چھےٚ نہ وتھ		زوٗنہِ آفتابک ہیٚو اتہِ گتھ
وُچھ وُچھ چھم چوان وأنج رتھ		آنگن سون چھُے زن گوٗری وان
شێچھ بوز پۆز ناو پێنے پان

مختار صأب، جٔلی بابہِ بێیہِ گُلاب رام		خأدِم میر تےَ کاکھ نیک نام
چھنٛکھ زن کنن منز بوٚ رمُت ترام		ون ون سون چھِنہِ زانہہ تہِ بوزان
شێچھ بوز پۆز ناو پێنے پان

گوٚرٕ استُتی

گوٗرٕ لگیٖو ست گوٗرٕ لگیٖو — موٗنی بہٕ وندیو پادن
انہٕ گژہ کر ہرٕ ہر یو — موٗنی بہٕ وندیو پادن
پوٗشہِ نوٚل پننہِ بول بوٗشے — وُزناوان غاٖفلن
دِل ہشارن وٗنی بہٕ دِمیو — موٗنی بہٕ وندیو پادن
لولہِ سارنگہٕ تارٕ ڈیٚنجہِ چھم — انہٕ گژہ درٕ چارتکھ
مِضرابک ضرب لگیٖو — موٗنی بہٕ وندیو پادن
پژانہٕ ابیاس گِنڈُنا چھا — کھسہٕ وسہٕ نوکھس وس
پژانَن ہندِ ترانہٕ لگیٖو — موٗنی بہٕ وندیو پادن
منہٕ مُنزلس منز تھاوِتھ — یوگہِ نیٚندرے ساوِتھ
لوٗتہِ لوٚت لوٚت الرٲویو — موٗنی بہٕ وندیو پادن
آش چھم چانٛی پاش ژُھتم — ناش پاپن کرتم
منہٕ سر کے تارٕ پژاریو — موٗنی بہٕ وندیو پادن

☆

مرثیہ: لالہِ آرِ گامی

نالہِ رٹہِ ہَن از لالہِ سالہِ ییِہِ نا
روٗٹھمُت بالہِ، چھُس کیٛاہ ملالہِ، ییِہِ نا
یینہِ نیرِتھ گوم چھُم ہول جِگرس
لولہِ مَس کی بُری بُری پیالہِ، ییِہِ نا
وتہِ وُچھ وُچھ لُجمُژ چھم اُچھن زوٗن
پوٗت زوٗنے از موٗت لالہِ، ییِہِ نا
کمہِ تام سونہِ ور غلاٚوِتھ چھُم نیٛومُت
لوٗکہِ پامن لاٚجنس زالہِ، ییِہِ نا
اشہِ کنےٚ رتھِ جِگرک ہاران چھُس
دانہِ دانےٚ کرِ لُدرس مالہِ، ییِہِ نا
اُری گامی لالہ رازس داغ تھاوِتھ
موٗت حوٗرن، ووٗنی یور لالہِ ییِہِ نا

☆

موختہٕ باسہٕ وِنہِ ساُلانہِ چھُکھ لولہِ چشمو کنٕز وُچھان

انہِ گٹہِ چھے گاش باسان رۄپس کورۄپ گنٕزران

ہُٹ گنڈِتھ چھُکھ داندِ ہنٕدی پاٹھی لۄب وانس پھیران

پانہٕ ہیتہ تانہٕ ژےٚ تہِ اٰخر ییٚتہِ روزن ما چھُے

رازٕ ہُمس سپدی کاو پان پننے پرٕزناو

ہیرٕس منٕز پھٹِتہِ ووتھ پمپوش ڈل ووٚنی چھاو

پکھ ژھٹہِ ناو پاتال ترٛاو، یاد پاو کیا چھُے ژےٚ ناو

پانہٕ ہیتہ تانہٕ ژےٚ تہِ اٰخر ییٚتہِ روزن ما چھُے

من مارُن، لۄب ترٛاوُن، شم تہٕ دم پرٛاون چھُے

مد والن کام گالن کرٛۄد گالُن پنہٕ نُے

شود واسنا گوڈٕ پننی کر ادٕ گارُن سُے

پانہٕ ہیتہ تانہٕ ژےٚ تہِ اٰخر ییٚتہِ روزن ما چھُے

ینٛدرے سامانہِ سازٕ سۄس ژییٚتہٕ گُر کیاہ سونٛدر

شود بودِ وگ زورٕ رٹھ واٰراگہٕ کمچہِ ہیس خبر

آلُس تہٕ ہوڈ ژٕلی تھے ادٕ واتہِ منٛزلس بے خطر

پانہٕ ہیتہ تانہٕ ژےٚ تہِ اٰخر ییٚتہِ روزن ما چھُے

غفلت

اوم شبد رٗپہ سرٕ وِیاپک نرگون آسِتھ سے
پانٕہ ہتہ تانٕہ ژٕرے تہِ أٰخر ییٚتہِ روزن ما چھے
مُہہ سۄدرس تارٕ وٗنۍ ناو بس بکھتی وُچھے
اکھیاسہٕ کھوٗر واے سُوہمس ہتی تھوٗ لے
شوٗد سپدِتھ انتہٕ چاٗنۍ منہٕ أٰیِنس ژٕلی کھے
پانٕہ ہتہ تانٕہ ژٕرے تہِ أٰخر ییٚتہِ روزن ما چھے
راو رأوِتھ ٹوٗٹھ لوکچار بُجرٕچ چھے پتہٕ لار
ترٛشنایہِ ہتی سیکہِ شاٹھس چھے سۄدرُک وستار
کامنایہِ ہنٛدی مۄل ژٕڈٕ تھے سپدی اِدٕ موکجار
پانٕہ ہتہ تانٕہ ژٕرے تہِ أٰخر ییٚتہِ روزن ما چھے
دارِ برٛ وٕتھی ترٛأوِتھ وُچھ مایایہِ ہُنٛد اندکار
دارِ بر ترٛوپرٕتھ ژٕلہِ وارٕ وارٕ سوٗرے گٹہٕ کار
پرٛساد بنہِ آتمہٕ سِرٕیُک وُچھ اِدٕ ساکھشاتکار
پانٕہ ہتہ تانٕہ ژٕرے تہِ أٰخر ییٚتہِ روزن ما چھے

لیلا

شوو کامنا سبد کر مأج بھوأنی
موکلاوتم قاۂ منز راج رأنی

کن تھاویم ژ ے رۆس کُس نادن   اُکچھ وُ زِنی چھم دون ناگہ رادن
دوکھ تہِ دأدٕ میأنۍ کاس چھم آش چأنی   موکلاوتم قاۂ منز راج رأنی

سُراسر ناو ینتھ چونٔے چھی سران   پۆرباوِ کنۍ دیأن چونٔے چھی دران
ترٛن ہوُن پیٹھ چھے ژ ے حۆکمرأنی   موکلاوتم قاۂ منز راج رأنی

لایان ناد پۆزاران گۆو میہ یۆژ کال   چأنہِ ڈیڈِ تل گومُت یۆژ بے حال
وِدِ ہین چھس کیا کرِ ان زأنی   موکلاوتم قاۂ منز راج رأنی

کرٛۆد لۆب مہہ گرکہِ وِنی تیلہِ کرٛایے   چون بکھتہِ رس تمہِ کُے اوپایے
وِیہہ رس چھُم امربت باسأنی   موکلاوتم قاۂ منز راج رأنی

چنٛدٕ چھوٚن ہتھ گرِ کیاز دزا کھ کرٛوٹھ مٲنزلا بتھِ چھے
بے سامانہٕ، بے ہونرا، روزُن گوٚو پاپ تےَ
مٲنزلس وارٕ واتنچہِ سادنایہِ 'پوٗز' دپہٕ وُن چھے
پانہٕ ہتہ تانہٕ ژےٚ تہِ آخر ییٚتہِ روزن ما چھے
آتم وشواس ترٛاوِتھ رآز چھکھ ونان انوٚگرٕہ کر
کوٚرمُت وُدیوٚگ ادرشٹ بٔنتھ پانہٕ نِش گوٚمُت بے خبر
پان پرٛزنتھ پانس مہٕ پھر رِنٛدٕ سپدِتھ زِنٛدٕ مر
پانہٕ ہتہ تانہٕ ژےٚ تہِ آخر ییٚتہِ روزن ما چھے

☆

شامہٕ سونٛدرو

شامہٕ سونٛدرو وونی تنو کأنسہِ ہاوتھ   منہٕ دورے منٛز بہٕ للہٕ ناوتھ
چانٛژ دۆرِرن پوومُت چھُم چھوکن نۆن   اتھہِ کنے میٚہ نیٚترو چھُم وسان خۆن
لولہٕ مورلی شود سور بوزٕ ناوتھ   منہٕ دورے منٛز بہٕ للہٕ ناوتھ
سنکلپہٕ بالہٕ کن ہُنٛد ژٹھ مہ اتھواس   وژٕ ژ گۆپین ستی کھیلتم راس
دیانہٕ دارنایہِ منٛز بو ژۆرِ تھاوتھ   منہٕ دورے منٛز بہٕ للہٕ ناوتھ
تبرِ وأراگہٕ سونٛدر دیوکی زٕبتھ   شود واسنایہِ جسودایہٕ کوچھ کیتھ ہبتھ
باوِ امریت گلہِ گلہِ ہو بہٕ چاوتھ   منہٕ دورے منٛز بہٕ للہٕ ناوتھ
آننٛدٕ پوشِ پھولہِ سنتوشہِ سۆدرس   مایایہِ زٕل ما لارِ کھیٚلہٕ وٕتھرس
پمپوشہٕ ڈلہٕ شیہِ نس پٹھ بہٕ تژاوتھ   منہٕ دورے منٛز بہٕ للہٕ ناوتھ
پران اپان کٕے ہبتھ تیٚز تہٕ وونُن   ابھیاسہٕ کِس دۆنِس اتھِ دونُن
خاصہٕ پوٕژر وۆنتھ ہو بہ ساوتھ   منہٕ دورے منٛز بہٕ للہٕ ناوتھ
پژانہٕ منٛزلس لۆت لۆت ألرأوتھ   'سۆہم' کٕے گوٕر گوٕر کرناوتھ
بژہمہِ رندرس مندرس بہٕ تھاوتھ   منہٕ دورے منٛز بہٕ للہٕ ناوتھ
یوگہٕ ہیرے ہیرے ہیوٚر کھأرِتھ   شین ژٕکھرن سأل کرناوِتھ
مژِ نیٚنٛدرے تتہِ راز ہو بہٕ ساوتھ   منہٕ دورے منٛز بہٕ للہٕ ناوتھ

وِشہِ ین منز پھوٗٹمت کوٚرہم گرٛاس پزِ اپز یٖک نیٚوٗہم حبس تےَ باس
کرٛمہٕ کھُر چھکھ ژٕ مأجے کاسأنی موکلاوتم قآدٕ منزٕ راج رأنی

میٹھی دِمہٕ ہے دوٗن پمپوشہِ پادن گاش ونٛدٕ ہے کن تھاو لولہٕ نادن
گٹہٕ کاسہٕ وٕنی اکھ درٛشٹی چأنی موکلاوتم قآدٕ منزٕ راج رأنی

شکتی روٗپے کنٛز چھکھ سرٕو ویٚا پک بٔھتی ستٕر باسہٕ وٕنی چھکھ ژٕ پرٛتیکھ
سرسوٚتی روٗپہٕ مکتی چھکھ دِوأنی موکلاوتم قآدٕ منزٕ راج رأنی

رأتی راتس آس وِلہٕ زأری کران جِگرُک خوٗن اشہِ کنہِ چھُس ہاران
انہٕ گرٛہ کر رازسٓ چھےٚ آش چأنی موکلاوتم قآدٕ منزٕ راج رأنی

☆

دیٚا دڑشٹی

ماہِ گاٚمتبن چاہِ چھے کران اکھ دیٚا دڑشٹی ہے چاٚنۍ
تارِ گاٚمتبن تارِ تاران ماٚج دیٚا دڑشٹی ہے چاٚنۍ
متہٕ وُچھتہٕ میٚانہٕ کرنی کُن وُچھ تہٕ پٔنس بجرس
چانہِ ڈیڈِ تل چھُس بہٕ پڑاران، ماٚج دیٚا دڑشٹی ہے چاٚنۍ
ژٕے رٔوس چھُم کس بہٕ لتس ونہٕ دوکھ تےٚ دآ دیٚ پٔننی
نادن چھکھ کن تھاوان، ماٚج دیٚا دڑشٹی ہے چاٚنۍ
کام کرٛوٗد، لوٗب، مُہہ اندکار، مایایہِ ہُنٛد پرِوار
امہِ ناگہٕ پاشہِ موکلاوان، ماٚج دیٚا دڑشٹی ہے چاٚنۍ
موٗرکھ بوٗز کٔنۍ اپزِس پوٗز زأنتھ ہے میٚون کاربار
فوٗطس چھُم موٗختہٕ باسان، ماٚج دیٚا دڑشٹی ہے چاٚنۍ
چانہِ کرٛپایہِ ہندی پاتر یم بنان تم چھِ موکلان
ترٛیشوے تاپ چھکھ ژٕ زالان، ماٚج دیٚا دڑشٹی ہے چاٚنۍ
چنٛدِ چھوٗن چھُس تار کتھٕ لبہٕ دوہ لوٗس پیٚوس پایس
انہٕ گرٛہ کر چھُس پشیمان، ماٚج دیٚا دڑشٹی ہے چاٚنۍ

شاردا ماتا

شاردا کِن تھاو میانِن نادن پٲرۍ پٲرۍ لگَے مٲج ژرنن
من پژان وآنی چھِی ژٕ ے ارپن پٲرۍ پٲرۍ لگَے مٲج ژرنَن
منہٕ آئینس کاستم کھَے دُ ے تہٕ دٕ ے ژلہِ ہم گنہٕ ہم پژے
شودِ مےٚ کرتم انتہٕ کرن پٲرۍ پٲرۍ لگَے مٲج ژرنَن
ہِر یہِ تہٕ ژٕندرمہٕ ژٕ ے نِش زاو ترٛہِن بوٚنَن منز گاش پژزلیاو
مُہہ گٹہٕ کاسِتھ میٚہ تہِ گاش ان پٲرۍ پٲرۍ لگَے مٲج ژرنَن
من زین دارِ بر ترٛوپرٲوِتھ آنند زِیوِ شم دم پژٲوِتھ
راگ دوٚیش ژوٗرِ چھِم سٕنٛز زاگن پٲرۍ پٲرۍ لگَے مٲج ژرنَن
کال اُدٕہِن چھےٚ کرچِ گتھ ونہِ کُس کیا چھےٚ نہٕ بوٚز ہٕنز کتھ
کرٛمہٕ کھُر کاسان چھکھ بکھتَن پٲرۍ پٲرۍ لگَے مٲج ژرنَن
لوٚبِچ سوٚتھ چھَس ترٛشنا گیٚو کامنایہِ ہُنٛد ژوٚنگ میٚون پژزلیٚو
ژھیٚتہٕ کرِ اتھ چوٚن انہٕ گرٛہ پوَن پٲرۍ پٲرۍ لگَے مٲج ژرنَن
ممتایہِ ڈوٗری بٕٹھی بیرِ شیٚرِتھ آشایہِ پانہِ ہتی سگہِ نٲوِتھ
سوٗرے ترٲوِتھ رازؔ آو شرن پٲرۍ پٲرۍ لگَے مٲج ژرنَن

واکھ تہٕ ژٕمراٗے

اسان اسان رَو گیہِ آبس
نژان نژان ساآلاب آو
سیٚز تہٕ ووگنیار کُنے ساپَنن
سانِبن لین اِد گاش آو

نالس چاکھ دِتھ دامانہٕ رۄٹُم
لُکھ چھِم دپان دیوانہٕ گوٚو
لولچہِ کُنز ہتۍ گنجینہِ مۄژُرم
آفتابہٕ نوٚن دژاو پرٚکاش پیوٚو

وِویک ناو چھےٚ مُہہ نس سوٚدرس
اِتھیاسہٕ کھورِ ہتۍ نم رٔژِ زلیس
زٲنی ہُند سِریہِ پیٚیہِ مایایہِ زانٹھ ژلہِ
پوٚ چھےٚ صاف تےٚ سیوٚد ترٚی زلیس

ستہٕ سنگہٕ نِش دوٗر پیوٚمُت، ساد سنت گٲم تژ آوِتھ
چارٕ کرتہٕ میٚون چھُس بہٕ تھاران، مأج دیا درشٹی ہے چاۓٚ
أنۍ تھپہٕ دِوان بزٕونہہ بزٕونہہ پکان وتھ ہاوٕنس چھُم نہٕ کانہہ
منزٕلس چھکھ واتناوان، مأج دیا درشٹی ہے چاۓٚ
منگہٕ منگہٕ متےَ کرناوتم، کیاہ گرٕھسم ژٕ چھا کھٕٹتھ
منگہٕ کیاہ چھم نہٕ بود واتان، اکھ دیا درشٹی ہے چاۓٚ
کرمہ ہین چھُس لڑھِ گومت یڑھ پڑھِ روٗس ان زان
انتہٕ کرٕنَن مل زالان، مأج دیا درشٹی ہے چاۓٚ
مأج شاردا، جگت امبا چھُس شرن آمُت بہٕ ژٕ
دینَن ہُند ناد بوزان، مأج دیا درشٹی ہے چاۓٚ
مأج دُرگا میٲنۍ ماتا چھُس شرن آمُت بہٕ ژٕ
آرتِس چھکھ زار بوزان، مأج دیا درشٹی ہے چاۓٚ

☆

لولُک تب چھُنہٕ حکیمہ وانو
بوزمُت ازتام بلیوو زانٕہہ
نبھا وُچھ وُچھ نبضے راوان
ویترنہٕ رؤس اتھ چارٕ نہٕ کانٕہہ

لولُک زر چھُم دِل چھُم راوان
ہآوی ہآوی أندرِم ہأوِتھ کیٛاہ
سگہٕ وان کونگہٕ ڈؤری أچھ آیہِ لوسان
پانس تقسیر کس لدٕ راہ

ژھایہِ گتی کرٕنی وُزمل مایا
گاہ نوو رژِ کھوتہٕ رژِ انہِ گوٚٹ
لگٕی لگی کھوٚتی آس وتہٕ پدٕی گاران
گاشہِ رؤس گُنہِ ما ہیرِس پھٹہٕ

امارے تِہُنڈ مےٚ خوٗن جِگر چیٚوو
أشِش بُراے لُٔج وزٲیم پھٔٹِتھ زیو
گٲرِتھ سٲلا وُچھِتھ گُلزار میٚوئے
بہارس ریٚہہ لُٔج پانے دٔزِتھ پیٚوو

وُنُن تجوم نہٕ دود پٕتُن
پزِہی ژےٚ تہٕ ما زوٚر بنُن
بٔڈِتھ تہٕ بوٗلِتھ سُہ تورٕ ووٚتھُم
بنُن گیوو گنُن تہٕ سبُن

کس ونہٕ، کُس چھُم، اپزٕ ے سمسار
یوٚرمُت، روٗشِت تیٚلہِ ژولمُت
پیٚوس نا پایَس دوہ ییٚلہِ درٕ لوٚگ
یِیہِ ہے اڈٕ چھُس شانٛدٕ ڈولمُت

چھُنہٕ کیٚنہہ سوٗرے چھُ، یَس یژھ نظرا
تس تیٚتھ باسہٕ وُن چھُے سمسار
راگ دویش، مایایہِ ہُند ژھایہِ گیٚت چھُے
پژکاش اتھ کیٚت سد وبژار

نیٚہہ گژھ، چھُس تارک گٔنژران
ییہِ نا کرِ وادِ پنٔنے پوٗر
ٹاٹھِ بُلبُلہٕ، میٚانہِ موٚت گوکھ رٔنگس
ووٚنی ما شوٗبی ہیٚون دوٗر دوٗر

چھاوُن بٮ۪ین ستر یاوُن شوٗبی
ژاوُن آدن بوج پنٔنے
روٗشتھ منہٕ وُم منہٕ وِتھ روٗٹھم
ژھایہِ گتی لوٕلکی کیا ونٔنے

یاوُنہٕ پوشہِ تھُر پھولِتھ بہٕ آیَس
ویٚہُر تل بۆمبرٕ و پانس گیہِ
خام اوس بُلبُل مۆت گۆو رنٛگس
گتھ کرِ پۆشریو دٕزِتھ پیٚیہِ

پوشہِ تھرِ ہنٛدی پأٹھی کأر چھم بون گُن
یاوُنن نظرِ تل چھُم انجام
سورٕوُن یاوُن زورٕ زارٕ وزٕوُن
موختہٕ چھُ سأٲنی، پۆختہٕ گۆو خام

لولکہِ مشکہٕ ہتی میانہِ گُلزارٕ کہِ
واو ووشلیو تےٚ گیران دزاو
تھزرن تہٕ گوشن منٛدچھِ ہتی نجاے رٕٹ
تتہِ نارٕ عاشقن شیٚہلان آو

گاٹس گاٹہٕ پۍوم دانہٕ دانہٕ ہار گوم
دامانہٕ شیٚرتھ موختہٕ سۆمبریوٚم
نالس جرٕہس موجا وُچھہس
پنُنۍ باغ تےَ پانہٕ سگہٕ وێوم

ونوٕنہِ وژالیس پےٚ لۆبے نہٕ کُنہِ
ہوش آم لوسان، گاش سوران
تھاران چھُس چھُم کیٚاہتام ڈیٚنشُن
دِل چھُم راوان، أچھ پھوران

وُچھان وُچھان دوہ لۆگ درٕ تے
نالس دامانہٕ اتھِ نو آم
سۆمبرِتھ سأدِتھ یِتھ پۍوم تژاوُن
پوٚختہٕ یِی زوٗنم تی وژام خام

سورِٕ ُن یاوُن درِٕے چھے میأنی
ڈِٕے تژاو کھأرٕتھم کوس ہِش ہان
آلوے زٕ جان اتھ تیز ژھایے
نشرِتھ سأری مُشرِتھ پان

ژٕنٕدرمہٕ لوٗسِتھ تارک پژزلیہٕ
راتس یاونس موٗرکھ ژھوہ
پۄری کٔنٕز آلو بۄزِتھ ویسرے یہٕ
سور چھٕنہٕ روزان کأنٛسہِ ییٚتہٕ دوہ

رنگہٕ رنگہٕ گٔیم ونہٕ کیٛاہ وُچھے
لچھِ رنگہٕ، وچھ ژیٹے سمسار
ہوشن پوش زن پرٛژ نِتھ تژووس
بے ہوش روزُن، تتھ تہٕ نٔے وار

نیٚبرِ مہِ گاشہِ کتہِ أنٛدرِم گٹہٕ ژلہِ
تیٚلہِ ژلہِ ییٚلہِ گلہِ دٕ ے دوگنیٛار
یٔنٛدرے شُمرِتھ پانئےَ مَن گلہِ
دیٛان دارنایہِ بنہِ ساکھشات کاٖر

سوٗرے لتٔس منٛز سأری ہے منٛز سُے
سوٗرے سُے تےَ ژٕ ے نو کانٛہہ
ستتس ءستبن ییٚلہِ تتٔس لےَ گرٛڈھِ
اِدٕ ژٕ ے سوٗرے سُے نو کانٛہہ

کوٚت چھُکھ پھیران گامن تہٕ شہارن
رٕنٛگو رٕنٛگو وستر تہٕ مٔلو مٔلو سوٗر
دارِ بر ترٛوپرِتھ أنٛدری گاژُن
نِش چھُے پانس کوٕ پیٛوکھ دوٗر

گاران کس چھُکھ شہرن تہٕ گامن
پھیرِ پھیری جنگلن پٔدی ژٔڈ ژٔڈ
پانٔے لبہٕ ہن أندری ہِہتھ
ہرِ دِ گو پھایے منز کھٔڈ کھٔڈ

مُہہ گٹہٕ آتمہٕ بِریہِ یوٚتام نہٕ پژزلہٕ
رِکتھ ژلہِ رِکتھ دِز گٹہٕ زول میٚون
بانہٕ گُٹھ بٔری بٔری کیٚاہ لبہٕ أنٔز کھلہِ
سُنٔز ژوٚر ژلہِ ہتھ مایہِ موٚل میٚون

ڈولسن ژٔنڈ گیہٕ آواز یوٚزم
أندری تارن لوٚگ مِضراب
سوزس تہٕ سازس یکسان سَپدُم
اِدِ کتہِ روزِ ہے حبس تے تاب

یُس یُتھ باو چھُے لس تیُتھ باو چھُے
پننُے مول چھُے مولناوُن
آستھ نزدیکھ پیُومُت دوُر چھُے
پننُے لول چھُے للہٕ ناوُن

پُر شارتھ کر، تپہٕ کے بلہٕ ستیٚ
پڑاربد نوّن گرِژھ، توّت چھُنہٕ ظون
یَم نیم پاَلِتھ تپہٕ کے تپہٕ ستیٚ
مل دزِ سورُے شود گرِژھ سون

پھولہٕ وُن گُلزار بولہٕ وُن آبشار
تھوو مَے ژےٚ کیُت از چھُے سال
ساَلا گرِی زبس سوزا بوز لس
دِکھنا درشُن پڑاہٕ کوُت کال

ترٛ اُوِتھ سوُرے سوُرے پڑاوکھ
پڑاُوِتھ چھاوکھ گُل تہٕ گلزار
پتہٕ پتہٕ لاُرِتھ پتہٕ پچھتاوکھ
مو زان میُوٗٹھ چھے کرٛیوٗٹھ سمسار

وہٕژار کر گرٛھہِ نیٚتہٕ انیتہٕ ژاُرن
ابھیاس گالی دِیٚہہ ابھمان
تیاگ زیوِ وآراگ وارٕ وارٕ پھلہِ پھلہِ
برٛم ژلہِ مُہہ گلہِ اِدٕ یِیہِ زان

بِتر ہے آسبس ہیکہِ وبتراُوِتھ
نتہٕ دِیہِ بانٕہٕ گرٛکھ سرِ گرٛھہِ فاش
گرٛھ شرن ستہٕ گورس سوُرے پُشرِتھ
سُہ چھے آش تےَ سُے پرٛکاش

درس لُجمو یمبرزلہِ أچھ، فِکر چھم
کران گَیہِ ئرٕ ہتھ لچھ داغ جِگرٕک

یمہ زون ہۄمبرن روٗزِتھ وَنن منٛز
أرِنہِ رنٛگ کیازِہیوٚت ، زرما چھُ لوٗلُک

ہلال آیوو کُنی شیٛچھ سارِنے ہتھ
أڈٕبن کھیوٚن چھوٚن ہِتھ نغما ربابا

میٚہ کرٕ زوٗ جان ژٕٹھ کالس تہِ ٹیٹھ چاےٚ
بجر چون چھُس وُچھان، یا بار خدایا

کُنے آکاش چھےٚ ویٚا پک ژواپور
کُنے شبدا وزان ہیٚرِ بون کنو بوز
کُنے حوٚکما کران معنی چھُ بیٚون بیٚون
عقل چھےٚ ژھوژ، ونان یِی چھم دِلک سوز

جگرس پرکالۍ ؤتھۍ ؤتھۍ گاښتۍ
چمنگ یاؤن نۆو نۆ بہار
آشایہِ ہنٛدۍ ٹۄرۍ پھولنے رۄدِم
زاۓنتھ زونُم نہٕ کرزۄٹھ سمسار

پرتَو پیٚتھ من پمپوش زن پھولہِ
گٹہٕ ژلہِ مل گلہِ نیرِ ہِسریہِ نۆن
گاشس ہتھبن گاش میلہِ ییٚن گلہِ
نہ چھُ اِدِ سۆن ووگن نہٕ چھُ ہُر چھۆن

چھُ صُبحُک واو لۆت لۆت پرِۍ ترٛاوان
گلُن تےَ بُلبُلن چھےٚ وُزناوان
اَچھن پھٔش پھٔش دِوان لۄسِتھ یمبرزل
چھےٚ بۄمبرنہِ وِیرٕ چشمن وتھراوان

مێـہ بۆرمے لول ژٕـے دِتِ ہتھم تیر بٕرٕی بٕرٕی
مێـہ گوٚمُت ہول دۄربر چون ژٕری ژٕری
ژٕ درٛامُت زۄنہِ گِندِنے تارکن ستی
مێـہ وتھرِیے چۄنہِ جگرُک خۄن ہٕری ہٕری

چھُ ٹاٹھس کوٹھ، لولس ہول شۄبان
ہرانوِتھ باز چھُنہٕ پتہٕ کھول شۄبان
مہٕ کر اندیشہِ باغ و راغ چونٕے
تھربن پیٹھ چھا عقابس اول شۄبان

سمے آو رُت داما چاو ساقی
چھےٚ فرصت کم پٕتُن تھاو ناو ساقی
خبر روزِیا یہِ دم زانُن غنیمت
پگاہ کمۍ زون کس کیتھ باو ساقی

ہیکتھ سۆرِتھ أچھن ہُند گاش تھکٕو تھکٕو
پھُٹِتھ نل نکھ تہٕ بیٚیہِ معذوز سپدِتھ
کرکھ ساٚ دِل تہٕ ژیٹکھ گیٚان کرکھ کیٚاہ
ژٕ گرٕز ہیہہ زن، مگر بردارِ ترٛۆپرِتھ

دِلس کھٕے کاس نیٚبر اندر تیٖی گاش
مہٕ چھِل دامانہٕ لۆکن ہُند چھُکے رِنْد
ژٕے چھے باسان گٔے یوس چھے پٕنٕز ژھاے
بٔنِتھ شُر، زِندگیہِ ووتھ ہالہِ زن گِنْد

شفق زردیہِ ڈینشِتھ مأنزِ نم چاٚنٕز
ہیرٕن ریٚہہ آسمانس سینہٕ مُشرُن
تھٔوے یون ژۆرِ رٔچھ رٔچھ راتی راتس
بٔنِتھ روَ داغ، صُبحن ہیوٚتُن پرٛزلُن

وَنان واعظ یہِ دُنیا گرٕژھ ترٛاوُن
ہٕرر ہێتھ پوٚت اژُن عُقبا بساوُن
اسان وۄنمس ژٕ کۄتاہ بے خبر چھُکھ
وُچھو، بنہِ نا! پگاہ ما سورِ یاوُن

نِگارن خۄب روین مُہہ پارن
بہارن، آبشارن، جوے بارن
کُنےٚ جلوا، کُنےٚ نغما، کُنےٚ سوز
کُنےٚ معنی یَمن چاپن اِشارن

خۄدی بیدار سپدِتھ واو بٔنٕز
دٕزِتھ سۄرٕچ تیٚمبرٕ ہێیہِ شولہٕ ناوٕنی
چھُ فقرس کیا تھزر، بیدار چھُس دِل
عمل آسِتھ ہێتھے عُقبا بساوُن

درس لجہِ أچھ یمبرزلہِ اِۂ خُمار آو
دۄ دُے ییٚلہِ سینہٕ چمنس اِۂ بہار آو
چھُ شوٗ مراوُن سبٹھاہ مُشکل اندر جوش
مژر پیٚوو ناو یتھ لولس پھُکار آو

بُتھے ووشلیٚوو اندر ییٚلہِ دبیٚوو جوش
دپان لُکھ رنگ لالس کھوٚت، ژٕے چھُے ہوش
کُنی شیٚچھ چھُے یہے نیٚبرے اندر اژھ
ونان چھُےٚ تار اندرِم یِی ژٕ تھَو گوش

نظر کر زٕہٕٹھ دِل تھَو وۄتھ پکان گژھ
چھُ منزِل کرٕ ۄٹھ، سفرُک سنٕز کران گژھ
پگاہ موہوم امیدا اکھ خیالا
ہٕتِم پیتھ تژاو حالس لول بران گژھ

بنٛو مُت پأنسہٕ چھے معبوٗد وقتک
بہِتھ عرشِ برێنس پیٹھ سُہ معطل
کمِس نِش آو، ہِکتھٕ پأٹھی آو، کیٛاہ آو
ونان یِمنٕے چھِ أچھ زُن راتہٕ موغل

وُزن مُشکا ہوزان آو داغ جِگرک
چھےٚ منظور یٖیہٕ ڈالے انے کیٛاہ
بہار آیوو شیٚچھ ہیتھ چأنی لوٗسِتھ!
سٮٚمے سوٗرِتھ ژٔرے ووٗنی أندرِم ونےٚ کیٛاہ

گنان یٖیلہِ لول رسہٕ رسہٕ سیٖنہٕ شولان
دزان مل، کھٔے ژلان، آئینہٕ پرٛزلان
وُچھان دیدو ژوپأرٕ پنٕنے جہارا
خودی پانےٚ خدایس پرٛزناوان

یِوان ییٚلہِ دوہ کم ظرفن کھیوان زوٗن
انٛیوٗ پیٚتھ چھےٚ تِمن گٹہٕ گاش باسان
مہٕ گژھ اتھ کُن ہژر ہٮ۪تھ تارکن وُچھ
نبس پیٹھ انہِ گٹس اندر چھِ زوتان

گیوان آیہِ گژایہِ ماران جویہِ باراں
قرارس شوٗبہِ آسُنٛ بے قرآری
بجر لوچر چھےٚ نہٕ کانٛہہ کتھ، یہِ بوٗزِتھ
شوٗوٗوزد گوٚو ہیٚنٛز کوتاہ بخوآری

چھُ أندرِمہِ گاشہِ پژزلان سور عالم
ژلان رژِ رژِ چھُ انہِ گوٚٹ وارٕ تھوزان
اندر اژھ وارٕ ترٛوپرِتھ دارِ بَر روز
چھُ گاشس گاش پانٕےٚ پژزٕ ناوان

गनान येलि लोल रसु रसु सीनु शोलान।
दज़ान मल, खय च़लान, ऑयीनु प्रज़लान।।
वुछान दीदव च़्वपॉर्य पनुनुय जहारा।
खुदी पानय खुदायस प्रज़नावान।।

तसुन्द वनुवुन छु लोलस मॅच़रावान।
तसुन्द वनुवुन छु चावान आबि ह्यवान।।
तसुन्द वनुवुन छु म्युल आगस तु बन्दस।
बजर छुस बन्दगी हुंद ज़ॉन्य रावान।।

मनावान आयि ॲस्य मेराज पतु वथ।
मे ह्यू नादान वनि क्या छम नदामत।।
सु पोज़ आशक रॅसूल अरबी सुन्द।
बॅनिथ परवानु नूरस युस करान गथ।।

◆◆◆

सुबह सुबह बेक़रार

व्यद लाल कोल 'राज़'

तरतीब, तदवीन

डॉ० रतन तलाशी

(जुमलु हक़ूक छि मुसनिफ संद्य हक रॅछ़रथ)

किताबि हुंद नाव	:	सुबह सुबह बेक़रार
शायिर	:	व्यद लाल कोल 'राज़'
तरतीब, तदवीन	:	डॉ० रतुन तलाशी
कम्प्यूटर मॉहिर	:	आई आई एल एस 471-A, Sec-2 व्यनायक नगर मठ्ठी रिंकू कौल # 9419136369
वॅरी	:	2012
तेदाद	:	500
म्वल	:	₹ 300.00
प्रेस	:	Crown Printing Press, 2451249
प्रकाशक	:	मिर्ज़ा पबलिकेशन्स हसन आबाद रैनावारी श्रीनगर
फौन	:	+91-194-2507444, +91-979653938

किताब मेलनुक पता :-

1. प्रो० अशोक कोल, बनारस हिन्दू यूनिवरसिटी, वारानसी, यूपी।
2. रूप कृष्ण कोल, रिटाईड प्रुन्सिपल, बरनाई, अपर मुठ्ठी हावुस नं० 58, गली 3 जोम।
3. शांती स्वरूप कोल, 1024 जी वसंत कुंज, नॅव दिल।
4. किताब घर कनाल रोड जोम/मोलाना आज़ाद रोड़, श्रीनगर।

फिहरिस्त

✍	राज़ : अख तारुफ - डॉ० रतन तलाशी	1
✍	यी वनान राज़ आव -प्रो० मंज़ूर फाज़िली	15
1.	पोशिवुन नाय कॉसि ल्वकुचार वेसिये	20
2.	थवस प्यालु बॅर्य बॅर्य यियम न सालय	22
3.	वॅन्य मे दितिमस जायि जायि लो लो	23
4.	नेह गॅजमुच़ छम चानि अमारय	24
5.	रोवमुत मे ल्वक्चार	25
6.	आदुनुक वादु याद पाव	27
7.	यार म्योन नुंदबोन वुनिछुस आदन	28
8.	तमि मॅसती बाल मॅच़रॉवनस	30
9.	कॉल्य हुसनस रोज़ी नु बोश	32
10.	जज़बु शोका मॅसतिया छय दिल हुशयारन	33
11.	मनु मनकलि वुह लोलुक नार	35
12.	एतिबारा वादय बेएनिबारन आसिना	37
13.	बु यॉर्य मॉरनसय	38
14.	रोशि रोशि त्राव	39
15.	दॅदिमुतिस द्रमनस बहार आमुत	40
16.	हुसन पानय छायि रूज़िथ	41
17.	हय वेस्य बालुयारस वनतु	42
18.	रोवुम करार बालि रोवुम करार	43
19.	बदलॉव्य नॅव्य नॅव्य जामु	44
20.	सादु लौवह तु बेखबर	45
21.	हुसनस बोशा, यिति अख गुमाना	46

22.	वॅंशीर	48
23.	बहार	50
24.	शिलम नार	53
25.	डल	55
26.	त्रुवा जुलय किस यादस मंज़	59
27.	२६ जनवॅरी १९६६	61
28.	शेछ बोज़ प्रज़नाव पनुनुय पान	62
29.	मरसिया लाल़ु आरुगॉम्य	65
30.	गुरू असतुती	66
31.	गफलत	67
32.	लीला	69
33.	शामु स्वंदरो	71
34.	शारदा माता	73
35.	दया द्रिष्टी	75
36.	वाख तु चुमिसरॉय	77-88

राज़ : अख तारुफ

कॅशीरि हुंद्यन गामन गुठन मंज़ छि वखत् वखत् मुखतॅलिफ शॉयिर वॅथ्यमुत्य यिमव पननि व्वंद् बावॅच सुत्य कॉशुर अदब माला माल कोरमुत छु। मगर यमव मंज़ छि केंह शॉयिर तिथ्य ति यिम अकि या बेयि वजह किन्य वकत् किस बहावस सुत्य गाल खातस गॅछ़िथ गॉर मॉरूफ रूद्यमुत्य छि। यिथुय अख शॉयिर छु व्यदलाल कोल राज़। हालांकि 'राज़' छुनु ज़मानु ल्यहाज़ु त्यूत प्रोन बॅल्यकि ओस सु केंह वॅरीब्रोंह ताम हालय हयात मगर वुहिमि सॅदी हुन्दुय आसनु बावॅजूद छुनु अदबी हलकन मंज़ वुनिति पज़नु पाठ्य मुतॉरिफ सपुदमुत। 'राज़' सुंज़ पैदॉयिश सपुज़ सथ जनवॅरी कुनवुह शथ बाह (१९१२) ईसवी मंज़ कलूसा बंडपोरि। तसुंद बुडिबब गनुकोल ओस नॉइब तॅहसीलदार युस बिज़ॉती श्रीनगर रैनावरी हुन्द बॅसकीनदर ओसमुत छु। श्रीनगर प्यठ् बंडपूर तबदीली किन्य गव गनु कोल अज़ ब्रोंह अलु पलु स्वादहथ ड्हथ वॅरी बंडपूर तु अॅथ्य दोरान सपदुस खांदर ति। गनु कोलस ज़ाव अख लॅडकु युस पननि ज़नानि राधा मालि तु द्वन लॅडकन त्रॉविथ पांचत्रह वुहर्य वाँसि मंज़्य येमि आलमु र्‌क्सथ सपुद। यिमव द्वयव लॅडकव मंज़ ओस ज़्युठ अख व्यद लाल तू कूंछ़ शंबूनाथ। ज़्युठ आसनु सबु पैयि मॉल्य येतीम व्यदलालस स्यठा ल्वकचि वांसि मंज़ुय पननि माजि तु ल्वकटिस बॉयिस शंबूनाथुन्य ज़िमवॉरी। यिथु पॉठ्य योसु वांस तस बेपरवा पॉठ्य गिंदनुच द्वकनुच ऑस तथ वाँसि मंज़

पॅयि तस पनुन तु पनॖन्यन हुन्द नफ़ुस पालनुच जसतु खॉज़ी करॖन्य। अमि किन्य वॅ्‌र तॅम्य शहर त्रॉविथ बंडुपूरिस मंज़य सकूनत इखतियार। यॊदवय व्यदलालस बरज़ुल श्रीनगरु वारसत् रॅ्‌ग्य वारया ज़ॅमीन ति ओस मगर दूर गॅ्‌छन लग्नु सबु ह्योक न व्यदुलालस मॉली अथु तँगी दूर करनस मंज़ अमि ज़ॅमीन रॅ्‌ग्य कांह ति अथु रॊट सपदिथ। 'राज़' ओस बालु पानु प्यठय मिज़ाज़ु किन्य हसास तु बासलॉहियत। दुनियॉवी ज़िंदुगी अगरचि तॅम्य मुफलिसी मंज़ गुज़ॉर अमापॊज़ ज़ेहनी ज़रखेज़ी ऑसुस ल्वकचारु प्यठय बागि आमुच। तसुंज़ यि त्राय वुछथुय रूद बंडुपोरिकि सॅकूलुक ह्यडमासटर गोविंद कोल तस तॉलीम प्रावनु बापथ ज़ुख ज़ुख करान। सुति रूद ॲमिस ह्यडमासटरस चेहलु सुंद्य पॉठ्य पतु पतु तु तॅस्य निश गव तस संस्कृत तु फ़ारसी ज़बॉन्य हुंज़ि इबतिदॉयी ज़ॉन्य हुन्द ओप चोप। बंडुपूरिस मंज़य सकूली तॉलीम प्रावनु पतु वॅ्‌रन ॲती ॲकिस सॅकूलस मंज़ मुलॉज़मत। बोय ति सूज़ुन आयुरवेदिक ट्रेंनिंग करनि लाहोर। पानस ति ओसुस परनुक शोक युथ ज़ि मुलाज़मतस दोरान ति थोवुन मुतालु जॉरी तु कोरून मुनशी तु ॲदीब पास। किताबन सुत्य रूद तस द्रुस वाँसि ताशोक तु पननि ज़ॉन्य हुँज़ त्रेश हॊमरावनु बापथ ओस हमेशु कैंह नतु कैंह परान।

व्यदुलाल कोल सुंज़ि जवॉनी मंज़य वॅ्‌छ कॅ्‌शीरि मंज़ तॅहरीक हुरियत तु अथ सुत्य सुत्य वॅ्‌छ कॉशिरिस बटु समाजस मंज़ कैंह इसलॉही तॅहरीकु ति यमन मंज़ कशप बंधू सुंज़ असलॉही तॅहरीक ति शॉमिल ऑस। 'राज़' सपद युमन तॅहरीकन सुत्य ति वाबसतु। सु सपुद जलदुय पननि कॉबलियॅ्‌च तु पनॖन्यन व्वसतादानु

सलॉहिच़न तु रूहॉनी मिज़ाज़ु किन्य अथ अलाकस मंज़ महशूर। तस ऑस्य हेन्द्य क्यो मुसलमान एहतराम करान। वार् वार् सपुद सु पनुन्यव तखलीकी सलॉहच़व किन्य ति अथ अलाकस मंज़ नामावार। अॅदीब फॉज़िल इमतिहानस मंज़ कॅर तॅम्य अवल पुज़िशन हॉसिल। पननि श्वज़ ब्वज़ किन्य ओस तस उर्दू, फार्सी, अर्बी, संस्कृत तु अंगरीज़ ज़बानन प्यठ जान दसतरस हॉसिल सपुदमुत। पननि अमि अहलयॅच़ किन्य ऑस तस बंड़पोरक्यन केंच़न ॲमीर ख्वजि गरन हुंद्य शुर्य परनावनुच मंग मंग रोज़ान। व्यदुलालस ओस ॲल्यमुक दोदसु। परान ओस सख। अभिनव गुप्त, इकबाल, हॉफिज़ तु रूमी सुंद ओस खास मदा तु यमन बुलंद पायि अदबी शखसियॅच़न हुंदिस कलामस तु तॅहरीरन प्यठ ओसुस जान दसतरस ति। ॲमि मुतालुक परतव छु तसुंदिस कलामस मंज़ ति मेलान। यि कथ छे दिलचसप ज़ि अथ अलाकस मंज़ ओस सु कुनि जान मोकस प्यठ हेद्यंन तु मुसलमानन हुँज़न मजलिसन मंज़ गीता पाठ या कुरान खॉनी ति करान। सु ओस मँज़्य मँज़्य 'अहम शॅरीफ' ति गछ़ान तु तति कुनि मज़हबी मोज़ूहस प्यठ तकरीर ति करान। पनुनिस अलाकस मंज़ ऑस तॅम्य बिला लिहाज़ मज़हब व मिलत, ज़ाथ तु तबकु पननि रूहॉनी व्वंदु वुशनेर तु ऑलिमानु बजर सुत्य प्रथ व्वंदस मंज़ जाय कॅरमुच़। अमी सबु ओस दरवेश सिफत व्यदुलालस अडुवर वाँसि मंज़ ख्वर त्रावनु पतय एतिरामु पुच़ि 'बब' वनुनु यिवान। चूंकि व्यदुलालन ऑस मुफलिसी पानु वुछमुच़ तु व्यतरॉवमुच़ तु तमि सबु ओस तस पनुनि समाजुक चुक तु ॲमि समाज़ुच खॅदमत करनुच कल। तॅम्य बनॉव कुनवुहशथ त्रह किस दॅहलिस

मंज़ बंडुपोरि मिडल सकूलुच अमारत। अमि अलावु ऑसुन मंदरुच धर्मसाल ति तॉमीर करनॉवमुच। कुनवुहशथ नमथ पतु पेयि ॲमिस मॅरद्यादुम्य शखसस ति कॅशीरि दूर बनारसस मंज़ जलायवतनी हुंज़ जिन्दुगी गुज़ारुन्य तु मदुमॅती बठि प्यठुक यि मछ्युल नगमु खान गोव जलाय वतनी मंज़ुय ज़ु सास ऑठस मंज़ जान वॉस प्रॉविथ स्वर्गवास।

'राज़' ओस उर्दू ज़बॉन्य मंज़ ति लेखान तु कॉशरि ज़बॉन्य मंज़ ति मगर पज़र छुयि ज़ि कॉशरिस मुकाबलु छे तसुंज़न तखलीकी सलाहिंच़न उर्दू ज़बानुय रास आमुच़ बासान। वननु छु यिवान ज़ि सु ओस नसर ति लेखान तु नसरस मंज़ ऑस अफसानु सिनिफ तंसुज़ मनु काँछ अदबी सिनिफ। वुन्य क्यन छुनु तंसुद कांह ति नसर पारु बदस। बदकुसमॅती किन्य येलि नमतुक्यव हालातव वादी हुंज़ बेशतर पँडित आबादी वादी त्रावनस मजबूर कॅर। 'राज़' ओस तिमन द्वहन बनारसस मंज़य। पतु आव नु सुति वापस कॅशीरि तु यि केंछा अदबी सरमायि बंडुपोरि ओसुस सु प्योस तॅत्य। यथ मंज़ तसुंजि नसरी कॉविश ति शॉमिल आसु। यि सोरुय सपुद पतु ॲत्य ज़ायि। यिथ पॉठ्य यि केंछ़ा तसुंद्यव तखलीक पारव मंज़ पलि रूदमुत छु तथ मंज़ छि उर्दू तु कॉशिर ज़बॉन्य मंज़ केंह दर्जन गज़ल, गीत, नज़मु तु टुख शॉमिल। बहरहाल मेकदारु रॅग्य योदवय तसुंद्य यिम बदस तखलीक पारु बूज़थुय छि मगर यिमय कॅच़ताम तखलीकु छे तसुंदि तखलीकी बितिर्युक नेब दिवान। तसुंज़न तखलीकी सलॉहिच़न हुन्द एतराफ करान आयि बनारसस मंज़ तसुंदिस कयामस दोरान तस बनारस हिन्दू यूनिवरसिटी हुंदि उर्दू शोबु तर्फु इज़त अफज़ॉई ति करनु।

व्यदुलाल कोल 'राज़न' यथ दोरस मंज़ यथ दुनियिहस मंज़ अॅछ मुचरि सु दोर ओस कॉशरि तवॉरीखुक अख फॉसलु कुन दोर। यि दोर ओस नवि बेदॉरी हुन्द दोर। कोमयत तु आज़ॉदी हुंद्य जज़बन ऑस सॉरिसुय बरि सॅगरीस छ्ठ वॅडमुच़। कॉशुर अवाम ति ओस अथ दोरस मंज़ कमर बसत सपदिथ डूगरु राजकि ज़ुलमु तु सितमु निश नजात लबनस दरपय। १९३१ ई० मंज़ ओस व्यदुलाल कुनवुह वुहुर जवान। अॅमी वॅर्ययि द्राव लूकन हुन्द यि जज़बु अलाव बॅनिथ मंज़ मार्कस तु वॅशीरि मंज़ गॅयि शखसी राजस खुलाफ बाज़ॉबतु तॅहरीक शरू। येमिकि नॅतीजु आज़ॉदी पतु अवॉमी राज बारसस आव। गर्ज़ यि दोर ओस नव्यन आशन तु अर्मानन हुन्द दोर। चिनाचि अथ समॉजी फिज़हस मंज़ ऑस यि क्वदॅरती कथा ज़ि नव्यन आशन तु आरिज़ोयन हुंद्य यिम ब्यॉल्य पॅल्य आसुहन आदरश पसंद सोंच थावन वॉलिस नव जवान व्यदुलाल निस ज़रखेज़ ज़ेहनस मंज़ ति ववनु आमुत्य। यिमन हुन्द तर तसुंदिस कलामस मंज़ ति येति हॊति नज़रि गछान छु। यि दोर ओस नु सिर्फ सियॉसी सॊथरिस प्यठ दूररस तबदीलियन हुंदि बापथ अहम बॅलिकि आसु समॉजी ज़िंदगी मंज़ ति मुखतॅलिफ तबदीलियि नमूदार सपदनु लजमचु। जॅदीद तॉलीम ति ऑस वादी मंज़ लंग लंजि वहरावनि लजिमचु। जॅदीद तॉलीमि हुंदि ज़ेरि असर ओस समाजस मंज़ अख नोव तॉलीम याफतु तबकु बारसस आमुत। युस ज़िंदगी मुतलक नव्यव खयालव सुत्य सरवरा ओस। ब्रोंहकुन वॅथ्य अॅमी तबकु मंज़ तिम अॅदीब तु शॉयिर यिमव कोशुर अदब नव्यन सरहदन वातुनोव। वॅशीरि हुन्द पोरमुत ल्यूखमत तबकु

ओस इकबाल संज़ि शॉयिरी तु फलसफु खुदी पानस कुन मतवजा कोरमुत तु शॉयिरानु मिज़ाज़ु थावन वॉल्य उर्दू खांदु ऑस्य अथ ज़बॉन्य मंज़ शॉयिरी ति करान। कॉशुर शॉयिर ओस व्वन्य आसमानुच कथ त्रॉविथ ज़ॅमीनस तु ज़मानस कुन वुछान। ॲमि सॅदी हुंदि दोयमि त्रेयमि देहिलिचि कॉशरि शॉयिरी मंज़ ओस महजूर बहॅसयत अख नुमायंद शॉयिर ब्रोंह कुन आमुत। तॅम्य सुंद कलामु महजूर तु पयामि-महजूर ऑस कॉशरि शायरी हुंज़ नुमायंदु आवाज़। महजूरस सुत्य सुत्य आव तसुन्द कूंछ हमकाल उबदुलअहद ‘आज़ाद‘ ति नॅव्य इनकलॉबी ख्याल ह्यथ। यिमव द्वयव आवाज़व कॅर्य नु सिरिफ पनुनि दोरुक्य बेशतर शॉयिर मुतॉसिर बॅल्यकि कोरुख ब्रोंह कुन बापथ ति कॉशिरि अदबुच त्राय सरु खरु तु यिमन हुंद्य कैंह कुंस्य हमकाल ति तु पोत वॉन्य शॉयिर ति रूद्य यिहिंद्य पोत ग्रज़ बॅनिथ ज़िंदु। व्यदुलाल कोल ‘राज़‘ संज़ि तखलीकी शखसियॅच़ हुंद तॉमीर छु ॲथ्य हवा नवहस मंज़ सपुदमुत। योदवय ॲम्यसुंद अदबी सफर ‘महजूरस‘ तु ‘आज़ादस‘ पतु शरू सपुदमुत छु मगर मिज़ाज़ु हिसाब ह्यकोन सु ॲथ्य रयवायॅच़ सुत्य गॅंडिथ। तसुंद ॲमि कम वॅलील कॉशुर कलामुक नुमाया हिसु छु ‘महजूर‘ ‘आज़ाद‘ संदी अदबी रोहजानुक तु अदबी मिज़ाज़ुक ऑयीनु बरदार। यिछ़ि शॉयिरि छे ग़नॉयी खॅसूसियॅच़ टाकारु। ॲमि रुहजानुच बेशतर शॉयिरी छे बोज़नु तु ग्यवनु यिनु वाजेन्य शॉयिरी योसु लोलु वच़नन, गज़लन तु वच़न चालि मोज़ूई नज़मन हुंज़ शॉयिरी छे। यिछ़ि शॉयिरी मंज़ ऑस लय तु मूसीकियत शारु बावॅच़ हुंज़ शूब माननु यिवान तु यिम अनसर ऑस्य यिछ़ि शॉयिरी हुँद्यन मीज़ानन तु

मैयारन हुँज़ि परखि मंज़ ति शॉमिल।

'राज़' सुंद कलामु छु यि कथ ब्रोंह कुन अनान ज़ि तरकी पसंदी हुन्द गलगोश छु पननि वकतु वादी हुँदिस तूल अर्ज़स मंज़ ओसमुत। अम्युक परतव छु राज़ु सुंदिस कलामस मंज़ ति। बाज़े छु यिमन खयालन हुन्द इज़हार बावॅच़ हुंद्यन र्‌यवायती पेरायन मंज़ुय करनु आमुत। तरकी पसन्दी हुन्द गॅज़ सोर्‌योव कमुय कॉल्य तु अॅमि पतय आव जॅदीद अदबुक दौर। सानि अॅज़िकि दोर्‌क्य बेशतर अहम शॉयिर छि तरकी पसन्दी हुन्द दोर छॉविथ द्रामुत्य। यिमय शॉयिर बनेयि जॅदीद दोरचि नुमायन्द आवाज़। मगर कैंह शॉयिर रूद्य प्रानी त्रायि शॉयिरी करान। यिथ्‌यन शॉयिरन मंज़ ह्यकोन अॅस्य 'राज़' ति शॉमिल कॅरिथ। चिनाचि 'राज़' ओस इनसान दोस्त तु पनुन समाज बदलावनुक खवांहा ति। तसुन्द सोच छु नया कश्मीर प्रोग्रामु सुत्य ति मुतॉसिर तु तस छे रोशन आयन्दु कालस कुन नज़र ऑसमुच़। दरअसुल छे 'राज़स' इनसान सुंदिस अज़लु र्‌यच़रस प्यठ पछ़ तु सु छु इनसानु सुंदि अॅमी तॉमीरी पहलूहुच कथ करान। यिहय वजह छु ज़ि वुहमि सॅदी हुंदि पुंचिमि दॅहिलि पतु यॆलि तसुंद्य कॉशरि शॉयिरी हुँद्य कालु बॉज़ जॅदीद ह्यसागॅही तहत आदुम्य परछ़नेरुच तु ज़ॉती करबुच कथ करान ऑस्य। 'राज़' रूद अथ दोरस मंज़ ति ज़िंदगी हुँदि मॉर्‌यमंज़रूक मौत तु यि ज़िदगी शूबि रावनस दरपय। तॅम्य छि मजाज़ुक्य नगमु ति गॆव्यमुत्य तु पनुन्य समॉजी ज़िन्दगी खुशगवार बनानवनुच मनुकामनि ति इज़हार बखुशमुत। अथ सुत्य सुत्य छन दयि लोलस ति वखनय कॅरमुच़ तु रूहॉनयतुकि हवालु आदुम्य हयातचि सिर कथु ति बावमचु। गर्ज़

तॅम्य संज़ नज़र छे मानिसॉव ज़िन्दगी हुँज़न मसबत वतन कुन।

यि छु पज़र ज़ि कॉशर्यन अदबी हलकन मंज़ छु व्यदुलाल कोल 'राज़' वुनि कमुय पहन मारूफ। तिक्याज़ि तसुंद्य यिम तखलीक पारं छि वुनिसताम कॉशर्यन अदबी नकादन तु अदबी मूरिखन बापथ सॊगु राज़य रूद्यमुत्य। वजह छु यि ज़ि यि छु पनुनि अदबी ज़िन्दगी दोरान वॅशीरि हुंज़ि अदबी व्वसि द्रोसि निश लोब रूज़िथ पनुन्यन तखलीकी तजरुबन हुंज़ बावथ करान रूदमुत। 'राज़स' ऑस नु अथ व्वसि द्रोसि मंज़ शॉमिल गछ़नुच न फुरसत तु नु सकत। तसुंज़ शॉयिरानु शखसियथ रूज़ चितर नार कि ख्वदरव कुलिक्य पॉठ्य पनुंनिसुय अँद्य पॅखिस मंज़ पलान। सु रूद यिछव अदबी महफिलव तु मजलिसव दूर यिम अथ दोरस मंज़ तु खास पॉठ्य श्रीनगरस मंज़ अॅदीबन तु शॉयिरन अख अॅकिस वॅरीब अनान आसु। सु रूद शहरचि हंगॉमेच़ निश बिदून पनुनि अँद्य पॅख्यचि दारि किन्य ज़िन्दुगी च़रच़ान तु अथ पनुनि तखलीकी तारच़ि प्यठ तोलान। येमि कथि निश ह्यकव नु शायद इनकार वॅरिथ ज़ि 'महजूर' नै पनुन्यन बॉतन पानु तशहीर दिनचि सॅबीलु करिहे सुमा आसि हे नु वुन्यक्यन शॉयिर कशमीर नावु ज़िन्द। व्यदुलाल कोल 'राज़' संज़ु अदबी सरगॅमियु रोज़ पनुनिस अलाकस तामुय महदूद। पनुनिसुय अलाकस मंज़ मुनकद सपदन वाल्यन मुशॉयिरन मंज़ ओस कुनि कुनि शरकत करान तु मँज़्य मँज़्य ओस तसुन्द कलामु अखबारि खॅदमतस मंज़ ति छपान। यिथु पॉठ्य ज़न ब्रोंह ति वननु आव ज़ि कॉशरिस मंज़ छु तॅम्य कम वॅलीलुय ल्यूखमुत तु यि ओस न शाया ति सपुदमुत। मगर पनुनि उर्दू शॉयिरी किन्य छुनु सु कुनि

पॉठ्य ति नाकॉबिलि फरामोश। हालांकि अलाकुकिस सोथरिस प्यठ ऑस्य तॅम्य बेशतर ऑलिम तु अॅदीब पनुन्य गिरवीदु बनॉवमुत्य। यिमन मंज़ छि तिम अॅदीब ति शॉमिल यिम ब्रोंह कुन अॅमि अलकुक्य नुमायन्दु अॅदीब तु शॉयिर गॅंज़रनु आयि।

'राज़' संुदिस कलामस मंज़ छु र्‍यवायतुक रंग गॉलिब। मजाज़क्य नगमु ग्यवनस सुत्य सुत्य छु तॅम्य पनुनस बॅखती बावस ति इज़हार बखुशुमुत। 'राज़' छु बेशतर लोलु शॉयिरन हुंद्य पॉठ्य पनुनिस मेहबूबस वनन तु मर्गन मंज़ ति वॅन्य दिवान तु तसुंद्यन छायि गित्यन ति पान आलुवान। सु छु महबूबस गहे प्रान्यन वादु करारन हुंज़ यादावॅरी ति करनावान तु वकतुच नहवनकॉर त्राय याद पॉविथ गोसु त्रावनु बापथ ति दॅल्य रटान। सु छु बाज़े पनुनिस मनु कॉछिस ग्रावु तु शिकवु ति करान तु बाज़े तसुंदि हुसनुक्य तु नाज़ नॅखरन तॉरीफ ति करान - मसलन:

(१) कॉल्य हुसनस रोज़ी नु बोश बॉल्य यावनस मय रोश

(२) पय तोह्य छॉरितोस शेछ म्यॉन्य नी तोस
ज़ार म्यॉन्य वॅन्य तोस आर म्योन अॅन्य तोस

(३) असतु असतय अमि नसतु खंजर सुत्य
सीनु कतरान कीनावार वेसिये

यिथ्य हिव्य शार छि असि तमि शारु लॅहजुक बास दिवान युस अॅस्य अमि ब्रोंह ति 'हबुखातून' 'रसुल मीर' या महजूरस बेतरि शॉयिरन निश वुछान छि। मगर अॅमि शारु ईडियमुक वरताव करनु बावजूद छु सु मॅंज़्य मॅंज़्य तिछ़ शारु बावथ ति ब्रोंह कुन अनान ज़ि यि केंछ़ा सु वनान छु ति छुनु महज़ अख जज़बल बयान

रोज़ान, बॅल्यकि छु जज़बु पेकरव दॅस्य ठोस सूरत प्रॉविथ सान्यन मुखतॅलिफ ह्वसन ति आवरावान। तु शॉयिरु सॅज़ कॉम ति छे यीज़ि अकायल खयालन तु एहसासन ठोस मनज़रन हुंज़ सूरथ बखशिन्य - मसलन :

(१) पोशन छे लॅजमुच़ रेय
डींश डींश वॅस्य वॅस्य पेय
चमनस मंज़ सु याम च़ाव

(२) बुछिवुन्य बचि जूर्य सुत्य शहमारन
वारु वारु ज़ॉग्य ज़ॉग्य पतु लारन

(३) मंज़ दॅरियावस त्रॉविथ गोम नाव
हम छ़ोट, तार सोन सोंतुक विजि वाव
बॅठ्य बॅठ्य रूज़िथ छम गिंदान तिकुतार

ग्वडुनिचन द्वन मिसालन मंज़ दिनु आमचु शारु बावॅच़ छे बयकवख परन वॉल्य सुंन्द लमसी तु बसरी ह्वसन आवरवान तु त्रॅयिम शारु मिसाल छे असि ॲकिस तिथ्यसुय शारु किरदार सुंज़ छ़ठ छ्रठ दीदु मानु करान युथ ॲस्य ललु देदि हुन्द 'आमिपनु सोदरस'.......हिशि शारु बावॅच़ मंज़ च़ेनान छि। व्वन्य गव फरख छे यिज़ि 'राज़न' युस मनज़र व्वतलोमुत छु तथ मंज़ छि मुतॉसिर करन वोल तु मुतॉसिर सपुदमुत, दशवय किरदार दीदमानु करनु आमुत्य। येमि किन्य ॲम्य मनज़रन अख ड्रामॉई सूरत प्रॉवमुच़ छे। अथ बरअकुस छु नु 'ललदेदि' हुन्दिस इज़हारस मंज़ ॲमि सूरत हालुक कांह खॉरजी महरिक टाकारु करनु आमुत।

'राज़' सुंद्यन यिमन केंच़न वचनन क्यो गज़लन मंज़

योदवय अर्जी लोलकि रंगुक ब्रोंत गछान छु मगर सु छु बसा अवकात यिमन मंज़ कुनि कुनि ति खास पॉठ्य ऑखरस तिथ्रयन रॅमूज़न तु इशारन हुन्द वंताव करान ज़ि यि लोल छु इशक हॅकीकीतुक तमसीली रंग प्रावान। सूफी शॉयिरन निश ति छु यि अख मनु कोंछ वल। 'राज़' संुज़ यिम तखलीकु ति छे हिजरु किस ददस तु वसलुचि शादमॉनी हॅंद्यन हॉर्यसातन तु एहसासन हॅंज़ बावथ अमी अनमानु करान। व्वन्य गव तंसुंदिस यथ कम वॅलील कलामस मंज़ छे ज़ु खूबियि तवजह तल्ब। अख यिज़ि गनॉयियत व्वतलावनु बापत छे तॅम्य शॅअूरी तोर नॅवीनु तु सॉदुरवार लयि वरतावनस सुत्य दिलचसपी हॉवमुच़। तु लयन हुन्द यि नव्यर छु शॉयिरी तु लुकु नच़नुक संगम वॅरिथ पॉदु करनु आमुत। 'कोतुय गव मे वेस्ये क्या करु वेस्ये', 'आदुनुक वादु याद पाव टाठि यारु मसॉ मॅशराव' तु 'रोवुम करार बालि रोवुम करार' छे ॲमि कुसमुचि टाकारु मिसालु। यिथ्यन वच़नन मंज़ छु 'राज़' लफज़न रकुस करनावान। 'राज़' संुज़ मनज़र निगॉरी ति छे पुर वॅशिस। 'बहार' तु 'शिलम नार' या 'डल' छे यिछ़ हिशु वच़न चालि नज़मु यिमन मंज़ शॉयिरन फितरतुक्य मुखतॅलिफ मनज़र हरकच़ल अंदाज़स मंज़ व्वतलॉव्यमुत्य छि। खास पॉठ्य छे अथ मनज़र निगॉरी मंज़ ज़ु खॅसूसयॅच़ पॉदु सपुज़मुचु। अवल छि यिम मंज़र व्वतलावनु विज़ि 'राज़स' लोकट्य बॅड्य तफसील ज़ेरि नज़र रोज़ान तु दोयिम फितरतक्यन मोरूज़न हुंज़ शखसावन कॉरी। यिमन मनज़रन मंज़ छि फितरतुक्य मुखतॅलिफ मोरूज़ तिथ्यन ज़िंदु ज़ुव किरदारन हुंज़ि सूरॅच़ मंज़ ब्रोंह कुन अनुनु आमुत्य यिम आदम ज़ाद संुद्य पॉठ्य मुखतॅलिफ जज़बातन

अयां करान छि। मसलन :-

(१) यैंबरज़ल वुज़नॉवमुच नेंद्रि वॅन्त्यज्यव
बॊंबुर बांबर्योमुत पतय आव लारान
बुमन क्या गिंदान योसमन स्वर्मु लॉगिथ
चुनुन्य मूरि हेच़मुच़ छॆ रेह लोलु नारन

(२) मन्दछि बॊकुर शर्मि सोव
रोशि पंपोश द्रोव
छुस गोमुत होव होव
वॅम्य सना आशि त्रोव
ड़ींश्य ड़ींश्य यि व्वशल्योव
मंदछि बॊकुर शर्मि सोव

(३) बुथि बुथि आव दिवान पान मारान
रोवमुत छुनु लबान च़ाव तवय गारन
तस लोलु नारन ज़ोलुय बदन

बावॅच़ हुन्द यि अंदाज़ छु तॅम्य 'चुमिसरॉय' तखलीकन मंज़ ति वरतोवमुत - मसलन :-

असान असान रव गॅयि आबस
नच़ान नच़ान सॉलाब द्राव
सन्यर तु वॊगन्यार कुनुय सॉपुन
सान्यन लुयन अदु गाश आव

'राज़न' यॊदवय अॅशकु मोज़ू अलावु समाजस सुत्य वाबस्तु मोज़ूअन ति इज़हार बखुशमुत छु अमा पॊज़ तस ति छुनु 'महजूर' संद्य पॉठ्य ज़बॉन्य तबदीली हुंज़ ज़रूरत पेमुच़। तसुंदी

पॉठ्य छु तॅम्य ति आज़मूद तु बदस लफ़ज़ति सुत्य यिमन मोज़ूअन बावथ कॅरमुच़। बामे तॅम्य वचन या गज़ल सिनिफ वॅर्तावमुच़ छे या मोज़ूओ नज़म या पद, चुमिसरॉय। तस ऑस्यतन नॅव कॅशीर तॉमीर करनुकिस खाबस इज़हार द्युन या शतवु जनवॅरीकि दुहुच अॅहमयत व्यखनावुन्य, तसुन्द लफज़ुत छु गॅंडिथ। अॅमि लफज़तिक्य मूल छि तसुंदिस अॅद्य पॅख्यकिस माहोलस ति सकापॅ‌‌ती व्वसि द्रॊसि मंज़ स्रॊन्य पॉठ्य प्यवस्तु। यॆमि सुत्य अमिच ज़बान मानूस बनेमुच़ छे। अँहज़न लीलायन हुंजि ज़बॉन्य हुन्द पव ति छु तसुंदि गरदिनवाह प्यठय मेलान। यिमन लीलायन मंज़ छे स्वगुन बॅखती हुंदिस दयि लोलस सुत्य सुत्य निर्गुण खयालन हुंज़ ऑडरन तु यिमन ऑवल्यन तु ज़ॉवल्यन तसवुरन इज़हार किस सॊथरिस प्यठ अननु बापथ ति छु तस पनुन फूरी माहोलय लफ़ज़ु आगुर - मसलन-

१) प्रानु अपानुकुय हेतु यॆन्य तु वोनुन
अब्यसुकिस दूनिस अथि दोनुन
खासु पॉबर वूनिथ बु सावथ
मनदोरे मंज़ बु ललनावथ

२) लूबुच स्वयथ छस त्रेशना ग्यव
कामनायि हुन्द च़ोंग म्योन प्रज़ल्यव
छ़्यतु करि अथ चोन अनुग्रेह पवन

खॉरजी अमलि दॅस्य बॉतनी अमल गॉशरावनु सुत्य छु न सिर्फ अहुंदिस कलामस मंज़ तशबीहन तु इसतियारन हुंज़ खॅसूसियथ पॉदु सपुज़मुच़ बॅलकि छु अॅमि सुत्य तसुंदि तखयिलुक वडव ति टाकारु सपुदमुत। 'राज़' सुंज़न यिमन लीलायन मंज़ छे

जज़बुच शुदत तु अॅकीदतुच इनकुसॉरी तु ख्वद सुपरदगी हुन्द ऐहसास ति व्वतल्योमुत। 'राज़' छु पज़रुक मुतलॉशी। तस निश छु इनसॉनी ज़ंदगी हुन्द छेकरस्य मकसद ति यी। तिक्याज़ि यि नूर तलाश करनुक बितुर छु तमाम ज़ुव ज़ॉच़न मंज़ इनसानसुय मंज़। बकोलि तसुंदि छु इनसॉनी मकसदि हयात नापायदार दुनियिहक्यन रंगन खाम तमा गछ़नु वरॉय पज़रुकि ज़ॉन्य यारुबलु तन नावुन्य। यिहय शेछ छे तसुंदिस कलामस मंज़ फिर्‌य फिर्‌य बावनु आमुच़। तु योहय पज़र सरनुचि कॅज छु तसुंद सुबह सुबह बेक़रार।

बहर हाल ऑखरस प्यठ छुस बु प्रोफेसर अशोक कोल (बनारस हिन्दू यूनीवर्सिटी) सुन्द मशकूर यिमव बु येमि सोंबरनि हुंदि इशाअतुक वोलु बोर तुलनस अहल ज़ोनुस। बु छुस प्रोफेसर मनंज़ूर 'फॉज़ली' सुन्द ति अज़ हद मशकूर यिमव पनुनि अलालतु बावॅजूद 'राज़स' मुतलक कलम तुलनस शादमॉनी सान रज़ामॅंदी हॉव। मे छे व्वमूद ज़ि 'राज़' सुन्द यि कलामु दिियि परन वाल्यन पोत शेहल्यन हुन्द ह्यू सॅरूर तु अमि अलावु करि कॉशरि अदबी र्‌यवायॅच़ सुत्य ल्वय ख्वय थावन वाल्यन वुहमि सॅदी हुंदिस कॉशरि शॉयिरी हुंदिस अबूरी दोरस मुतलक ज़ानकॉरी मंज़ हुर्‌यर ति।

डॉ० रतुन तलाशी
कश्मीर यूनिवरसिटी,
हज़रजबल, श्रीनगर।

यी वनान राज़ आव

दपान नंदलाल जी गॅयि स्वरगुवास। स्वरगु मंज़ द्राय तु स्वरगस मंज़ रॅटुख जाय। येमि ज़िन्दगी प्यठु तथ ज़िन्दगी तामुक सफर कोरुख। अमापोज़ यि हमसोसु रुदुख ज़ि अथ सफरस नेरनु ब्रोंह करहन अकि लटि पनुनि मात्रभूमी हुंद दर्शुन। यि खॉहिश सपुज़ नु तस पूर। रुज़ितन तिम वजूहात राज़ यिमव किन्य तसुंज़ यि खॉहिश पूर हेच नु सपदिथ।

राज़न छु पनुनि ज़िन्दुगी हुंद तमाम फलसफु यथ शारस मंज़ वोनमुत- 'यी वनान राज़ आव पान पनुन चु प्रज़्नाव'। सु येलि मसा त्रे वुहरय ओस ज़ि बाबु सॉब गोस स्वरगुवास। कॉशरिस लुकु अदबस मंज़ छु यि मशहूर दॅप्युत ज़ि येतीमस छि चतजीहन वॅरियन प्यठ लार आसान। अमापोज़ वेदलाल जी याम फांफुल्योव तॅम्य वॅर अथ दॅपितिस लतुमोंड तु पनुनि मेहनत तु मशक़त सुत्य द्युतुन यि सॉबित वॅरिथ ज़ि येतीम ति छु ब्रोंह पकुनुक हक़ थावान।

राज़ सॉबस सुत्य गोव मे ग्वडुन्युक मुलाकात १९५८ ई० बंडुपोरकिस नॉदिम मेमोरियल हाल सकूलस मंज़। तिम ऑस्य म्यॉनिस बाबु मरहूम अबदुल कदीर फाज़िली सुंद्य हमअसर। दोनवय ऑस्य इनसॉनी समाजि बापथ तॉमीरी कदरन हुन्द्य अलमबरदार तु दोनवय ऑस्य नफरत, हसद, दुनिया परसती, नफस परसती, रियाकॉरी तु कुलहुम बॅदी ख़लाफ जुदोजहद करान। अमापोज़ अॅथ्य वॅरियस मंज़ गॅयि कदीर सॉब रिटायर। मगर अमि

पतुति रुद्य राज़ सॉबस म्यॉनिस मॉलिस सुत्य तोलुकात बदसतूर कॉयिम। राज़ सॉब ऑस्य बहॅसियेति व्वसताद तमी कारवानुक रोकुन युस बंड्पूर्य अलाकस मंज़ म्यॉन्य बाबु सॉबन, मौलवी नजुम सॉबन तु हबीबुला सॉबन बेत्रि व्वसतादव यिमन ब्रोंह शुरु कोरमुत ओस। राज़ सॉबस ऑस पनुन्य मेहनत ति सुत्य तु यिथ पॉठ्य रुद सु ग्वडु पुयि हुंद्यन व्वसतादन हुंदिस कारवान किस नकशिकदमस प्यठ पकान। राज़ सॉब ओस किरदारुक सु अख मुजसमु यस अॅस्य कलासिकुल वॅनिथ ह्यकव। हुसनि सलूक ओस तसुंज़ि ज़िन्दगी हुंद शार बन्योमुत। सॉथी आसि हे या सकूल लॅड़कु या गामुक कांह कुम्युल सु ओस प्रथ कॉसि सुत्य यकसान सूलक करान। सु ओस बेरि बॅठिस प्यठ बिथिह दांद वायन वॉलिस सुत्य हमकलाम सपदान तु च़ेनुवन दिवान- 'पान पनुन प्रज़नाव'। तस ओस आम तु ख़ास इज़तुचि नज़रि वुछान। सकूल नेरनु प्यठय सकूल प्यठु गरु अच़नस ताम ओस तस प्रथ तरफु 'आदाब आदाब' बोज़ुन प्यवान तु तथ जवाब द्युन प्यवान। वेदलाल जी ओस अकसर गुंगरान आसान:

शिव छुय थलि थलि रव ज़ान
मव ज़ान ह्योंद तु मुसलमान
त्रुख हय छुख, पान पनुन प्रज़नाव
स्वय छय तस सुत्य ज़ॉनी ज़ान

राज़ सॉब ऑस्य कॅशीरि हुंज़न रेवायच़न हुन्द्य कॉयिल। तिम ऑस्य ललदेदि तु शेख नूरदीन वली संद्य खास परसतार। यिमन द्वशवुन्य ग्वनुमातन हुंज़ शेछ ऑस यॅह्य ज़ि पान प्रज़नावुन

गव ख्वदायस नखु युन। दरवेश सिफत राज़ ति ऑस यॅह्य शेछ फिर्‌य फिर्‌य दिवान। अमि अलाकुक्य लूख, तसुन्द्‌य शागिरद तु सॉथी ऑस्य अमी सबु तसुन्द्‌य पुरसतार बनान। मे सुत्य करह्न अक्सर ललदेद, नुन्द र्‌योश, या महजूर या आज़ादस प्यठ बहस। यि बहस ऑस ॲलिमी तु मनतकी आसान। मगर कुनि विज़ि ति ऑस नु पनुन्य दॅलील बेयिस प्यठ ठोसान। तिमन सुत्य बहस करनस या आम कथ बाथ करनस ऑस पनुन मेछर तु मॅदरेर। तसुंज़ शख़सियत ऑस दरवेशानु तु तसुंद फ़क़्र तु सादगी ऑस बेयन प्यठ अमीक असर त्रावान।

राज़ ऑस सेक्यूलर तहज़ीबुक अलमबरदार। तसुंज़ शॉइरी, बामे स्व उर्दू ऑस्यतन या कॉशिर, छे अमी फिकरि हुंज़ ग़माज़। मिसाले:-

किस क़दर शोक हो गया रुसवा
मैंने बुत को ख़ुदा बना डाला।
चारागर चारा क्या करें, मालूम।
जान जाते कोई मसीहा था।

या कॉशरिस मंज़ येलि सु नालस चाक दिथ वनान छु:

नालस चाक दिथ दामानु रोटुम
लुख छिम दपान देवान गव
लोलुचि कुंज़ि सुत्य गँजीनु मुचरुम
आफताबु नोन द्राव प्रकाश प्यव।

पंड़ित सॉब ऑस इनसॉनी लोलस पथ मोत। कॉशुर लफ़ज़ 'लोल' ओस तस रगन रगन मंज़। तवय ऑस सु वनान-

'पान पनुन प्रज़नाव'। बु छुस नु अँदीब तु नु ओसुस। मगर अक्सर ओसुस बंड़पूरिस मंज़ मुनकद सपुज़मुच़न अदबी मॉफलन मंज़ हिसु निवान। तिमन द्वहन ऑस राज़ ति यिमन मॅजलिसन मंज़ पनुन कलामु बोज़ुनावान। तसुदिंस कलामस ओस लोल, बु वनु इनसॉनी लोल, नज़ि शहवॉनी लोल प्रेड़ान। ख़ास पॉठ्य येलि सु बोज़ुनावान ओसः-

दिवान छुस वॅन्य च़्वपॉरी ब यॉरी मोरनसय।
मे छम यॅच़ बेकरॉरी ब यॉरी मोरनसय।

अमापोज़ येलि सु उर्दूहस मंज़ बोज़ुनावान ओस, यि ओस ज़्यादुय पुरकॅशिश बनान। तसुंज़ उर्दू शॉयरी छे ॲकिस हसास शॉयरु सुंज़ शॉयरी। यि शॉयरी छे रुहॉनयतुच अकास। मसलनः-

जलवा बेकरार की देखी बेकरारियां
गिरती रही है बिजलिया गुलशनि दिल प बार बार

✹

चार होती ही नहीं है मुसकराती आंखें
खूब तजवीज़ है तामीरि क़फ़स अब हमदम
काश हुए वही तिनके मेरे काशाने के

तसुंज़ कॉशिर क्यो उर्दू शॉयरी ऑकतरफ त्रॉविथ ति हरगाह वुछव, वेदलाल जी ओस पनुनिस गामस तु कॅशीरि सुत्य स्यठा मोहब्बत करान। तस ओस आरिज़ोय ज़ि मरनु ब्रोंह गोछुस पनुनिस गामस वुछन तु लोल बरुन। पज़र छु यि ज़ि मोत छुनु यिमन आरिज़ोयन कदर करान। तसुंद गोबुर अशोक जी ऑस्य ब्रोंह्य रोज़गार कि वजह कॅशीरि मंज़ द्रामुत्य। तिम छि वुन्यक्यन

बनारसस मंज़ समाजयातुक्य प्रोफेसर तु ब्याख ति ओसुस जोम नोकरी करनि गोमुत। अमि सबु ओस वेदलाल जी प्रथ वंदस शुर्‌यन निश कॅ़शीरि न्यबर गछ़ान तु कॅ़शीरि हुंदि शीतकालु निश पनुन पान बचावान। तिम ऑस्य नमतुकि वंदु ति गॅमित्य। मगर पतु येलि कॅ़शीरि वापस यिनु बापथ बनारसु प्यठु जोम वॉत्य, अति ओर हेक्य नु कॅ़शीरि तॅरिथ। यिथु पॉठ्य यथ कॅ़शीरि सु छ़ायन तु ग्रायन वुछान ओस, गव तमि स्वरगु निश छ़्यनु। पतु आव ऑखर सु दोह ति येलि सु बेयिस स्वरगस कुन द्राव। पनुन पान प्रज़ुनावनु पतु ओस सु तॅथ्य मँज़िलस कुन लमान युस प्रथ काँसि हुंदि खॉतरु मुकरर छु। मगर सु ओस चंदु बोरुत। तिक्याज़ि सु ओस पनुन पान सॅरिथ तु ख्वदा परसती अमली तोर सरुखरु कॅरिथ अथ मँज़िलस कुन द्रामुत। तमी छन यि चेनुवन दिचमुच़ :

ख्वदी बेदार सपदिथ वाव बॅन्य बॅन्य
दॅबिथ सूर्‌च त्यमबुर बेयि शोलु नावुन
छु फ़क़रस क्या थज़र, बेदार छुस दिल
अमल ऑसिथ ह्यथुय उक़बा बसावुन

प्रोफेसर मंज़ूर फाज़िली
बंड्‌पूर, श्रीनगर।

पोशिवुन नाय काँसि ल्वकुचार वॆस्ये।
किथु मनुवन रूठमुत यार वॆस्ये।।

लुयि लोसम यियि नु दय क्या गॅयस।
तुयि खून द्राम यियि सय आर वॆस्ये।।

चुनुन्य मूर हिश हॆरि ब्वनु पॅलिथ आयस।
शोलुवुन क्या लोलुक नार वॆस्ये।।

अस्तु अस्तुय अमि नस्तु खंजर सुत्य।
सीनु कतारा कीनावार वॆस्ये।।

पोत ज़ूने लोत लोत बाल द्रायस।
स्वनु सुन्द हय तस साज़ सेतार वॆस्ये।।

नुनु पोश ज़न छु करान छ़ायि गिती।
प्यठु गोशन क्या शर्म दार वॆस्ये।।

सनु लोगमुत छुम यनु नीरिथ गोम।
ज़ांह नु बलवुन लोलु बीमार वॆस्ये।।

लोलु तोसस दुयि हुंज़ पेमुच़ ॲथुर।
गोसु त्राविना वॅ़रनस बु खार वेस्ये।।

दूरिरुकि नागु कॉन्य म्यॉन्य वॅजमुच़ नाव।
लोलु व्वलुरस कुनि नय तार वेस्ये।।

दिल हुशारन लोलु मस बॉगरान।
रिन्दु 'राज़ुन्य' ज़िन्दु अफकार वेस्ये।।

◆◆◆

थवस प्यालु बॅर्‌य बॅर्‌य यियम न सु सालय।
पनुन पान पॉरिथ बु कर हस हवालय।।

वज़ान ज़ीरो बम छुम दज़ान सोज़ु सुत्य दिल।
दिवान रोज़ु कूत काल बो दर्दु नालय।।

त्रटन वुज़मलन म्यानि आल्युक तलाशा।
पनुनि आहकि नारय ओलुय बु ज़ालय।।

फोलिथ आव गुलालय द्‌वसन प्यठ दजन मंज़।
दिलस दाग वॅमिकुय रॅटिथ क्या मलालय।।

सुबुह फोल तु वाव द्राव असुनावि पोशन।
रिवान आयि लवु च़ॅंज करान हाल हालुय।।

गुपिथ खलवतस मंज़ खुलिथ जलवतस मंज़।
वुछिम 'राज़' यिम चॉन्य अजब क्या खयालय।।

◆◆◆

वॅन्य मे दित्यमस जाये जायि लो लो।
मॅच़ बु गॉमुच़ तँहज़े मायि लो लो।।

नाज़ तलवार लायान दिल कतरान।
ताज़ु चेशमु दरय बेपरवाये लो लो।।

ज़ुलफुकुय ज़ाल शीरिथ छ़ायि रूज़िथ।
लोलु च़ूरन छु आये ग्रायि लो लो।।

ओबरु तलु ज़ून छय करान छ़ायि गिती।
र्‌वय हॉविथ ति दरहिजाब आयि लो लो।।

जेरु ओनुनम वॅमि स्वनि बॅर्‌यनस कन।
मोत ल्वकुचार कोरनम ज़ायि लो लो।।

नाव्वमेद छुसनु छम रहमतस प्यठ नज़र।
पायि बोड करि 'राज़ुन' पायि लो लो।।

◆◆◆

नेह गॅंजमुच़ छम चानि अमारय,मत्यो बलुयो चानि दीदारय।
होलु चाने यिखना बु पान मारय, मत्यो बलुयो चानि दीदारय।।

रोशु यिखना वथरय पोश वतन, चेशमु व्वंद्यो द्वन पंपोश पादन।
रोज़ू मेहमान सानि दोह तारय, मत्यो बलुयो चानि दीदारय।।

चॉन्य दूरिरन कोरनम वाँनिजि सूर, वादु कॅर्‌य कॅर्‌य ज़ाह नो कॅर्‌यथम पूर।
सोरमु चेशमन अशिची लॅजिम दारय, मत्यो बलुयो चानि दीदारय

चेशमु असवुन्य बॅर्‌य बॅर्‌य छी मस खॉस्य, लोलु चूरन अमिच़ी छे लॅजमुच़े फॉस्य।
डींश डींश ना रोज़न दिल करारय, मत्यो बलुयो चानि दीदारय।।

नेन्द्रि हछ़ि हूरि दूरि दूरि वुछ मे रोयस, ऑर कॅर्‌य कॅर्‌य शहमार हुसनु गंजस।
नारु वज़मलि छम चेशमु खुमारय, मत्यो बलुयो चानि दीदारय।।

'राज़' ओसुम बाज़ हे अथु मंज़ गोम, व्यतुरॉविथ ज़ोनुमनु प्यतरुन प्योम।
रावुरोवुम फलि फलि म्वखतु हारय, मत्यो बलुयो चानि दीदारय।।

◆◆◆

रोवमुत मे ल्वकुचार बालि यियिना बालुयार।
कोतुय गव मे वेस्य क्या करु वेस्ये।।

अदेर यि समसार तावुनन हा बाज़ार।
कोतुय गव मे वेस्ये क्या करु वेस्ये।।

खशमु हॅच़ स्वर्मु चेशमन हुंद यि खुमार।
वुज़मलि छ्यफ दिथ ऒबरुक यि गटुकार।।

शोलुवुन छु गुलज़ार लोलुक नवबहार।
कोतुय गव मे वेस्ये क्या करु वेस्ये।।

ही तन नॉविथ बाल रूज़ुस पुरिथ।
यियम नु तु दिल मा गछ़ि म्योन हँदरिथ।।

प्रारान खम च़ाम कारि, रूदुम इनतिज़ार।
कोतुय गव मे वेस्ये क्या करु वेस्ये।।

लोलु थरि म्याने च़ूर प्योम सूर गोम।
परमस यॉर्‍य चोम तनु हय दूर्‍योम।।

पायि बोड पाय करि यियि सय म्योन आर।
कोतुय गव मे वेस्ये क्या करु वेस्ये।।

प्रारान लूसुस ज़ारान वंवगु पोश।
कारतिक ज़ूना छे पुंलिया बरजोश।।

लोल बॉगरावुहाव छावु हाव ल्वकुचार।
कोतुय गव मे वेस्ये क्या करु वेस्ये।।

मंज़ दॅरियावस त्रॉविथ गोम नाव।
हम छ़ोट तार सोन छु सोंतुक विजि वाव।।

बॅठ्य बॅठ्य रूज़िथ छुम गिंदान तिकतार।
कोतुय गव मे वेस्ये क्या करु वेस्ये।।

बालि कोर मे पॉराव नेर्‌यम यि हावु बाव।
स्वनु द्राव यावनस अपज़ुय बोर मे चाव।।

कुस ज़ानि वीरि हुंद अँदिरिम दोदुरयार।
कोतुय गव मे वेस्ये क्या करु वेस्ये।।

गवरु शब्दु बूज़िथ 'राज़स' होश आव।
नाज़स बोश आव साज़स जोश आव।।

खय ज़ॅज मे ऑनस दीदन छु दीदार
कोतुय गव मे वेस्ये क्या करु वेस्ये

○

आदनुक वादु याद पाव, टाठि यारि मसॉ मॅशराव।
पर्दु तुल असि र्वय हाव टाठि यारि मसॉ मॅशराव।।

यावनस छि मारान छ़्व, दोह पाँशि राथ क्या दोह।
यावनुन दगु दगु त्राव, टाठि यारि मसॉ मॅशराव।।

ही थॅर वॅरथस बरु, हरदुनि ॲहरु छम थरु थरु।
फोलरावि सोंतन वाव, टाठि यारि मसॉ मॅशराव।।

आयिसय वतु शेरान, लूसमुच़ चेशमु वथरान।
दूरिरुक नार शेहलाव, टाठि यारि मसॉ मॅशराव।।

पोशन छे लॅजमुच़ रेह, डींश डींश वॅस्य वॅस्य पेयि।
चमनस मंज़ सु याम च़ाव, टाठि यारि मसॉ मॅशराव।।

सरतलि बनि स्वन प्रार, नारस बनि गुलज़ार।
लोलुचि बछि मंज़ ताव, टाठि यारि मसॉ मॅशराव।।

आबशार म्योन छु ग्रज़ान, ज़ीरो बंम छु वज़ान।
लोलस छु आमुत छाव, टाठि यारि मसॉ मॅशराव।।

ननि कथु 'राज़न' वनि, जामस मुच़रिथ तनि।
खामखा रोज़िहस ग्राव, टाठि यारि मसॉ मॅशराव।।

○

यार म्योन नुंदबोन वुनि छुस आदन,
नादन म्यान्यन थाविना सु कन।
म्वनि बो वंदहस पंपोश पादन।।
नादन म्यान्यन थाविना सु कन।।० ।।

लोलु नॉर्‌य गँडनम रेह ख्यमु ना वेह,
रूदुय नु कांह स्नेह साथा व्वलु बेह।
लूसमुच़ क्या करि चान्यन वादन।।
नादन म्यान्यन थाविना सु कन।।० ।।

कथ क्युत स्वंमु साज़ मँजि नम तु म्वय नाज़,
फुटमत छु दिलुक साज़ वॉच़ुय नु आवाज़।
यिखना खम येलि अच़ि शमशदन।।
नादन म्यान्यन थाविना सु कन।।० ।।

परमस वुछिथ वाय, रूज़ुय नु दानु माय,
ऑसुम नु चॉन्य राय, कति व्वन्य म्योन पाय।
दर्शनु चानि वुज़ि पोन्य नागरांदन।।
नादन म्यान्यन थाविना सु कन।।० ।।

बुछवुन्य बिच जूर्य सुत्य शहमारन,
वार् वार् ज़ॉग्य ज़ॉग्य पत् लारान।
त्वछ़ छमन् गोश थावि कुस पॅर्ययादन।।
नादन म्यान्यन थाविना सु कन।।०।।

ऑव्युल त् ज़ॉव्युल लोलुक ओम पन,
वॅत्य वॅत्य आछुर वुठ्य वुठ्य छुयन त् छुयन।
रागुक त् दुवेशुक 'राज़' बोव सादन।।
नादन म्यान्यन थाविना सु कन।।०।।

◆◆◆

साकियन द्युत शराब दसत बदसती,
तमि मॅसती बाल मुच़रॉवनस।
मदहोश करुवुन्य क्य मॅदुर मॅसती।।
तमि मॅसती बाल मुच़रॉवनस।।०।।

र्वनि ग्वडुकुय श्र्वन्य श्र्वन्य शीरीन क्या,
क्र्वन्य क्र्वन्य अँदरिम मे बालि च़ोल नु ज़ांह।
जामन चाख दिथ दामानु दॅसती।।
तमि मॅसती बाल मुच़रॉवनस।।०।।

डींशिथ गव व्वदॉस्य ज़ुलफुचि वालुवाशि,
पोशि मोत पोशि नूल मॅठमुच़ बोल बाशि।
बुलबुलस आबाद दिलची बॅसती।।
तमि मॅसती बाल मुच़रॉवनस।।०।।

पय तोह्य छॉर्यतोस शेछ म्यॉन्य नी तोस,
ज़ार म्यॉन्य वॅन्य तोस आर म्योन अॅन्य तोस।
वॅन्य तोह्य दी तोस परबतु पॅसती।।
तमि मॅसती बाल मुच़रॉवनस।।०।।

आरहच़ चेशम़ म्यानि बॅर्य बॅर्य गुलाब वानि,
मार्युक लॉयिथ माय मॅठया दानि दानि।
मेछर त़ मॅदरेर अथ ज़बरदॅसती।।
तमि मॅसती बाल मुच़रॉवनस।।०।।

इज़हार वॅरिथ 'राज़' राज़ छुऩ रोज़ान,
रिंद़ छुख ज़िन्द़ मर खट त़ पनुन पान।
ग्वऱ वाकस पज़ि कऱन्य परॅवसती।।
तमि मॅसती बाल मुच़रॉवनस।।०।।

◆◆◆

कॉल्य रोज़ी नु हुसनस बोश, बॉल्य यावनस मय तोश।
लोलु नारन खोरनम जोश, बॉल्य यावनस मय तोश।।

कलि तँहज़े रोवुम आराम, वावु निख ना पॉगाम।
लोलु बांगस छि फॅल्यमुत्य पोश, बॉल्य यावनस मय तोश।।

मछि पेमचु छे लोलु ऑनस, यॅच़ परेशान तनु छस।
खूनि जिगरय छु कौरमुत नोश, बॉल्य यावनस मय तोश।।

अशि वाने पाद छलुहस, अडु कलि ज़ॅवि वनुहस।
चुय छुख सीरस सरपोश, बॉल्य यावनस मय तोश।।

ल्वलि ललवुम लोलुक नार, सीमाब छस बेकरार।
दुह रेह रोस सोत खामोश, बॉल्य यावनस मय तोश।।

हल अज़ताम सपदुम नु 'राज़', महमूद कुस कुस अयाज़।
कस वनि कुस थावि कुस गोश, बॉल्य यावनस मय तोश।।

◆◆◆

○

जज़बु व शोका मॅसतिया छय दिल हुशयारन आलविथ।
इज़्ज़तिराबा बेकरॉरिया इनतिज़ारन आलविथ।।

सुबुह फोल तय वाव बागस मंज़ अॅच़िथ द्राव यी वनान।
अर्ग़ुवॉनी लालु ज़ारु च़ द्वन इज़ारन आलविथ।।

मस्त नज़रन स्वर्मु चेशमव मीठ नज़रा याम वॅ़र।
प्यालु व्यसरिथ पेयि पथर चेशमु खुमारन आलुविथ।।

यावना खसुवुन मगर वुछ सादुगी हुंज़ इनतिहा।
दीनो ईमान ज़िन्दगी मोसुम इशारन आलुविथ।।

शर्मि कथु रोट गोम गुमु आम क्या वनय ज़्यव कलि गॅयम।
व्रूठ दूर्यर वादये बे एतिबारन आलुविथ।।

लोलु तब सीनस सन्योमुत परनि च़रगोमुत नबस।
दाग जिगरुक फॅलिथ आमुत, नव बहारन आलुविथ।।

वुठ कुमुल्य डींशिथ ड्यकस द्रह गोस त्रन त्रुवहन अन्दर।
सनु लोगमुत छुम मे जिन्दगी इखतियारन आलुविथ।।

अशवु कजकस दिल गँडिथ द्राव मीरि शिकार बॉल्य बॉल्य।
आश तय गाश दिलजिगर छुय शहसवारन आलुविथ।।

रॉत्य रातस मालु लॅदरस सुबहनस तामथ कर्यम।
हलमु हलमौ म्वखतु छॅकरुम आबुशारन आलुविथ।।

'राज़' नहकय इनकलाबुक डोल ह्यथ रूदुख नचान।
डोलची ठसराय यिछ़ चान्यन इशारन आलुविथ।।

◆◆◆

मस बु चॉवनस दामु दामु गलि गलि,
मनु मनकलि वुहि लोलुक नार।
सौत सौत ललुवुन प्योम मंज़ लोलु ललि।।
मनु मनकलि वुहि लोलुक नार।।०।।

सोरुय अॅछव किन्य वौथ जिगर छलि छलि,
सुय रँग सॅदरन द्युत लॅदरस।
वेरि चानि रातस मालु कर्‌यम फलि फलि।।
मनु मनकलि वुहि लोलुक नार।।०।।

ज़ुलफुच कमंद ह्यथ तलवार छस हलि,
लायान तु वायान बेपरवाय।
बदमस्त बुलहवस नहकुचि गांगलि।।
मनु मनकलि वुहि लोलुक नार।।०।।

जिगरुक दाग ज़लि सॉर्‌य गटु ज़लि,
व्वंदु प्रंज़लिथ पेयि आलमस गाह।।
अरॅज़र बोज़तम लोलु छूवख युथ बलि।।
मनु मनकलि वुहि लोलुक नार।।०।।

वॅन्य मो दितिमस वनि आम नु मंज़ थलि,
मन मँज़लिस मंज़ वुछमस जाय।
शोछ छय ओम द्वद ललविथ युथनु डलि।।
मनु मनकलि वुहि लोलुक नार।।० ।।

ओम ज़ोम थॉविथ सूर गोम चानि कलि,
दम फॅट्य बाल छस यॅच़ परेशान।
स्वनु छम गेलान कोलु पननि युथ न डलि।।
मनु मनकलि वुहि लोलुक नार।।० ।।

अकलि हुन्द मुलु मायि कूत काल अपुज़ चलि,
लोलु सारंगि चार वारु पॉठ्य तार।
डोलुकि डुमु डुमु 'राज़' नसॉ होशि डलि।।
मनु मनकलि वुहि लोलुक नार।।० ।।

◆◆◆

एतिबारा वादय बेतिबारन आसि ना।
मीठ कॉच़ा बेकरॉरी इनतिज़ारन आसि ना।।

ख्वनि ग्वडुक श्र्वन्य जामची छ़ठ कमान ख्वपु संज़ वुछ़िथ।
मायि होत म्यूठ इनतिशारा इनतिशारन आसि ना।।

केंह वॅनिथ ह्योमस नु कोल गोस थोद तुलिथ ज़ॉनिम नु अॅछ।
रूबरू रूज़िथ ज़बान म्यान्यन इशारन आसि ना।।

हरदु वाव आव शेछ वॅनिथ द्राव वुज़मलव ह्योत संज़ करुन।
आसमान व्वशल्योव थरु थरु नवबहारन आसि ना।।

गेन्य ड्यकस खॅच़, च़ास यामथ फोल जिगर क्या दुशमनस।
ज़ानुवुन कांह मानि यिमन चान्यन इशारन आसि ना।।

जामु च़ॅट्य पोशव थकान अॅछ आयि ना यॅबुरज़लन।
बोश हुसनुक नाज़लन तय गलअज़ारन आसि ना।।

छ़िम मिच़ुर्य कॅंड्य त्रुस्य लगान येलि याद गेलुन छ़ुम प्यवान।
शानु दॉरिथ वुनि करारा बेकरारन आसि ना।।

छ़ुस वुछ़ान पनुनुय बहारा बेयि जहारा अॅंद्य पॅख्य च़्वपॉर्य।
'राज़' रूज़िथ राज़ि हॉरथ राज़दानन आसि ना।।

O

दिवान छस वॅन्य च़्वपॉरी, ब॒ यॉरी मॉर नसय।
मे छम यॅच़ बेकरॉरी, ब॒ यॉरी मॉर नसय।।

अॅछन आम गाश सोरान, क्वठ्यन आम होश लोसान।
सु काफर छु ज़ुनॉरी, ब॒ यॉरी मॉर नसय।।

मोदुर मस क्या छु परमस, लॅगिथ रस बे व्वफ॒हस।
जिगर चोम फ्यॉर्य फ्यॉरी, ब॒ यॉरी मॉर नसय।।

दरस लजि अॅछ यॅँबरज़लि, सु यियि ना वाद॒ युथ न॒ डलि।
मे रूशिथ च़ोल कपॉरी, ब॒ यॉरी मॉर नसय।।

छु पन॒नुय लोल प्रज़लान, दॅज़िथ ओस पोंपुर वनान।
मे मुच़रन॒ आयि तॉरी, ब॒ यॉरी मॉर नसय।।

जलव॒ क्या गव पर्द॒ क्या, नेबर नीरिथ अंदर छा।
ब॒ मॉर्स पर्द॒ दॉरी, ब॒ यॉरी मॉर नसय।।

बहारस होश येलि आव, दिलस रूदुस न॒ आमताव।
वुछिथ 'राज़न्य' बेदॉरी, ब॒ यॉरी मॉर नसय।।

रोशि रोशे त्राव लोल वुज़नावतन छया म्यॉन्य द्रुय।
ज़ायि कोरमुत म्योन यावुन छावतन छया म्यॉन्य द्रुय।।

क्य वनय किथु पॉठ्य वनय यिम आरुहचु अॅछ छय गवा।
न्याय लोलुक वारु पॉठ्य अँज़रावतन छया म्यॉन्य द्रुय।।

लोलु चोन होल छुम जिगरस तवय गोमुत वुबॉल्य।
छुस मच़र पनुनुय मसॉ मॅच़रावतन छया म्यॉन्य द्रुय।।

रायि राये बॉगरावुन ग्राय क्या रॅटथम दिलस।
कीनु थावुन यी पज़्या मॅशरावतन छया म्यॉन्य द्रुय।।

लोलु चून्यव सुत्य जोरथन सीनु म्योन छुय मरहबा।
ज़ूनि प्यठ कनि बाग फ्वलविथ छावतन छया म्यॉन्य द्रुय।।

प्रारुवुन मतु थावतन आमुत सवॉल्य यॅच़कालकुय।
लोलु मसकी प्यालु बॅर्‌य बॅर्‌य चावतन छया म्यॉन्य द्रुय।।

पॉट्य केम्य संद्य पॉठ्य ख्यथ ख्यनची कथा अंज़ाम वुछ।
ज़ालु लोगमुत 'राज़' छुय म्वकलावतन छया म्यॉन्य द्रुय।।

○

दॅदिमुतिस द्रमनस बहार आमुत मगर तस क्या खबर।
रूठमुत मोत ल्वकचार यार आमुत मगर तस क्या खबर।।

बुलहवस त्रॉविथ चमन कोता अप्यर दागे जिगर।
ह्यथ वतन प्यठ लालुज़ार आमुत मगर तस क्या खबर।।

आश सूरिथ कॉर पखि मंज़ कॉंड मॅरिस अन्दर बिहिथ।
रूठमुत मनुवॅन्य बहार आमुत मगर तस क्या खबर।।

ह्यसु जूर्या जोरि मारान छुय असान पंपोशि डल।
सीनु मुच़रिथ वुछ अमार आमुत मगर तस क्या खबर।।

छ़ायि पनुने छुस बु खोच़ान गाशु अँद्ररय गटु गॅयम।
गफलतुक मस च्यथ खुमार आमुत मगर तस क्या खबर।।

लोल साज़स तारु डेजि छय सोज़ु रोस दिल छुय अगर।
रातु क्रूला शब बेदार आमुत मगर तस क्या खबर।।

ज़ूल जिगरुक कोर अॅछव छेतु च़ाँग्य रेह किथु रोज़ि पथ।
लोल चून्यन कर शुमार आमुत मगर तस क्या खबर।।

च्युरग्युशा हार्यन च़र्यन हुंद छुस वुछान अँद्य पॅख्य च़्वपॉर्य।
'राज़' ह्यू कांह दिल हुशार आमुत मगर तस क्या खबर।।

हुसुन पानय छ़ायि रूज़िथ लोलुकुय सामानु क्या।
मसलहत छा गरदिशस मंज़ वनतु नतु पैमानु क्या।।

चूरि ललवुम खलवतन अन्दर चोन ख्याल ऐ नाज़नीन।
इनतिहा लोलुच गछ़्यम, काबस खबर बुत खातु क्या।।

रॅहमतुक दरबार वोथ ऑसिथ तु गुसतॉखी बगॉर।
हरनु चेशमव चाविहे तोलि साकिया मसतानु क्या।।

पान ज़ालुन बॅड कथा छेनु यी मगर अंदेशु छुम।
गथ करुन नूरस पोज़ुय सॉरी बनन परवानु क्या।।

वुज़मलन हुन्द रकुस डींशिथ होश डोल साहब दिलन।
वॉन्कु मसतस वाव सुबहुक द्राव करने शानु क्या।।

नंग त्रॉविथ नकदि दिल ह्यथ लोलु बाज़र 'राज़' द्राव।
ज़ॉव्यजारा गाटुल्यन हेछिनावि अज़ देवानु क्या।।

◆◆◆

हतय वेस्य बालु यारस वनतु रोशे रोशु त्रावुन गोछ़।
शिशुर नीरिथ यि ज़रद्योमुत चमन बेयि शोलुनावुन गोछ़।।

मे लोसुम कॉर प्रारान वतु वुछान तस चेशम वथुरान।
तॅमिस पोत ज़ूनि ओसुम युन खबर छा वारु आसुन गोछ़।।

मे आमुत जेरु बरबुकु यिथ तवय छस दारि बॅर्‌य नेरान।
वुछान छम दूरि दूरे मोज सु यिम शुर्‌य लॉज़ त्रावुन गोछ़।।

लॅगिथ परमस मे कम कम शॉल्य तारख रूद क्या हावान।
बु कॉच़ा सादु कम कम सॅच़ करान मनुवुन मगर युन गोछ़।।

यिवान छम याद डल सॉलन तु मेलन हुन्द मच़र क्या ओस।
सु मच़रुक प्यालु रातुक सुबहनस तामथ ति आसुन गोछ़।।

दरस लजिमच़ु छे अॅछ़ बासान दवान दोरान यिवान कुसताम।
स्यठा गोव च़ेर प्रारान दर्शनस छस़ व्वन्य ति वातुन गोछ़।।

च़े वनुना अदु कॅमिस वनु वनतु कुस छुम ब्याख बोज़न वोल।
पगाह मा ग्राव करनय टॉठ्‌य पनुनी तोति बोज़ुन गोछ़।।

तसुंज़ गोजि गंडनि आमत 'राज़' बावान सीर बाजन दॉद्य।
सु दादस वाति या नय वाति मगर फॅर्‌ययाद बोज़ुन गोछ़।।

सोंत आव लौत लौत वुहवुन लोलुनार,
रोवुम करार बालि रोवुम करार।
चाख दिमु जामन छुमनु वनुनस वार।।
रोवुम करार बालि रोवुम करार।।०।।

प्रारान लूसुस ओसुम इकरार,
पौत शौहलन वातु नीरिथ कौत।
सादु छस बु कॉछ़ा वादस छा एतिबार।।
रोवुम करार बालि रोवुम करार।।०।।

कोतुर बहानु ओस लोलस व्यवहार,
महरुल निसायि चौल रूशिथ सॅलीम।
लूसमुच़ चेशमव छे प्रारान शालमार।।
रोवुम करार बालि रोवुम करार।।०।।

रोबरो रूज़िथ शीरीन गुफतार,
मेछि कथु बूज़्य बूज़्य गलि ज़्यव गॅयम।
प्रानि ग्राव अफसानु सपदिथ दीदार।।
रोवुम करार बालि रोवुम करार।।०।।

गतु रॅनि गथ वॅर सौदरस लौगुस तार,
सौन व्वगुन तॅम्य कति ज़ान्योवुय।
मानि रॅनि क्रूठ प्यव कोता यि समसार।।
रोवुम करार बालि रोवुम करार।।०।।

◆◆◆

○

बदलॉव्य नॅव्य नॅव्य जामु लोलन सोज़ि जिगर छा।
दिथ चाख जामन सोज़ रॅसत्यन हुन्द ति मच़र छा।।

यिम हरनु रॅसिज चेशमु वुछिथ चानि डलान होश।
चावान मत्यन त्रेशि हत्यन जामि नज़र छा।।

लागुन्य छे कमन माँज़ नमन अॅस्य ति करव ज़ूल।
अंदेशि छम ऐ सोज़ि जिगर खूनि जिगर छा।।

चेशमन मे वुछान जून लॅजिम ब्राँत्य कॉत्या गॉम।
प्रथ खयाला छु छ़ायि ग्युता तस ति खबर छा।।

अथ नूर बुथिस परदु तुलान शोख नज़र दॅज़।
वुछनस ति अरमान रूद वुछनुक वुछतु खबर छा।।

बेमार चेशमव आरु हच़ौ वारु वन्योमस।
सोत सोत दोद ना म्योन बदन रेहति न्यबर छा।।

क्या करु च़लु ना दूर जंगल थामि गोमुत दिल।
अनि 'राज़' कोता ताब तॅमिस यूत जिगर छा।।

○

साद् लोह त् बेखबर वुछत् सॉ म्योन च़ार् गर।
दॉद्य लदस दवा कर या गछ़ त् पनुन्य कथा कर।

लोल् छ्वकन ति छा दवा यिहुन्द ह्वचुन यिमन रवा।
सीन् पनुन छु दाग दाग, दाग पनुन जिगर जिगर।।

कैंह वुछिम बॅठ्य बॅठी पकान कैंह वुछिम संज़ सखर करान।
लोल् सरस बेवायि व्वठ लॉय बस तिमव ज़्यून सफर।।

दोह डोलुम साज़ संज़ करान, रात गॅयम वुछान वुछान।
छ़ायि गित्यन मे ब्राँत्य गॅयम रोव करार आम मच़र।।

मेकदा चोन लूबवुनुय प्याल् मलर छि बॅर्य बॅरी।
चन् निशि कूत मोदुर मोदुर वाय पोतुस ज़हर ज़हर।।

बुत कदस मंज़ छु क्या सना, शेख वुछुम करान तवाफ।
चूरि थवान छु 'राज़' दिलुक वअज़ परान ज़बर ज़बर।।

◆◆◆

○

हुसनस छु बोशा यिति अख गुमाना,
दिलस छु चावा यिति अख गुमाना।
हुसना तु ॲशका द्वशवय छि मच़रा।।
यिति अख मच़रा हुति अख मच़रा।।०।।

वसलुक मेछर मेछरस ति ज़हरा,
दर्दुक क्रेछर क्रेछरस ति लज़था।
वसुला तु विरह द्वशवय छि मच़रा।।
यिति अख मच़रा हुति अख मच़रा।।०।।

यावनस जोशा सुति ना पायदार,
हवसस मॅसती स्व ति छॆ बे खुमार।
यावुना तु हवसा द्वशवय छि मच़रा।।
यिति अख मच़रा हुति अख मच़रा।।०।।

श्रावनु ही फोज त्रॉविथ जलवथ,
आरन वनन मंज़ प्रॉविथ खलवत।
जलवत तु खलवत, द्वशवय छि मच़रा।।
यिति अख मच़रा हुति अख मच़रा।।०।।

त्रावि क्या तु प्रावि क्या मन गोछ़ मारुन,
नतु गव क्रेंजिल्यन पोन्या सारुन।
त्रावुन तु प्रावुन, द्रशवय छि मच़रा।।
यिति अख मच़रा हुति अख मच़रा।।०।।

दोह लोग दरु वॉच़ यारुबल तल नाव,
चन्दु सोर तार दियि बुथि छुय विजि वाव।
बोठ तय आवलुन, द्रशवय छि मच़रा।।
यिति अख मच़रा हुति अख मच़रा।।०।।

हारि कुस तु ज़ेनि कुस अहमन चु रोटनख,
समसार शतरंज चु ति अख म्वहरा।
ज़ेनुन तु हारुन द्रशवय छि मच़रा।।
यिति अख मच़रा हुति अख मच़रा।।०।।

'राज़' गछ़ि नु बावुन, हावुन छु न्यावुन,
नतु गछ़ि कांछ़ा दिल हुशार आसुन।
हावुन तु न्यावुन, द्रशवय छि मच़रा।।
यिति अख मच़रा हुति अख मच़रा।।०।।

◆◆◆

कॅशीर

आव बहार रोफ करान, ठॅर्‌य तुलान लोल बरान।
लोल बरान बरान वनान, अॅस्य बनावोन कॅशीर।।
नॅव बनावोन कॅशीर।।
जोय बारान छय ग्यवान, गूर गूर छय करान।
व्वथ च़े छय लयि अनान, लोलु कॅमि छय वनान।।
त्राव नेन्द्रि हुन्द गुबार, बेखुदी हुन्द खुमार।
म्यूठ मोदुर इनतिज़ार, यि वनान छु फलके पीर।।
नॅव बनावोन कॅशीर।।
गर्दिशे अयाम चोन, सुबुह चोन शाम चोन।
बन्दु चोन गुलाम चोन, नोव मगर निज़ाम चोन।।
नाज़ दपान बोश आम, जोश वनान होश आम।
मय बदोश साकी आम, अख अॅकिस दिवान छि ज़ीर।।
नॅव बनावोन कॅशीर।।
दाग छुय बेदाग चोन, जिसुम छु बेचराग चोन।
पोशु नूल छु ज़ाग चोन, राग बनान छु बाग चोन।।
ताब बेकरार कर, होसलु पुरव्यकार कर।
व्वथ पनुन चु चारु कर, छय बनावुन्य कॅशीर।।
नॅव बनावोन कॅशीर।।
व्वश तु वॅह्य त्राव चुय, ज़ोर पनुन्य हाव चुय।
थाव पनुन नाव चुय, बाग छु चोन छाव चुय।।
छी वनान कोहु कन, संगर च़ठ पहाड खन।

तेशि चोन नारु ज़न, छय अनुन्य चॖ जोय शीर।।
नॅव बनावोन कॅशीर।।

सोन व्वगुन ति सोम चु कर, माय महबत लोल बर।
सीनु मुचर तु हाव जिगर, पर्दु मु थाव चु पर्दु वर।।
नेर नोन आफताब, गाह प्यथ चलि हिजाब।
छुय कम्युक चॖ इज़तिराब, कुस वनान छुय हॅकीर।।
नॅव बनावोन कॅशीर।।

छख अगर चु होशमन्द, कर खुदी पनुन्य बुलन्द।
लाय तारकन कमन्द, युथ बनख चु अर्जुमन्द।।
तुल कमंद चु गंड कमर, त्युथ युथुय ज़ि नेरि शर।
शानु बशानु कॉम कर, क्याज़ि वनन असि फॅकीर।।
नॅव बनावोन कॅशीर।।

कॉम करुन्य छॆ कॉम सॉन्य, ब्रोंह पकुन छु मान मॉन्य।
लोलु तुलुन्य छॆ अलुबॉन्य, ऑम अगर छॆ कोंदु चॉन्य।।
वख ह्यवान छु इमतिहान, वॅहम् त्राव बॊयि गुमान।
थव यॅकीन गछ़ पकान, छुय अथस मंज़ यि तीर।।
नॅव बनावोन कॅशीर।।

पेशु वरन हुन्द चु ताज, हेन्दरेन्द चोन राज।
आलमस ह्यवन छु बाज, छुय कम्युक चॖ एहतियाज।।
यी वनान 'राज़' आव, पान पनुन चु प्रज़नाव।
आवलनिस मंज़ छॆ नाव, छुख चु कॉफिलुक ॲमीर।।
नॅव बनावोन कॅशीर।।

◆◆◆

बहार

नॉवुय आलमा शूबरोव नवबहारन।
नवेर ताज़ुगी छम ख्याल इशारन।।

ग्यवुन लोग कुकिलव जलव पोशुनूलव।
द्युतन सोज जोयन, क्वलन आबशारन।।

गुलालव वतन प्यठ कसुंज़ि वेरि कोर ज़ूल।
छकान म्वखतु बारान आव सबुज़ ज़ारन।।

गरान दूर थर्यन आव जरान चूनि सबज़स।
वलान जोरि बागन, वनन, क्वह सारन।।

यँबरज़ोल वुज़नॉव मचि नेंद्रि वॅत्यजव।
बोंबुर बांबुर्योमुत पतय आव लारान।।

बुमंन क्या गिंदान योसमन स्वर्मु लॉगिथ।
चुनन्य मूरि हेअॅचमुच छे रेह लोलु नारन।।

छि गुलदस्त तोमुल् गोयि शूबान अथन क्यथ।
ड्यकस टिकटु लॉगिथ गुलाब आव लारान।।

बरान रूद सोसुन वंदस दुशमनन कन।
तवय ज़्यव फॅटिथ द्रायि तस अंद मज़ारन।।

वदान शॉयिरस दिल स्वत्योमुत अॅछन गाश।
तॅमिस ज़ख़ुम फौलरॉव्यमुत्य नवबहारन।।

छु कुनि बाकु द्यावान छि कुनि श्राकु वायान।
छु जाम व सुबह कुनि, छि कुनि आब कारन।।

अॅछन ज़ालिहे हुसुन मोसूम वुछतोन।
सु कॉरमुत छु मजबूर नफसि अमारन।।

छॆ च़ामुच़ बुथिस गॊनि ज़ंगन वाय मॊज़रेनि
दज़ान वुछ मॆ ख्वजि बाय, रॆह ज़न अनारन।।

छि कम तमनु चुक्य रेशमस मखमलस प्यठ।
वुछुम हाय पॆमुच़ कमन माह पारन।।

कमन मिस तु बांगर तु सॉलॉन्य फॅल्य नाल।
छि कम स्वनु लरन दुर फल्यन ग्रायि मारन।।

अड्यन गूल गोमुत छु अर्कस तु खूनस।
तु अडॅ्य श्रावुनस यावनस छुवह छि मारन।।

कमन रॅहज़नन जॉहिलन दोर आमुत।
वुछुम क्रूठ तावन कमन दिल हुशारन।।

अड्यन हुन्द वुछान छुस दज़ान तील कनि आब।
बनान वुछ मे अशि वोन्य कमन म्वखत हारन।।

चवान खूनि दिल छुस वनय ज़ॉव्य जार क्या।
कमन अहमकन छुस थ्वकन अथ ब दारन।।

पज़र ट्योठ अपुज़ म्यूठ, यिमा 'राज़' ज़ोनुथ।
छे तलखी स्यठा सखत चान्यन इशारन।।

◆◆◆

'शिलम नार'

(शिलम नालु छु अजस बांडी पोरुक अख बरसॉती नालु युस र्‌यतु कालु क्यन इबतिदॉई दोहन ज़ोरन प्यठ आसान छु मगर हरुद यिनस सुती छु ह्वखान तु तथ छे गरुद व्वथान।)

सोंत आव ह्योत ग्रज़ुन होख्यमुत्य आरन,
तस लोलु नारन ज़ोलुय बदन।
बोश आव चेशमन लोलु आबशारन।।
तस लोलु नारन ज़ोलुय बदन।।०।।

क्वसताम शेछ़ ह्यथ सोंतुक वाव आस,
दॉद्य लद दिलुसुय हरदुक ताव द्रास।
सोन व्वगुन छुनु वुछान पतु ब्रोंह लारान।।
तस लोलु नारन ज़ोलुय बदन।।०।।

छारन छंबन प्यठ बठ्यन तु नारन
बुथि बुथि आव दिवान पान मारन।
रोवमुत छुनु लबाव तवय च़ाव गारन।।
तस लोलु नारन ज़ोलुय बदन।।०।।

सोज़ा छु वायान राज़ि दिल छु बावान,
बेखबर ति बोज़ान, बूज़िथ छु रावान।
ज़ॉन्य वोल ज़ानान खूनि दिल छु हारन।।
तस लोलु नारन ज़ोलुय बदन।।०।।

स्वर्नय हटि बोज़ ज़िन्दगी हुन्द सोज़,
डोलुचि ठसरायि मंज़ मु राव होशि रोज़।
बंम चार वारु पॉठ्य लोलुच्यन तारन।।
तस लोलु नारन ज़ोलुय बदन।।०।।

मनसरु पंपोश फ्वलि येलि मेलि यार,
मनुवनि बुलबुलस पानय यियि बहार।
मस खॉस्य ह्यथ छस यँबुरज़ल प्रारन।।
तस लोलु नारन ज़ोलुय बदन।।०।।

मनु मशकि रन्दु दिथ यछ़ु पछ़ि मीलिथ,
नाव चोन लीखिथ ह्यकु न मिटॉविथ।
मानि कुस ज़ारि 'राज़' चान्यन इशारन।।
तस लोलु नारन ज़ोलुय बदन।।०।।

◆◆◆

'डल'

साकिया च़ु प्यालु बर,
शोलु मारान छु डल।
पानु चॉवान छु डल।।

डल छु ओह ओह डल,
ह्यस चु कर ह्यसु मु डल।
साकिया प्यालु बर।।

अॅशुक बेकरार छुय,
हुसुन बेकरार गोव।
वकुफ इनतिज़ार गोव।।

हदफ नवबहार गोव,
जामु तार तार गोव।
अॅशुक बेकरार छुय।।

फितरतुच यि साज़ु गॅर,
साज़ करनि अच़ि रच़ि।
चूनि जरनि रच़ि रच़ि।।

हूर आयि बेछि कच़ु,
छस नु पछ़ कस यि पच़ि।
फितरतुच यि साज़ गॅर।।

गटुं तु गाश पानु वॉन्य,
हिकचि वुछ क्या गिंदान।
ख्वनि हॅट्य क्या वज़ान।।

लावि वाँनिजि फ्रकान, ज़ॉम काकनि रोफ करान।
गट्ु तु गाश पानु वॉन्य।।

ज़ुचु तु लॅहर पानुवॉन्य, नालु मॅत्य क्या करान।
दुर तु कोसम हरान।।

माय तु लोल बॉगरान, ग्रावु ग्रावु क्या करान।
ज़ु चु तु लॅहरु पानु वॉन्य।।

मंदछु बोकुर शर्मु सोव, रोशि पंपोश द्रोव।
छुस गोमुत होव होव।।

वॅम्य सना ऑशु त्रोव, डींश डींश व्वशल्योव।
मंदछ बोकुर शर्मु सोव।।

वुछ हुपॉर्‌य यपॉर्‌य च़्वपॉर्‌य, नव जवां हंसीन जहान।
ज़िंदगी हुन्द कारवान।।

ब्रोंह पकान रवान दवान, चाव बरान असान असान।
वुछ हुपॉर्‌य यपॉर्‌य च़्वपॉर्‌य।।

हूर द्रायु फेरने, लोल वुज़नावुनय।
दामु दामु चावने ।।

हॆसु व्यसरावने, ज़ून डल छावने।
हूर द्रायि फेरने।।

स्वर्मु चशमु खश्मु हॅच़, नरगिसे गुबार क्या।
म्यूठ इनतिज़ार क्या।।

तोशुवुन अमार क्या, लोलु हॊत खुमार क्या।
स्वर्मु चॆशमु खशमु हॅच़।।

वकुत छुय च़ दाद ह्यस, पोशुवुन शबाब छा।
साज़ तुल रबाब छा।।

कुस छु गम हिसाब छा, साकिया शराब छा।
वकुत छुय च़ु दाद ह्यस।।

वारु बोज़ छुम वनान, शालुमॉर हुन्द खुमार।
बॆयि निशातुक करार।।

राग व बागुक बहार, छुनु कुनि एतिबार।
वारु बोज़ छुम वनान।।

छुयतु आसि दिल यॆमिस, बासि क्या डलुक सरूर।
यस गॊमुत आसि सूर।।

तस ह्यवुय छु नारोनूर, ऑस्यतन सु कोहि तूर।
छुयत् आसि दिल येमिस।।

पर्द् तुलि दर्द् दिल, 'राज़' वनि न् करि ति क्या।
वनि ति नय ज़रि ति क्या।।

खामखा खोच़ि क्या, मूदमुत छु मरि ति क्या।
पर्द् तुलि दर्द् दिल।।

◆◆◆

'१ ३ जुलयकिस यादस मंज़'

सबा व्वथ चु गछ़नि शॅहीदन सलामा,
सलामा तिमन नवजवानन सलामा।
सलामा दिलेरन तु शेरन सलामा।।
सलामा तिमन शूबिदारन सलामा।।०।।

यिमव खून पनुने चमन म्योन सगनोव,
यिमव दागु पनुने वतन म्यान प्रज़लोव।
यिमव ऑश अशरत आराम तु स्वख त्रोव।।
सलामा तिमन दिल हुशारन सलामा।।०।।

यिमव सीनु दोर तेग व तलवार तबरन,
यिमव जोश बॊर म्वर्दु रूहन तु बदनन।
यिमव दिच़ तडप बेकरॉरी करारन।।
सलामा तिमन बेकरारन सलामा।।०।।

यिमव अलुरॉव्य काख़-व-ऐयवान तखुत ताज,
कमन्द ज़ूनि लॉयिथ ह्यॊतुख तारकन बाज।
लर्ज़्य दबुदबु यिहंदि सुत्य राज बेयि ताज।।
सलामा तिमन बलु वीरन सलामा।।०।।

यिमव मच़्रि नेंद्रे वतन वुज़ुनॉविथ,
हिशर माय म्वहबत तु लोल बॉगरॉविथ।
बसॉविथ कुनी मॅहफिला जाम चॉविथ।।
सलामा तिमन मेगसारन सलामा।।०।।

सबक दिलबॅरी हुन्द दितुक शोक चमनन,
नज़ाकत दिच़ुख नाज़लन मार्जेबीनन।
ज़बाना इशारन तु खामोश नज़रन।।
सलामा तिमन पाक आशकन सलामा।।०।।

सबक ज़िन्दुगी हुन्द चु हेछ रोज़ निर्भय,
त्रुवॉहिम जुलॉई यिहय शॅछ वनान छुय।
छु मय खानु मुनतुज़िर तु प्रारान छुय म्वय।।
सलामा तिमन सखुत कोशन सलामा।।०।।

◆◆◆

'२६ जनवॅरी १९६६'

बहारस यावनस सुत्य जोरि मारान आयि आज़ॉदी।
तुलिथ मच़ि नेनद्रि बागस चेशम् मुच़रान आयि आज़ॉदी।।

खयालन मंज़ नव्यर बेयि ताज़गी योदवय छे महफिल स्वय।
नॅवी पैमान् बॅर्य बॅर्य बॉगरावान आयि आज़ॉदी।।

सबक नॅव्य नॅव्य परन्य हेत्य आश नॅव ह्यथ च़ाट् हालन मंज़।
अन्यर चेशमन दिलन हुंज़ खय ति कासान आयि आज़ॉदी।।

जवानव लोल बोर अमनस प्रतिष्ठा मान लोब देशन।
गिंदुन जानस शॅहीदन हेछनावान आयि आज़ॉदी।।

दिलन मंज़ नफरतुक दोगन्यारकुय येलि ब्यॉल्य फोल ज्यथ आव।
सरफ गेयि नॉल्य वॅर्य वॅर्य ऑल्य बुछवान आयि आज़ॉदी।।

छुवकन बुलगार चेशमन स्वर्म् ह्यथ आव ताशुकद एलान।
छु वेंछा रावुरिथ इनसान रॅछ़रान, आयि आज़ॉदी।।

सगोमुत खून् पनुने बाग अद् बागस बहार आमुत।
फुलय लॅज माग् मासस मंज़ त् तोशान आयि आज़ॉदी।।

मच़ार लोलस छु आमुत जुरत रिन्दान् गव पैदा।
च़ॅटिथ सथ पर्द् नॅव्य नॅव्य जलव् हावान आयि आज़ॉदी।।

ख्वदी अख जवहरा कुसमत बनावन ज़िन्द् कोमन हुन्द।
यि जवहर म्वर्द् सपदिथ 'राज़' सोरान आयि आज़ॉदी।।

'शेछ बोज़ प्रज़नाव पनुनुय पान'

(तरज़ि लॅडी शाह)

शेछ बोज प्रज़नाव पनुनुय पान,
बन्डुपूर्य मदरस क्या छु शूबान,
बागस रंगु रंगु फुलिया जान।
बागवान लोल तय माय बॉगरान,
शेछ बोज प्रज़नाव पनुनुय पान।।

अँदरिम हाल बावय कन थव,
लॅडकु छी चोर ह्यथ उसताद नव।
बुजि माजि नेन्द्रि पेयि ब्रारि ख्यव ग्यव,
लोलु सान पनुन्य किन्य परनावान।
शेछ बोज प्रज़नाव पनुनुय पान।।

दोहस तय रातस छेनान छनु वथ,
ज़ूनि आफताबुक ह्यू अतु गथ।
वुछ वुछ छम चवान वॉनिजि रथ,
आंगुन सोन छुय ज़न गूर्य वान।
शेछ बोज प्रज़नाव पनुनुय पान।।

म्वखतार सॉब जेल्य बाबु बेयि गुलाब राम,
खॉदिम मीर तय काख नेक नाम।
छुख ज़न कनन मंज़ बोरमुत त्राम,
वनवन सोन छिनु ज़ाहति बोज़ान।
शेछ बोज प्रज़नाव पनुनुय पान।।

पंपोश डल बॅठ्यन फ्वलनॉविख,
मॉदानु आबुशार ग्रज़नॉविख।
क्वलु राद नागुराद वुज़ु नॉविख,
पंचायत पारक प्रवु मारान।
शेछ बोज प्रज़नाव पनुनुय पान।।

बडुपोरि पंचॉट्य यिहुंद्य वुछ कार,
ब्रोंठ ब्रोंठ छंब तय पतु पतु लार।
शूब्या आसुन यिमन म्वखतार,
ज़ून डबि बाबु सॉब नज़र त्रावान।
शेछ बोज प्रज़नाव पनुनुय पान।।

वनु क्या गोव क्या यथ ज़मानस,
मुनन लॅज पुरन्यन हा हा दानस।
पींचु कानि लॅट खॉर असमानस,
वाज़ु छुय राज़स चोंचि गिलवान।
शेछ बोज प्रज़नाव पनुनुय पान।।

ख्वश आमद टॅट्य कुत्य बारसस आय,
अँदर्य छख दय तय नेबर्य छख माय।
वुठन छुख मॅदरेर दिलन छख ग्राय,
दाय छय हमसस काव दिवान।
शॆछ बोज प्रज़नाव पनुनुय पान।।

परद तॅल्य दर्द दिल 'राज़न' वॊन,
बोज़ि यॊद कांछ़ा सनि खोतु सॊन।
पांचालस दॅशिन खसि पानय करि नॊन,
डुंगु सुह डुंगु छी फुटरावान।
शॆछ बोज प्रज़नाव पनुनुय पान।।

◆◆◆

'मरसिया लालु आरुगॉम्य'

नालु रटुहन अज़ लालु सालु यियि ना।
रूठमुत बालि, छुस क्या मलालु, यियि ना।।

यनु नीरिथ गोम छुम होल जिगरस।
लोलु मस की बॅर्‌य बॅर्‌य प्यालु यियि ना।।

वतु वुछ वुछ लॅजमुच़ छम अॅछन ज़ून।
पोत ज़ूने अज़ मोत लालु, यियि ना।।

वॅ‌ऽमि ताम स्वनि वर्गुलॉविथ छुम न्युमुत।
लूकु पामन लॉजनस ज़ालु, यियि ना।।

अशि कने रथ जिगरुक हारान छस।
दानु दानय करु लॅदरस मालु, यियि ना।।

ऑर्‌य गॉम्य लालु 'राज़स' दाग थॉविथ।
मोत हूरन, व्वन्य योर लालु, यियि ना।।

◆◆◆

'गुरू असतोती'

ग्वर लगयो सत ग्वरु लगयो, म्वन्य बु वंदयो पादन।
अनुग्रेह कर हरु हरयो, ग्वर लगयो सत ग्वरु लगयो।।

पोशि नूल पननि बोल बोशय, वुज़्नावान गॉफिलन।
दिल हुशारन वॅन्य बु दिमयो, ग्वर लगयो सत ग्वरु लगयो।।

लोलु सारंगि तारु डेजि छम, अनुग्रेह दरु चार तख।
मिज़राबुक ज़र्ब लगयो, ग्वर लगयो सत ग्वरु लगयो।।

प्रानु अब्यास गिंदना छा, खसु वसि नो खसु वस।
प्रानन हुंदि त्रानु लगयो, ग्वर लगयो सत ग्वरु लगयो।।

मनु मॅज़लस मंज़ थॉविथ, यूगु नेंद्रे सॉविथ।
ल्वति लोत लोत अलरॉवयो, ग्वर लगयो सत ग्वरु लगयो।।

आश छम चॉन्य पाश च़ठतम, नाश पापन करतम।
मनुसरुके तारु प्रारुयो, ग्वर लगयो सत ग्वरु लगयो।।

◆◆◆

'गफलत'

ओम शबुद रूपु सरुव्यापक न्यर ग्वन ऑसिथ सुय।
पानु ह्यतु तानु च़ेति ऑखुर येति रोज़ुन मा छुय।।

मूह सॅदरस तारुवुन्य नाव बस बॅखती वुछुमय,
अभ्यासु खूर वाय सूहमस सुत्य थव लय।
श्वद सपदिथ अनतु चॉन्य मनु ऑयीनस च़ली खय,
पानु ह्यतु तानु च़ेति ऑखुर येति रोज़ुन मा छुय।।

रावुरॉविथ टोठ ल्वकचार बुजरुच छय पतु लार,
त्रेशनायि सुत्य सेकशाठस छुय सोदरुक व्यसतार।
कामनायि हुंद्य मूल च़ॅटथुय सपदी अदु म्वकजार,
पानु ह्यतु तानु च़ेति ऑखुर येति रोज़ुन मा छुय।।

दारि बर वॅथ्य त्रॉविथ वुछ मायायि हुन्द अंधुकार,
दारि बर त्रॉविथ च़लि वारु वारु सोरुय गटुकार।
प्रसाद बनि आतमु सिर्ययुक वुछ अदु साखशातकार,
पानु ह्यतु ताँनु च़ेति ऑखुर येति रोज़ुन मा छुय।।

म्वखतु बासवुनि सॉलानि छुख लोलु चेशमव किन्य वुछान,
अनि गटि छुय गाश बासान रूपस क्वरूप गँज़रान।
पॅट गँडिथ छुख दांदु संद्य पॉठ्य लूब वानस फेरान,
पानु ह्यतु तानु च़ेति ऑखुर येति रोज़ुन मा छुय।।

राज़ हमुस सपदी काव पान पनुनुय प्रज़नाव,
ह्यनरस मंज़ फटुमति व्वथ पंपोश डल व्वन्य छाव।
पख छ़टुनाव पाताल त्राव, याद पाव क्या छुय च़े नाव,
पानु ह्यतु तानु च़ेति ऑखुर येति रोज़ुन मा छुय।।

मन मारुन लूब त्रावुन शम तु दम प्रावुन छुय,
मदु वालुन काम गालुन क्रूध गालुन पनुनुय।
श्वद वासना ग्वडु पनुनी कर अदु गारुन सुय,
पानु ह्यतु तानु च़ेति ऑखुर येति रोज़ुन मा छुय।।

येन्द्रे सामानु साज़ सौस च़्यतु गुर क्या स्वंदर,
श्वद ब्वदि वग ज़ोरु रठ वॉरागु कमचु ह्यस खबर।
आलुस तु ह्वड च़ॅल्यथुय अदु वाति मँज़्यलस बेखतर,
पानु ह्यतु तानु च़ेति ऑखुर येति रोज़ुन मा छुय।।

चन्दु छ्योन ह्यथ गरि क्याज़ि द्राख क्रूठ मँज़िला बुथि छुय,
बेसामानु बेह्नरा रोज़ुन गव पाप तय।
मॅज़्यलस वारु वातनुचि साधनायि प्वन्य दपवुन छुय,
पानु ह्यतु तानु च़ेति ऑखुर येति रोज़ुन मा छुय।।

आतम विशवास त्रॉविथ 'राज़' छुख वनान अनुग्रेह कर,
कौरमुत वुद्यूग अद्रष्ट बॅनिथ पानु गोमुत बे खबर।
पान प्रज़निथ पानस मु फर रिन्दु सपदिथ ज़िन्दु मर,
पानु ह्यतु तानु च़ेति ऑखुर येति रोज़ुन मा छुय।।

◆◆◆

'लीला'

शवद कामना स्यद कर मॉज भवॉनी।
म्वकलावतम कॉदु मंज़ राज रॉनी।।

कन थाव्यम चे रोस कुस नादन,
लॅजमुच वुज़िन्य छम द्वन नागु रादन।
द्वख तु दॉद्य म्यॉन्य कास छम आश चॉनी,
म्वकलावतम कॉदु मंज़ राज रॉनी।।

सुरासर नाव नेथ चोनुय छी सरान,
प्रभावु किन्य ध्यान चोनुय छी दरान।
त्रन भवनन प्यठ छेय चे हौकुमरॉनी,
म्वकलावतम कॉदु मंज़ राज रॉनी।।

लायान नाद प्रारान गोव मे यॅचकाल,
चानि डेडि तल गोमुत यॅच बे हाल।
विधहीन छुस क्या करु अनज़ॉनी,
म्वकलावतम कॉदु मंज़ राज रॉनी।।

क्रूध लूब मूह ग्रकुवनि तीलु क्राये,
चोन बॅखति रस तमिकुय व्वपाये।
विह रस छुम अम्रेत बासॉनी,
म्वकलावतम कॉदु मंज़ राज रॉनी।।

विशयन मंज़ फोटमुत कोरहम ग्रास,
पज़ि अपज़्युक न्यूहम ह्यस तय बास।
कर्मु खुर छख चु मॉजय कासॉनी,
म्वकलावतम कॉदु मंज़ राज रॉनी।।

मीठ्य दिमुहय द्वन पंपोश पादन,
गाश वंदुहय कन थाव लोलु नादन।
गटु कासवुन्य अख द्रेष्टी चॉनी,
म्वकलावतम कॉदु मंज़ राज रॉनी।।

शखती रूपय किन्य छख र्सवुव्यापक,
बॅखती सुत्य बासुवुन्य छख चु प्रेत्यख।
सरस्वती रूपु मुकती छख दिवॉनी,
म्वकलावतम कॉदु मंज़ राज रॉनी।।

रॉत्य रातस आस विलुज़ॉरी करान,
जिगरुक खून अशि कनि छुस हारान।
अनुग्रेह कर 'राज़स' छे आश चॉनी,
म्वकलावतम कॉदु मंज़ राज रॉनी।।

◆◆◆

'शाम स्वंदरो'

शाम स्वंदरो व्वन्य तिनो काँसि हावथ।
मन दोरे मंज़ ब ललनावथ।।

चॉन्य दूरिरन पोवमुत छुम छ्वकन नून,
अशि कने मे नेत्रव छुम वसान खून।
लोल म्वरली श्वद स्वर बोज़नावथ,
मन दोरे मंज़ ब ललनावथ।।

संकलप बालकन हुन्द च़ठम अथवास,
व्रच़ गूपियन सुती खेलतम रास।
ध्यान दारनायि मंज़ बो चूरि थावव,
मन दोरे मंज़ ब ललनावथ।।

तबरि वॉराग स्वंदर दिवकी ज़्यथ,
श्वद वासनायि जसदायि क्वछि क्यथ ह्यथ।
बाव अम्रेत गलि गलि हो ब चावथ,
मन दोरे मंज़ ब ललनावथ।।

आनन्द पोश फ्वलि संतोश सोदरस,
मायायि ज़ल मा लारि ख्यल वॅथरस।
पंपोश डल शेयिनस प्यठ ब त्रावथ,
मन दोरे मंज़ ब ललनावथ।।

प्रान अपान कुय ह्यथ येन्य तु वोनुन,
अभ्यासु किस दूनिस अथि दोनुन।
खासु पोंबुर वूनिथ हो बु सावथ,
मनु दोरे मंज़ बु ललुनावथ।।

प्रानु मॅंज़िलिस लोत लोत ॲलरॉविथ,
सूहमकुय गूरु गूरु करु नॉविथ।
ब्रहमु रेंदरस मन्दरस बु थावथ,
मनु दोरे मंज़ बु ललुनावथ।।

यूग हेरे हेरे ह्योर खॉरिथ,
श्यन च़ॅखरन सॉल करनॉविथ।
मच़ि नेन्द्रे तति 'राज़' हो बु सावथ,
मनु दोरे मंज़ बु ललुनावथ।।

◆◆◆

'शारदा माता'

शारदा कन थाव म्यान्यन नादन,
पॉर्‌य पॉर्‌य लगय मॉज ज़्ररनन।
मन प्राण वॉनी छी ज़्रे अर्पन,
पॉर्‌य पॉर्‌य लगय मॉज ज़्ररनन।।

मनु ऑयीनस कासतम खय,
दुई तु दुय ज़्रलि ह्यम गनिह्यम प्रय।
श्वद मे करतम अनता करन,
पॉर्‌य पॉर्‌य लगय मॉज ज़्ररनन।।

सिर्‌यु तु ज़्रॅन्द्रमु ज़्रेनिश ज़ाव,
त्रन भवनन मंज़ गाश प्रज़ल्याव।
मुह गटि कॉसिथ मे ति गाश अन,
पॉर्‌य पॉर्‌य लगय मॉज ज़्ररनन।।

मन ज़ेन दारि बर त्रोपशॉविथ,
आनन्दु ज़ेवि शम दम प्रॉविथ।
राग दुवेश चूरि छिम सॅन्य ज़ागन,
पॉर्‌य पॉर्‌य लगय मॉज ज़्ररनन।।

काल ऑदीन छुय कॅमुच गथ,
वनु कस क्या छनु ब्वज़ि हुंज़ कथ।
कर्मु खुर्य कासान छख बॅखत्यन,
पॉर्य पॉर्य लगय मॉज़ ज़रनन।।

लूबच स्वयथ छस त्रेशना ग्यव,
कामनायि हुन्द ज़ोंग म्योन प्रज़ल्योव।
छ्यतु करि अथ चोन अनुग्रेह पवन,
पॉर्य पॉर्य लगय मॉज ज़रनन।।

ममतायि डूर्य बॅठ्य बेरि शीरिथ,
आशायि पानि सुत्य सगुनॉविथ।
सोरुय त्रॉविथ 'राज़' आव शरन,
पॉर्य पॉर्य लगय मॉज ज़रनन।

◆◆◆

'दया द्रष्टी'

मार् गॉमुत्यन चार् छे करान अख दया द्रेष्टी हय चॉन्य।
तार् गॉमुत्यन तार् तारान मॉज दया द्रेष्टी हय चॉन्य।।

मत् वछत् म्यानि करनी कुन वछत् पनुनिस बजरस।
चानि डेडि तल छुस बु प्रारान मॉज दया द्रेष्टी हय चॉन्य।।

च़ेय रोस छुम कुस बु कसवनु द्वख तय दॉद्य पनुनी।
नादन छख कन थावान मॉज दया द्रेष्टी हय चॉन्य।।

काम, क्रूध, लूब, मुंह अंदुकार मायायि हुन्द परिवार।
अमि नागु पाशि म्वकलावान मॉज दया द्रेष्टी हय चॉन्य।।

मूर्खु बोज़ किन्य अपज़िस पोज़ ज़ॉनिथ हय म्योन कारुबार।
फोतस छुम म्वखतु बासान, मॉज दया द्रेष्टी हय चॉन्य।।

चानि क्रपायि हुंद्य पातर यिम बनान तिम छि म्वकलान।
त्रश्वय ताप छख चु ज़ालान मॉज दया द्रेष्टी हय चॉन्य।।

चन्दु छोन छुस तार कथ लबु द्वह लूस प्योस पायस।
अनुग्रेह कर छुस पशेमान मॉज दया द्रेष्टी हय चॉन्य।।

सत संगु निश दूर प्योमुत, साद संत गॉम त्रॉविथ।
चारु कर तु म्योन छुस बु थारान मॉज दया द्रेष्टी हय चॉन्य।।

ॲन्य थपु दिवान ब्रोंह ब्रोंह पकान वथ हावनस छुमनु कांह।
मॅज़िलस छख वातु नावान मॉज़ दया द्रेष्टी हय चॉन्य।।

मंगु मंगु मतय करनावतम क्या गछ्यम च़े छा खॅटिथ।
मंगु क्या छम नु ब्वद वातान मॉज दया द्रेष्टी हय चॉन्य।।

कर्मु हीन छुस लछ़ि गोमुत येछ़ि पछ़ि रोस अनज़ान।
अनतु करनन मल ज़ालान मॉज दया द्रेष्टी हय चॉन्य।।

मॉज शार्दा ज़गत अम्बा छुस शर्ण आमुत बु च़ेय।
दीनन हुन्द नाद बोज़ान मॉज दया द्रेष्टी हय चॉन्य।।

मॉज दुर्गा म्यॉन्य माता छुस शर्न आमुत बु च़ेय।
ऑरतिस छख ज़ार बोज़ान, मॉज दया द्रेष्टी हय चॉन्य।।

◆◆◆

'वाख त चु मिसरॉय'

असान असान रव गॅयि आबस।
नच़ान नच़ान सॉलाब आव।।
सन्यर त वोगन्यार कुनुय सॉपन।
सांन्यन लुयन अदु गाश आव।।

नालस चाख दिथ दामानु रोदुम।
लुख छिम दपान देवानु गव।।
लोलुचि कुज़ि सुत्य गॅंजीनु मुच़रुम।
आफताबु नोन द्राव प्रकाश प्योव।।

विवेक नाव छुय मुहनिस सोदरस।
अभ्यासु खोरि सुत्य नम रॅट्यज़्यस।।
ज़ॉन्य हुन्द सिर्ययि पॅयि मायायि ज़ांड च़लि।
पव छुय साफ तय स्योद तॅर्यज़्यस।।

अमारय तुहंदि मे खूने जिगर च्यव।
ऑशश बुबराय लॅज द्रायम फॅटिथ ज़्यव।।
कॅरिथ सॉला वुछिथ गुलज़ार म्योनुय।
बहारस रेह लॅज पानय दॅज़िथ प्यव।।

वनुन तजोम नु दोद पनुनुय।
पज़ि ही च़े ति मा ज़ोर बनुन।।
बॅडिथ तु बूलिथ सु तोरु वोथुम।
बनुन गॅयोव गनुन तु सनुन।।

कस वनु कुस छुम, अपज़ुय समसार।
योरमुत रूशिथ तोलि च़ोलमुत।।
प्योस ना पायस दोह येलि दरु लोग।
यियि हे अदु छुस शान्दु डोलमुत।।

लोलुक तब छुन हॅकीमु वानव।
बूज़मुत अज़ताम बल्योव ज़ांह।।
नबज़ा वुछ वुछ नबज़ुय रावान।
व्यतरनु रोस अथ चारु नु कांह।।

लोलुक ज़र छुम दिल छुम रावान।
हॉव्य हॉव्य अँदरिम थॅविथ क्या।।
सगुवान क्वंगु डूरुय अॅछ आयि लोसान।
पानस तकसीर कस लदु राह।।

छायि गित्य करुवुन्य वुज़मल माया।
गाह नोव रज़ि ख्वतु रचि अनि गोट।।
लॅग्य लॅग्य खूंत्य आस वतु पॅद्य गारान।
गाशु रोस कुनि मा ह्यनरस फटु।।

यावनु पोश थरॅ फॊलिथ बु आयस।
व्यूर तुल बॊबंरव पानस गॅयि।।
खाम ओस बुलबुल मॊत गव रंगस।
गथ वॅरय पोंपुर्यव दॅज़िथ पॆयि।।

पोशु थरि हुंद्य पॉठ्य कॉर छम ब्वन कुन।
यावनुन नज़रि तल छुम अंजाम।।
सोरुवुन यावुन ज़ोरु ज़ारु वज़ुवुन।
म्वखतु छु सॉलॉन्य, प्वखतु गव खाम।।

लोलुकि मुशकि सुत्य म्यानि गुलज़ारकि।
वाव व्वशल्योव तय गीरान द्राव।।
थज़रन तु गोशन मन्दुछहॅत्य जाय रॅट।
तति नारु आशकुन शॊहलान आव।।

छुनु कॆंह सोरुय छु, यस यिछ़ नज़रा।
तस त्युथ बासुवुन छुय समसार।।
राग दुवेश, मायायि हुन्द छ़ायि ग्युत छुय।
प्रकाश अथ क्युत सद व्यछ़ार।।

नॆह गॅजमुच़ छुस तारख गँज़रान।
यियि ना करि वादु पनुनुय पूर।।
टाठि बुलबुल, म्यानि मॊत गोख रंगस।
व्वन्य मा शूबी ह्यॊन दूर दूर।।

छावुन बेयन सुत्य यावुन शूबी।
त्रावुन आदन बोज पनुनुय।।
रूशिथ मनुवुम मनुविथ रूठुम।
छ़ायि गित्य लोलुक्य क्या वनुनय।।

सोरुवुन यावुन द्रुय छय म्यॉनी।
दइ त्राव खॉरथम क्वस हिश हान।।
आलवय ज़ुव जान अथ तीज़ छ़ाये।
नॅशरिथ सॉरी मॅशरिथ पान।।

च़ँद्रमु लूसिथ तारख प्रज़लेयि।
रातस यावनस मोरुख छ्वह।।
पूर्‌य किन्य आलव बूज़िथ व्यसरेयि।
सोर छुनु रोज़ान कॉसि येति द्वह।।

रंगु रंगु गॅयम वनु क्या वुछमय।
लछि रंगु, वुछ च़ेटे समसार।।
होश पोश ज़न पुच़निथ त्रोवुस।
बेहोश रोज़ुन तथ ति नु वार।।

गाटस गाटु प्योम दानु दानु हार गोम।
दामानु शीरिथ म्वखतु सॉंबर्‌योम।।
नालस जरुहस मोजा वुछुहस।
पनुनुय बाग तय पानु सगव्योम।।

वनवुनि द्रायस पय लौबमय नु कुनि।
होश आम लोसान, गाश सोरान।।
थारान छुस छुम क्याहताम डेंशुन।
दिल छुम रावान, अॅछ फोरान।।

वुछान वुछान दौह लौग दुर् तय।
नालस दामान आथि नो आम।।
सौंबरिथ सॉदिथ यॆत्य प्योम त्रावुन।
प्वखतु यी ज़ोनुम ती द्राम खाम।।

गारान कस छुख शहरन तु गामन।
फीर्य फीर्य जंगलन पॅद्य च़ॅट्य च़ॅट्य।।
पानय लबुहन अँदरी बिहिथ।
हृदु ग्वफाये मंज़ खॅट्य खॅट्य।।

मुंह गटि आतमु सिर्ययि यौताम नु प्रजलि।
किथु च़लि किथु दज़ि गटु ज़ौल म्योन।।
बानु कुठ बॅर्य बॅर्य क्या लबु अॅन्य खलि।
सॅन्य चूर च़लि ह्यथ मायि मौल म्योन।।

डोलस च़ँड गॅयि आवाज़ बूज़िम।
अँदरी तारन लौग मिज़राब।।
सोज़स तु साज़स यकसान सपदुम।
अदु कति रोज़िहे ह्यस तय ताब।।

नेबरिमि गाशु कति अँदरिम गटु च़लि।
तॊलि च़लि यॆलि गलि दुइ दॊगन्यार।।
यँद्रय शुमरिथ पानय मन गलि।
द्यान दारनायि बनि साक्षातकार।।

सोरुय तस मंज़ सॉरिसुय मंज़ सुय।
सोरुय सुय तय च़ुय नो कांह।।
सतस सुत्यन यॆलि ततस लय गछ़ि।
अदु च़ुय सोरुय सुय नो कांह।।

कॊत छुख पेरान गामन तु शहरन।
रँग्य रँग्य वसतर तु मॅल्य मॅल्य सूर।।
दारि बर त्रॊपरिथ अँदरी गारुन।
निश छुय पानस कवु प्योख दूर।।

यस युथ भाव छुय तस त्युथ भाव छुय।
पनुनुय म्वल छुय म्वलुनावुन।।
ऑसिथ नॅज़दीख प्योमुत दूर छुय।
पनुनुय लोल छुय ललुनावुन।।

पुरशार्थ कर, तपुवेन बलु सुत्य।
प्रारब्द नॊन गछ़ि, तॊत छुनु ज़्वन।।
यम नियम पॉलिथ तपुके तपु सुत्य।
मल दज़ि सोरुय श्वद गछ़ि स्वन।।

फ्वलुवुन गुलज़ार बोलुवुन आबशार।
थोवमय च़ेय क्युत अज़ छुय साल।।
सॉला वॅऽर्यज़्यस सोज़ा बोज़तस।
दिखना दर्शुन प्रारु वूऽत काल।।

जिगरस परकॉल्य वॅथ्य वॅथ्य गॉमुत्य।
चमनुक यावुन नोव नव बहार।।
आशायि हुंद्य दूर्य फ्वलुनय रूदिम।
ज़ॉनिथ ज़ोनुम नु वूऽठ समसार।।

परतव प्यथ मन पंपोश ज़न फ्वलि।
गटु च़लि मल गलि नेरि सिरयि नोन।।
गाशस सुत्यन गाश मेलि ब्यन गलि।
न छु अदु सोन व्वगुन न छु हुर छोन।।

छु सुबहुक वाव लोत लोत पुर्य त्रावान।
गुलन तय बुलबुलन छुय वुज़नावान।।
अॅछन फश फश दिवान लूसिथ यॅबुरज़ल।
छे बोंबरनि वेरि चेशमन वथुरावान।।

दरस लजिमच़ यॅंबुरज़लि अॅछ, फिकिर छम।
करान गॅयि सॅच़ ह्यथ लछ दाग जिगरुक।।
यिमा ज़ोन बोंबरन रूज़िथ वनन मंज़।
ऑरिनि रंग क्याज़ि ह्योत, ज़र मा छु लोलुक।।

हिलाल आयोव कुनी शेछ सारिनुय ह्यथ।
अड्यन ख्योन चोन बिहिथ नगमा रबाबा।।
मे कचि ज़ू जान च़ेंटिथ कालस ति टेठ चाय।
बजर चोन छुस वुछान, या बार ख्वदाया।।

कुनुय आकाश छुय व्यापक च़्वापोर।
कुनुय शब्दा वज़ान हेरि ब्वन कनव बूज़।।
कुन्य होकमा करान माने छु ब्योन ब्योन।
अकुल छय छोच़ वनान यी छुम दिलुक सोज़।।

ह्यकथ सूरिथ अँछन हुन्द गाश थँक्य थँक्य।
फुटिथ नल नख तु बेयि मगज़व सपदिथ।।
करख सॉदिल तु च़ेटख ग्यान, करख क्या।
चु ग्रज़ सुह ज़न, मगर बर दारि त्रोपरिथ।।

दिलस खय कास न्यबर अंदर यियी गाश।
मु छलं दामानु लूकन हुन्द छुखय रिन्द।
च़े छय बासान गटय य्वस छय पनुन्य छाय।
बॅनिथ शुर, ज़िन्दगियि व्वथ हालि ज़न गिंद।।

शफक ज़रदेयि डींशिथ मॉज़ि नम चॉन्य।
हेच़ुन रेह आसमानस सीनु मुच़रुन।।
थवेयोन चूरि रॅछ रॅछ रॉत्य रातस।
बॅनिथ रव दाग, सुबहन ह्योतुन प्रज़लुन।।

मे बोरमय लोल च़ेय दितिथम तीर बॅर्‍य बॅर्‍य।
मे गोमुत होल दूर्‍यर चोन ज़ॅर्‍य ज़ॅर्‍य।।
च़ु द्रामुत ज़ूनि गिंदने तारकन सुत्य।
मे वथरॅय चूनि, जिगरुक खून हॅर्‍य हॅर्‍य।।

छु टाठिस कोठ, लोलस होल शूबान।
हरॉविथ बाज़ छुनु पतु खोल शूबान।।
मु कर अंदेशि बाग, राग चोनुय।
थर्‍यन प्यठ छा उकाबस ओल शूबान।।

समय आव रुत दामा चाव साकी।
छे फुरसथ कम पनुन थाव नाव साकी।।
खबर रोज़्या यि दम ज़ानुन गॅनीमथ।
पगाह वॅम्य ज़ोन कस क्युथ बाव साकी।।

दरस लजि अॅछ यॅबुरज़लि अदु खुमार आव।
दोदुय येलि सीनु चमनस अदु बहार आव।।
छु शोमरावुन स्यठा मुशकिल अन्दर जोश।
मच़र प्यव नाव यथ लोलस फुकार आव।।

बुथुय व्वशल्योव अन्दर येलि दब्योव जोश।
दपान लुख रंग लालस खोत, च़े छुय होश।।
कुनी शेछ छय यिहय नेबरय अन्दर अछ़।
वनान छय तार अँदरिम यी च़ु थव गोश।।

नज़र कर ज़ीठ दिल थव वोथ पकान गछ़।
छु मँज़िल क्रूठ, सफरुक संज़ करान गछ़।।
पगाह मोहूम उमेदा अख खयाला।
पॅतिम पथ त्राव हालस लोल बरान गछ़।।

वनान वॉयज़ यि दुनिया गछ़ि त्रावुन।
हच़र ह्यथ पोत अचुन उकबा बसावुन।।
असान वोनमस च़ु कोता बे खबर छुख।
वुछव बनिना, पगाह मा सोरि यावुन।।

निगारन खूब रोयन माह पारन।
बहारन आबशारन, जोय बारन।।
कुनुय जलवा, कुनुय नगमा, कुनुय सोज़।
कुनुय माने यिमन चान्यन इशारन।।

खुदी बेदार सपदिथ वाव बॅन्य बॅन्य।
दॅबिथ सूरच त्यम्बुर बोयि शोलुनावुन्य।।
छु फकरस क्या थज़र, बेदार छुस दिल।
अमल ऑसिथ ह्यथय उकबा बसावुन।।

यिवान योलि दोह कम ज़रफन ख्यवान ज़ून।
अनिव प्यथ छुय तिमन गटु गाश बासान।।
मु गछ़ अथ कुन हच़र ह्यथ तारकन वुछ।
नबस प्यठ अनिगॅटिस अन्दर छि ज़ोतान।।

ग्यावान आयि ग्रायि मारान जोयि बारान।
करारस शूबि आसुन्य बे करॉरी।।
बजर लोचर छनु कांह कथ, यि बूज़िथ।
शवूज़द गव ह्यनुर कोता बखवॉरी।।

छु अँदरिमि गाशि प्रज़लान सोर आलम।
चलान रच़ि रच़ि छु अनिगोट वारु थव ज़ान।।
अन्दर अछ वारु त्रोपरिथ दारि बर रोज़।
छु गाशस गाश पानय प्रज़नावान।।

बन्योमुत पाँसु छुय मॉबूद वकतुक।
बिहिथ अरुशे बरीनस प्यठ सु मोअतल।।
कॅमिस निश आव, किथु पॉठ्य आव, क्या आव।
वनान यिमनुय छि अॅछ 'ज़न रातु म्वगल'।।

वुच़न मुशका ह्वच़ान आव दाग ज़िगरुक।
छुये मंज़ूर बॆयि डाले अनय क्या।।
बहार आयोव शॆछ ह्यथ चॉन्य लूसिथ।
समय सूरिथ च़े व्वन्य अँदरिम वनय क्या।।

गनान येलि लोल रसु रसु सीनु शोलान।
दज़ान मल, खय च़लान, ऑयीनु प्रज़लान।।
वुछान दीदव च़्वपॉर्‌य पनुनुय जहारा।
खुदी पानय खुदायस प्रज़नावान।।

तसुन्द वनुवुन छु लोलस मॅच़रावान।
तसुन्द वनुवुन छु चावान आबि ह्यवान।।
तसुन्द वनुवुन छु म्युल आगस तु बन्दस।
बजर छुस बन्दगी हुंद ज़ॉन्य रावान।।

मनावान आयि अॅस्य मेराज पतु वथ।
मे ह्यू नादान वनि क्या छम नदामत।।
सु पोज़ आशक रॅसूल अरबी सुन्द।
बॅनिथ परवानु नूरस युस करान गथ।।

◆◆◆

1912 - 2008

راز چھُ پزٕرُک مُتلاشی۔ تس نِش چھُ انسانٕنی زندگی ہُنٛد چھیکرٕ سی مقصد تہٕ یِی۔ بقولِہ تٔہنٛدِ چھُ انسانٕنی مِقصد حیات ناپایدار دُنیہکین رنگن خام طماہ گژھنہٕ ورٲئی پزٕرکہٕ زانٕنی یاربلہٕ تن ناوٕنی۔ یِہے شٕنٛچھ چھےٚ تٔہنٛدِس کلامس منز پھِرِی پھِرِی باونہٕ آمٕژ تہٕ پزٕرسٕرنٛچہِ امی ٲگٕج چھُ تٔسنٛد صُبح صُبح بیقرار باسان۔

ڈاکٹر رتن تلاشی

راز صاب ٲسی کٔشیرِ ہٕنزٕن روایژن ہٕنٛدی قٲیِل۔ تِم ٲسی لل دید تہٕ شیخ نوٗرالدین ہٕنٛدی خاص پُرستار۔ یِمن دوشوٕنی گونماتن ہٕنز شٕنٛچھ ٲس یِہےَ زِ پان پٔنُن پرزناوُن گوَ خدایس نکھہٕ یُن۔ درویش صفت رازاوس یِہےَ شٕنٛچھ پھِرِی پھِرِی دِوان۔

پروفیسر منظور فاضلی

ISBN 81-88980-09-9

₹ 300.00